

Copenhagen Business School (2014)
Institut for Regnskab og Revision
Cand.merc.aud.

Kandidatafhandling
Vejleder: Jens Peter Thomassen
Afleveret d. 25. april 2014

Antal anslag: 182.296
Normalsider: 80,13

Besvigelser

Herunder stillingtagen til EU-Kommissionens forslag

Fraud - including positions on the proposal from the EU Commission

25. april 2014
Cecilie Hestbeck Johansen
Cpr. Nr.: XXXXXX-XXX

Indholdsfortegnelse

1.	EXECUTIVE SUMMARY.....	6
2.	INDLEDNING.....	7
2.1	<i>Problemformulering</i>	8
2.2	<i>Metode</i>	8
2.2.1	Opgavens formål.....	8
2.2.2	Dataindsamling.....	8
2.2.3	Opgavens struktur.....	9
2.3	<i>Afgrænsning</i>	10
2.4	<i>Kildekritik</i>	11
3.	DEFINITION AF BESVIGELSER.....	12
3.1	<i>Besvigelser jf. ISA 240</i>	12
3.1.1	Besvigelsetyper.....	13
3.2	<i>Delkonklusion</i>	15
4.	TENDENSER.....	16
4.1	<i>PWC's undersøgelse</i>	16
4.1.1	Metoden og omfanget af undersøgelsen.....	16
4.1.2	Statistik på virksomhedskriminalitet.....	16
4.1.3	Statistik på besvigelsetyper.....	17
4.1.4	Omkostningerne ved virksomhedskriminalitet.....	17
4.1.5	Afdækning af virksomhedskriminalitet.....	18
4.1.6	Hvem begår virksomhedskriminalitet.....	19
4.2	<i>Besvigelsestrekanten</i>	19
4.2.1	Incitament/pres.....	20
4.2.2	Muligheder.....	21
4.2.3	Retfærdiggørelse.....	21
4.2.4	Eksempel på "anvendelsen" af besvigelsestrekanten.....	21
4.3	<i>Delkonklusion</i>	22
5.	REGNSKABSMANIPULATION I PRAKSIS.....	23
5.1	<i>Fremskyndelse, undladelse eller udskydelse</i>	23
5.1.1	Eksempler på fremskyndelse mv.....	24
5.2	<i>Forkert værdiansættelse</i>	24
5.2.1	Eksempler på manipulation med varelager.....	24
5.2.2	Eksempler på manipulation med tilgodehavender fra salg.....	26
5.2.3	Eksempler på manipulation med eventualforpligtigelser.....	27
5.3	<i>Bogføring af fiktive registreringer</i>	28
5.3.1	Eksempel på bogføring af fiktive registreringer.....	28
5.3.2	Kendte sager om fiktive registreringer.....	29
5.3.3	Revisionshandling der kan afdække risici.....	29

5.4	<i>Undlade oplysninger i årsregnskabet</i>	29
5.4.1	Eksempel på undladelse af oplysninger.....	29
5.4.2	Revisionshandlinger der kan afdække risici.....	30
5.5	<i>Delkonklusion</i>	30
6.	LEDELSEN ANSVAR FOR IDENTIFIKATION AF REGNSKABSMANIPULATION	31
6.1	<i>Interne kontroller</i>	32
6.1.1	Kontrolmiljø	33
6.1.2	Revisionskomiteer.....	36
6.1.3	Intern revision	38
6.1.4	Whistleblower-ordning.....	39
6.2	<i>Eksterne kontroller</i>	40
6.2.1	Erhvervsstyrelsen	41
6.2.2	Selskabsloven.....	41
6.2.3	Årsregnskabsloven	41
6.3	<i>Delkonklusion</i>	41
7.	REVISORS ROLLE	43
7.1	<i>Offentlighedens tillidsrepræsentant</i>	43
7.2	<i>God revisorskik</i>	44
7.3	<i>Revisors rolle ved regnskabsmanipulation</i>	45
7.3.1	Regnskabsmæssige skøn.....	45
7.3.2	Revisors rapportering.....	46
7.4	<i>Tilsyn med at revisor overholder sine pligter</i>	47
7.4.1	Erhvervsstyrelsen	47
7.4.2	Revisortilsynet.....	48
7.4.3	Responsumudvalg	49
7.4.4	Revisornævnet.....	49
7.5	<i>Delkonklusion</i>	49
8.	HISTORISK GENNEMGANG	51
8.1	<i>Udvikling inden for revisorregulering</i>	51
8.1.1	Sarbanes-Oxley Act (2002).....	52
8.1.2	EU's henstillinger(2000 og 2002)	52
8.1.3	RS 240 og RS 240 – ajourført (2003-2005)	53
8.1.4	EU's 8. direktiv (2006).....	53
8.1.5	Revisorloven 2008	54
8.1.6	ISA 240 (2009).....	54
8.1.7	"Grønbogen" udsendes af EU-Kommissionen (2010).....	55
8.1.8	Udsendelse af lovforslag (November 2011).....	55
8.1.9	Vedtagelse af lovforslaget (2013-2016)	56
8.2	<i>Delkonklusion</i>	56

9.	GENNEMGANG AF EU-KOMMISSIONENS FORSLAG.....	58
9.1	<i>EU-Kommissionens forslag</i>	58
9.1.1	Begrundelse.....	58
9.1.2	Tvungen rotation	59
9.1.3	Opdeling mellem revision og ikke-revisionsydelser.....	64
9.1.4	Ny regler for sammensætning af revisionsudvalg	68
9.2	<i>Delkonklusion</i>	69
10.	KONKLUSION.....	71
11.	LITTERATURLISTE.....	76
BILAG 1	79
BILAG 2	79
BILAG 3	80
BILAG 4	80
BILAG 5	81
BILAG 6	82
BILAG 7	83

1. Executive summary

Statistics show that 37% of all companies have been victimized by economic crime, which is an increase of 3 percentage point since the survey from 2011. 22% of the economic crime represent accounting fraud and 69% of the crimes are asset misappropriation. There has been a lot of focus on the accounting profession ever since the financial crisis and the published Green Book from the European Commission, which consists of changes to the existing directive which also includes some new regulations, concerning only the companies of public interest.

The main purpose of this thesis is to clarify the definition of the term economic crime according to ISA 240 and to look at the responsibilities of preventing fraud for both the accountant and the company's management. This thesis is based on ISA 240 "*the auditor's responsibilities relation to fraud in an audit financial statement*". Which is found extremely pivotal and applicable as the standard contains appropriate guidelines on how the auditor must respond to fraudulent financial reporting.

In this thesis it will be reviewed which possibilities the enterprises and accountants have for exploring fraudulent financial reporting. Based on this review I have drawn the conclusion that financial statement items containing elements of accounting estimates are generally at more risk of being subject to fraudulent financial reporting, as the estimates generally are at more risk of an biased managerial assessment.

To prevent fraud, the enterprise can establish a reliable and strong control environment. In the thesis different key elements on how the enterprise can secure the risk of fraud have been illustrated. Despite the establishment of a reliable control environment, it is often not possible to avoid fraudulent financial reporting completely, as management because of its authorities is able to ignore the internal controls.

In relation to the financial crisis and the introduction of the Green Book, the thesis will evaluate whether future initiatives will contribute positively to the identification and prevention of fraud. In the early days there was complete confidence to the auditor and his work, but with the corporate scandals the confidence was lost, and history shows that it is regained by increasing the regulation of the auditor.

In continuation hereof the thesis clarifies how the identification and prevention of fraud can be improved by modifications to the present ISA 240 as well as other adjustments.

2. Indledning

Den 1. juli 2008 trådte den nye revisorlov – lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder i kraft. Loven indeholder bestemmelser, som kendes fra den tidligere revisorlov fra 2003, samt helt ny bestemmelser, som kan henføres til implementering af EU's nye 8. direktiv. Umiddelbart efter indførslen indtraf den såkaldte finanskrisen, både nationalt og international. Flere større virksomheder og ikke mindst banker måtte bukke under for den finansielle krise. I lyset heraf var det svært for mange borgere og investorer at forstå, hvordan revisorerne havde fremlagt blanke påtegninger for disse virksomheder. I kølvandet på finanskrisen og den øgende opmærksomhed på revisors arbejde fremlagde EU-Kommissionen i efteråret 2010 Grønbogen med forslag til nye reguleringer gældende for alle EU-lande, den såkaldte "nye revisionspolitik".¹ Forslaget lagde bl.a. op til at indføre tvunget revisorskifte for virksomheder med særlig offentlig interesse (primært børsnoterede- og finansielle virksomheder). Dernæst blev der også lagt op til et forbud mod rådgivningsydelse, hvor revisor også forestår revisionen. Formålene med de nye forslag fra EU-kommissionen har været mange, men centralt i alle forslagene har været at øge revisors uafhængighed samt mindske risikoen for fejl og besvigelser i regnskaberne, ved at øge revisors uafhængighed.

Det er stadig ledelsens opgave at udarbejde et korrekt regnskab.² Hvis det efterfølgende viser sig, at regnskabet ikke viste et retvisende billede af virksomhedens egentlige økonomiske tilstand, går det blandt andet udover samfundet, og revisor bliver ofte stillet til ansvar. En økonomisk krise medfører generelt et øget pres på virksomhedens resultater og indtjening, da konkurrencen skærpes, og det derfor kræver en stor indsats, herunder stramme budgetter, at opretholde virksomhedens resultater og ikke mindst leve op til kapitalejernes forventninger. I forlængelse heraf bliver bankerne samtidig mere tilbageholdende med at foretage udlån, da de også vil være sikre på at kunne modtage deres penge. Disse faktorer er med til at øge risikoen for besvigelser bl.a. via regnskabsmanipulation. Besvigelser er desværre stadig et fænomen, som forekommer jævnligt. Det fremgår af PWC's "Global Economic Crime Survey 2014", at 37 % af de deltagende virksomheder inden for det seneste år har været udsat for virksomhedskriminalitet én eller flere gange, hvoraf nogle af de mest udbredte typer er misbrug af aktiver, regnskabsmanipulation og cybercrime.

Finanskrisen har sat sine spor, og mange virksomheder har det hårdt og kæmper for overlevelse. En virksomhed i krise er et advarselssignal om, at der er øget risiko for, at besvigelser kan forekomme. Virksomheden og den øverste ledelse kan føle sig fristet til at manipulere med regnskabet for at sikre virksomhedens overlevelse, for at fastholde kreditter i banken, eller for at direktøren kan sikre sig en bonus af årets resultat. Revisors professionelle skepsis bør derfor være skærpet over for det fremlagte regnskab fra kunden, og revisor skal eventuelt udføre ekstra revisionshandlinger for at sikre, at regnskabet ikke er behæftet med væsentlige fejl som følge af besvigelser.

¹ Jf. FSR – danske revisorer artikel "Fremtiden revisionspolitik", fra d. 28.03.2012

² Selskabslovens § 115

2.1 Problemformulering

Jeg ønsker at belyse og analysere begrebet besvigelser, herunder specifikt regnskabsmanipulation. Jeg ønsker at undersøge, hvilke muligheder revisor og virksomhederne selv har for at begrænse og opdage mulig regnskabsmanipulation, herunder afgrænsning af ansvar.

For at besvare ovenstående vil jeg se på nedenstående underspørgsmål:

- Hvordan defineres begrebet besvigelser?
- Hvordan ser tendensen ud i omfanget og typen af besvigelser?
- Hvilke regnskabsposter er det særligt sandsynligt, at der sker regnskabsmanipulation på?
- Hvilket ansvar er der lovmæssigt til hhv. revisorerne og virksomhederne?
- Hvilke reguleringer har været gældende førhen?
- Hvordan vil EU-Kommissionens forslag med ny reguleringer på området, hvis disse gennemføres, påvirke revisor og virksomhederne?
- Kan EU-Kommissionens forslag forbedre revisors og virksomhedernes muligheder for at begrænse og opdage besvigelser?

2.2 Metode³

Formålet med dette afsnit er at skabe en forståelse for afhandlings opbygning, grundlag og indhold. Dette gøres ved at klarlægge formålet med opgaven, herunder oplyse om hvilken salgs data der er benyttet for besvarelse af opgavens problemformulering samt overblik over opgavens struktur.

2.2.1 Opgavens formål

Formålet med opgaven er at klarlægge begrebet besvigelser, herunder specifikt regnskabsmanipulation. Derudover vil der blive redegjort for nogle af de muligheder virksomheden og revisor har til at opdage og forbygge besvigelser, i forlængelse heraf vil der blive kigget lidt på nogle praktiske eksempler på regnskabsmanipulation. Dernæst vil der blive taget stilling til tre af EU-kommissionens forslag vil kunne afhjælpe udfordringer med at opdage og forbygge besvigelser.

2.2.2 Dataindsamling

For at komme frem til en løsning på problemformulering er der behov for empiri og data. Der skelnes mellem tre forskellige dataindsamlingsmetoder jf. Ib Andersen. Nedenfor er disse kort beskrevet:

Den dokumentariske metode:

Ved denne metode iagttages sociale handlinger indirekte, dette gøres ved at undersøge allerede eksisterende, både mundtlige og skriftlige meddelelser om den sociale handling. Karakteristisk ved denne metode er, at materialet er fastlagt fra begyndelsen.

³ Andersen, Ib, *Den Skinbarlige Virkelighed*

Den observerende metode:

Ved denne metode iagttages sociale handlinger direkte, den anvendes ofte som en indgangsvinkel til oplysninger om undersøgelsesfeltet og metoden har dermed en eksplorativ indgangsvinkel.

Den spørgende metode:

Her er udgangspunktet at spørge folk. Man stiller altså folk spørgsmål enten mundtligt eller skriftligt, og metoden bruges, når der udarbejdes spørgeskemaer eller interviews.

Der er mange faktorer, som er med til at afgøre hvilken dataindsamlingsmetode, der er hensigtsmæssig at anvende, såsom mængden af ressourcer og tid der er til rådighed, afhandlingens omfang, problemstilling og lignende. I denne opgave er der primært benyttet den dokumentariske metode, da denne metode vil give det bedst mulige belæg for afhandlingens konklusioner, og primært tager udgangspunkt i allerede skrevet litteratur. Nedenfor kort beskrevet hvilken slags data der er benyttet.

2.2.2.1 Kvantitative data

Kendetegnet ved kvantitative data er, at de repræsenteres ved tal. Dette betyder, at rapporten fra PWC vedrørende økonomisk kriminalitet fra 2014 er data kvantitative. Samtidig kan det siges, at der er tale om sekundærdata, da det er data, der er indsamlet af andre.

2.2.2.2 Kvalitative data

Kendetegnet ved kvalitative data er, at de repræsenteres ved alt andet end tal, såsom tekst, film, fotos mv. I opgaven er der brugt lovgivninger og standarder, hvilket indgår i denne kategori. Derudover er der ved de bøger, hvor teorier mv. stammer fra, også tale om kvalitative data. Dette materiale er ligeledes sekundærdata, da det også her er data, der er indsamlet af andre.

2.2.3 Opgavens struktur

Nedenstående afsnit skal give læser et overblik over selve opgaven og dermed gøre det lettere for læseren at følge den røde tråd. Opgaven er bygget op således, at der sker en besvarelse af underspørgsmålene i de enkelte afsnit, hvor underspørgsmålene har til formål at hjælpe med at besvare opgavens problemformulering. Problemformulering vil blive besvaret med en række beskrivende og analyserende kapitler, der hver især afsluttes med en konklusion. Opbygningen er illustreret med nedenstående figur, som er udarbejdet efter egen tilvirkning:

Figur 1

Problemformulering og metode

- Kapitel 1-2

Teori

- Kapitel 3
 - Hvordan defineres begrebet besvigelser?
- Kapitel 4
 - Hvordan ser tendensen ud i omfang og typen af besvigelser?
- Kapitel 5
 - Hvilke regnskabsposter er de særligt sandsynligt, at der sker regnskabsmanipulation på?

Empiri og analyse

- Kapitel 6 og 7
 - Hvilket ansvar er der lovmæssigt til hhv. revisorerne og virksomhederne?
 - Hvilke muligheder har revisor og virksomhederne i dag for at opdage og forebygge besvigelser?
- Kapitel 8
 - Hvilke reguleringer har der været gældende førhen?
- Kapitel 9
 - Hvordan vil EU-Kommissionens forslag med nye reguleringer på området, hvis disse gennemføres, påvirke revisors og virksomhederne?

Konklusion

- Kapitel 10
 - Vil EU-Kommissionens forslag forbedre revisors og virksomhedens muligheder for at begrænse og pådage besvigelser?

2.3 Afgrænsning

Opgaven vil primært søge at dække de såkaldte PIE-virksomheder⁴, som i Danmark defineres som børsnoterede virksomheder, statslige aktieselskaber, kommuner og kommunale fællesskaber, virksomheder der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet, og virksomheder, der i to på hinanden følgende år overstiger to eller flere af følgende kriterier:

1. en medarbejderstab på 2.500 personer
2. en balancesum på 5 mia.kr.
3. en nettoomsætning på 5 mia.kr.

Denne afgrænsning er valgt, da EU-Kommissionens forslag primært vedrører regulering og skærper af disse virksomheder, hvorfor det vurderes at være mere aktuelt.

⁴Jf. RL § 21, stk. 3 og bilag 5 (<https://dk.deloitteresources.com/nyheder/Pages/EU-regulering-af-lovpligtig-revision-for-virksomheder-af-saerlig-offentlig-interesse.aspx>)

Opgaven vil udelukkende tage udgangspunkt i den danske lovgivning og forhold, primært jf. ISA 240, hvorfor udenlandsk særlovgivning kun kort er belyst i opgaven. I opgaven vil forskellige typer virksomhedskriminalitet blive nævnt, herunder blandt andet cybercrime. Disse vil der ikke blive gået i dybden med, da de ikke specifikt er nævnt i ISA 240, som er opgavens primære fokus og udgangspunkt.

Det primære formål med opgaven vil ikke være den historiske udvikling i relation til besvigelser, men derimod at vurdere virksomhedernes og revisors ansvar og roller i relation til at identificere og forhindre udførelsen af regnskabsmanipulation i Danmark.

Opgaven datagrundlag er indsamlet frem til den 28. februar 2014, hvorefter ændringer til regnskabsreguleringer, revisionsstandarder eller anden lovgivning på området ikke blive behandlet. Vurderes det, at der er sket væsentlige ændringer til den anvendte lovgivning efter denne dato, vil dette blive gennemgået i forbindelse med den mundtlige eksamination. Til den mundtlige eksamination vil blive foretaget en perspektivering, da dette ikke er medtaget i opgaven.

2.4 Kildekritik

Ved udarbejdelsen af denne afhandling er der blevet benyttet en bred vifte af forskellige kilder. Her kan nævnes følgende; bøger, hjemmesider, artikler, love, standarder og tidligere afhandlinger på området. Det er i videst muligt omfang forsøgt at sortere i det indhentede materiale, således at de anvendte kilder er vurderet valide⁵. Der skal altid ses kritisk på indhentede undersøgelser mv., da forfatteren kan have haft en subjektiv synsvinkel.

De love og standarder, der er brugt i opgaven, vurderes at være kilder af særlig høj validitet. Derudover er de bøger, der er benyttet, primært bøger fra pensumlister på CBS, hvorfor de anvendte teorier og udsagn herfra også vurderes at være af særlig høj validitet.

De benyttede publikationer fra henholdsvis PWC⁶ og Justitsministeriet er også pålidelige kilder, da de har haft mulighed for at indsamle information fra mange forskellige kilder. Ulempen er, at der kan have været en subjektiv indgangsvinkel til de udførte undersøgelser og analyser. Overordnet vurderes det dog, at materialet har været pålideligt og validt.

Selvom de benyttede artikler er kilder, der er vurderet at være troværdige, er det altid vigtigt at forholde sig kritisk til artikler mv., da disse ofte er udarbejdet af journalister/forfattere, der ikke nødvendigvis har objektive holdninger. Det er min opfattelse, at jeg gennem en bred og omfattende litteratursøgning har fået indsamlet relevant information om de behandlede problemstillinger.

⁵ Dækker over begreberne gyldighed og relevans jf. Andersen, Ib, *Den Skinbarlige Virkelighed*, side 83

⁶ PriceWaterhouseCoopers

3. Definition af besvigelser

For at udarbejde den empiriske undersøgelse af revision i relation til besvigelser er det nødvendigt først at klarlægge lovgivninger og begreber i relation til besvigelser. På baggrund heraf vil dette afsnit give en definition af begrebet besvigelser samt gennemgå kravene til henholdsvis revisors og ledelsens rolle ved af-dækning af besvigelser. I teorien anvendes der flere definitioner af begrebet besvigelser, i denne opgave tages der udgangspunkt i ISA 240 som den gældende standard på besvigelsesområdet også i Danmark.

3.1 Besvigelser jf. ISA 240

For at imødekomme risikoen for fejlinformation i regnskabet som følge af besvigelser, er der udarbejdet en international standard, ISA 240 – Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber.

ISA 240 definerer besvigelser som følgende:

”En bevidst handling udført af en eller flere personer blandt den daglige ledelse, den øverste ledelse⁷, medarbejdere eller tredjeparter, der benytter vildledning til at opnå en uberettiget eller ulovlig fordel”.

I denne definition er der fire betingelser, der gør sig gældende. Der skal være tale om en bevidst handling(1), udført af én eller flere personer enten internt eller eksternt i virksomheden(2), som benytter vildledning(3) som genvej til en ulovlig eller uberettiget fordel (4). Disse fire betingelser vil blive gennemgået nedenfor:

(1) Bevidst handling:

Besvigelser er kendetegnet ved, at der er tale om fejlinformation. Denne fejlinformation kan enten skyldes besvigelser eller fejl. Sondringen mellem disse er, hvorvidt fejlen var en bevidst eller ubevidst handling, hvilket er defineret nedenfor:

Ubevidst handling:

Begrebet dækker over en **ikke-tilsigtet** fejl. En sådan fejl er kendetegnet ved, at fejlen er opstået som følge af manglende viden, forkert tolkning af lovgivning eller forglemmelse.

Bevidst handling

Begrebet dækker over en **tilsigtet** fejl og er kendetegnet ved bevidste handlinger mellem personer i eller tæt på den daglige ledelse, som er med til at vildlede revisor, jf. ovenstående definition af besvigelser. Derudover opdeler ISA 240 de tilsigtede fejl i to typer, (1) besvigelse som følge af misbrug af aktiver eller (2) regnskabsmanipulation, jf. afsnit 3.1.1 herom.

(2) Udført af én eller flere personer internt eller eksternt i virksomheden

Besvigelsen skal være udført af én eller flere personer blandt den daglige ledelse, øverste ledelse eller tredjepart. Hvilket dermed også betyder, at besvigelsen kan ske både internt og eksternt fra virksom-

⁷ Definitionen af ”den øverste ledelse” findes i SL § 5 stk. 5 og SL § 111.

heden. Besvigelser bliver i ISA 240 opdelt i to typer⁸. Besvigelser som følge af misbrug af aktiver kan ske på alle niveauer i virksomheden, da flere medarbejdere har adgang hertil. F.eks. har lagermedarbejdere direkte adgang til virksomhedens aktiver hele tiden, og hvis der kun sker kontrol af lageret én gang årligt, vil det være lettere for medarbejderen at skjule sine handlinger. Hvorimod besvigelser som følge af regnskabsmanipulation ofte udføres af den daglige ledelse eller øverste ledelse, da det er disse medarbejdere, der har adgang til og mulighed for at tilsidesætte kontroller, uden at det nødvendigvis bliver opdaget med det samme.

(3) Vildledning

I relation til besvigelser betyder vildledning, at man forsøger at sløre sine handlinger, og at regnskabsbruger på baggrund heraf træffer en forkert beslutning. For at der er tale om vildledning, skal besvigelsen give anledning til væsentlig fejlinformation i regnskabet. En fejlinformation i regnskabet er væsentlig, når regnskabsbrugeren træffer en forkert beslutning på baggrund af fejlen.

(4) Ubertigtet eller ulovlig fordel

Det ligger implicit i de ovenstående tre forhold, at personen på baggrund af sine handlinger vil opnå en ubertigtet eller ulovlig fordel. En sådan fordel har, jf. ISA 240, primært en økonomisk karakter, men der kan også være tale om social accept blandt øvrige medarbejdere eller omverden. Ved en økonomisk fordel, hvad enten den er bertigtet eller ulovlig, forstås således, at én eller flere personer begünstiges økonomisk af den foretagne handling. Det er således ikke en betingelse, at det er personen selv, der direkte opnår en fordel, hvilket dog ofte er tilfældet ved misbrug af aktiver. Der kan også være tale om en indirekte fordel, hvor det er virksomheden, der opnår denne fordel. Dette er ofte tilfældet, når der sker regnskabsmanipulation.

Nedenfor uddybes de besvigelsestyper, som ISA 240 omtaler kort, da dette er en væsentlig del af lovgivningen og vigtigt i relation til opgaven.

3.1.1 Besvigelsestyper⁹

Der findes to typer af tilsigtede fejlinformationer, jf. ISA 240;

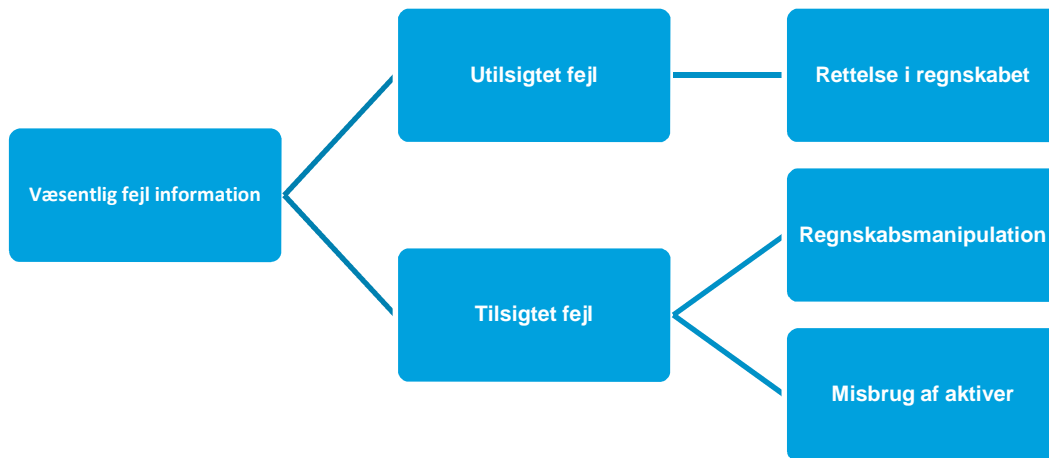
- Fejlinformation som følge af regnskabsmanipulation.
- Fejlinformation som følge af misbrug af aktiver.

⁸ Bliver gennemgået mere dybdegående i afsnit 3.1.1.

⁹ ISA 240 punkt 3, nærmere uddybet i afsnit (A1-A6)

Ovenstående kan illustreres som følgende:

Figur 2

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af ISA 240

Besvigelser omfatter, hvad enten de vedrører regnskabsmanipulation eller misbrug af aktiver, et incitament eller pres til at begå besvigelser i form af, at der foreligger en mulighed herfor, samt at der findes en vis retfærdiggørelse af besvigelsen. Dette vil blive beskrevet i afsnit 4.2 omhandlende den såkaldte besvigelsestrekant.

3.1.1.1 Fejl som følge af misbrug af aktiver

Opgaven er som tidligere nævnt afgrænset til at fokusere på regnskabsmanipulation, dog er det valgt at lave en kort redegørelse af, hvad der forstås ved misbrug af aktiver.

Misbrug af aktiver omfatter blandt andet tyveri af virksomhedens aktiver og begås ofte af medarbejdere for relativt små og uvæsentlige beløb. Dette betyder, at misbrug af aktiver som regel ikke vil påvirke det retvisende billede af regnskabet, da medarbejderen vil have svært ved at skjule misbruget, hvilket dermed minimerer det økonomiske omfang. Hvis den daglige ledelse derimod er involveret, vil den oftest have større mulighed for at tilsløre og skjule misbruget, og dermed kan det økonomiske omfang blive større.

Der kan blandt andet være tale om følgende forhold:

- Underslæb ved fx overførsel af indbetalinger fra afskrevne konti til private bankkonti.
- Tyveri af fysiske aktiver eller immaterielle aktiver, fx:
 - Tyveri af ting på varelageret til privat anvendelse eller videresalg.
 - Der kan også være tale om en sammensværgelse mellem virksomheden og en konkurrent ved at oplyse teknologiske data som modydelse for betaling.
 - Tyveri af kontorartikler i form af printerpapir, kuglepenne mv.

- Privat benyttelse af virksomhedens aktiver, fx benyttelse af virksomhedens gulplade bil til private gøremål.

3.1.1.2 Fejl som følge af regnskabsmanipulation

Regnskabsmanipulation indebærer en tilsigtet fejl, herunder undladelse af beløb eller oplysninger i regnskabet, som er med til at vildlede regnskabsbrugeren, og kan blandt andet være følgende:

- Bevidst forkert måling, indregning, klassifikation, præsentation eller øvrige oplysninger i forhold til den anvendte regnskabspraksis.
- Udeladelse af væsentlig information, begivenheder eller transaktioner i regnskabet.

Derudover sker regnskabsmanipulation næsten altid med involvering af den daglige ledelse eller øverste ledelse, da der ofte vil være tale om tilsidesættelse af kontroller, som ellers i øvrigt fungerer effektivt under ledelses niveau. Derudover betyder det som regel, at ledelsen bevidst hemmeligholder, forvandler eller fordrejer økonomiske oplysninger af væsentlig karakter, som dermed forvrænger regnskabet's tal.

Det kan tilføjes, at regnskabsmanipulation primært sker på regnskabsposter, der baseres på regnskabsmæssige skøn, som er foretaget af ledelsen. Det kan derfor være svært for revisor at identificere, om der er tale om bevidst regnskabsmanipulation.

3.2 Delkonklusion

I ovenstående er begrebet og definitionen af besvigelser blevet belyst således, at vi kender det primære lovmæssige grundlag i relation til besvigelser. Jf. ISA 240 skal der være tale om en bevidst handling begået enten af den daglige ledelse, medarbejdere eller tredjepart, som leder til vildledning og uberettiget eller ulovlig fordel. Denne handling kan enten ske ved misbrug af aktiver eller regnskabsmanipulation. ISA 240 vil være grundlaget i denne opgave, da det er denne standard revisorerne er underlagt i forbindelse med deres revision i Danmark, og at den er en del af de internationale standarder.

4. Tendenser

I følgende afsnit vil tendenser inden for besvigelser blive gennemgået. Tendenserne vil blive gennemgået på baggrund af statistisk materiale udarbejdet af PWC. PWC har udarbejdet en rapport omkring besvigelser kaldet "Economic crime: A threat to business globally". Formålet med gennemgangen er at identificere, hvilke faktiske besvigelser der foretages i dag, således at der senere i opgaven kan blive taget stilling til, hvordan revisor og virksomhedens ledelse kan sikre sig mod disse risici. Der vil yderligere blive kigget på den såkaldte besvigelsestrekant, for at klarlægge motiverne der ligger bag at foretage besvigelser.

4.1 PWC's undersøgelse¹⁰

PWC's rapport bruger udtrykket economic crime, løst oversat økonomisk kriminalitet, hvilket i denne sammenhæng også dækker over begrebet besvigelser¹¹, herunder de i ISA240 omtalte besvigelsestyper: misbrug af aktiver og regnskabsmanipulation.

4.1.1 Metoden og omfanget af undersøgelsen

PWC's undersøgelse blev foretaget fra august 2013 til februar 2014 som en global undersøgelse om økonomisk kriminalitet hos offentlige og private virksomheder. Undersøgelsen omfatter 5.128 virksomheder fra 95 lande. I Danmark var der 118 virksomheder, der deltog i undersøgelsen, mod 116 i 2011, hvilket svarer til en andel på 35 % af 335 deltagende virksomheder fra Norden og 8 % af 1.555 virksomheder fra Vesteuropa.¹² Metoden for indhentelse af besvarelser skete ved, at der til de største virksomheder blev udsendt elektroniske spørgeskemaer til relevante medarbejdere, såsom CFO's og interne revisionschefer. Besvarelsen dækker herved en bred vifte af virksomheder.

4.1.2 Statistik på virksomhedskriminalitet

Den fremgår af undersøgelsen, at 37 % af de deltagende virksomheder én eller flere gange har været udsat for virksomhedskriminalitet siden sidste undersøgelse i 2011. Dette er en stigning på 3 % siden 2011.

Dernæst er det iøjnefaldende, at det af undersøgelsen fremgår, at der er sammenhæng mellem virksomhedens størrelse og forekomsten af kriminalitet. Det ses, at 54 % af de virksomheder, hvor der er forekommet økonomisk kriminalitet, har over 1.000 ansatte, og 35 % af virksomhederne er børsnoterede virksomheder. Dette illustrerer primært, at besvigelser opdages i de mellemstore og store virksomheder. Den nærliggende forklaring herpå er formentlig, at jo større virksomhed jo større kompleksitet, og her bliver der som regel også indført flere kontroller, hvorfor det ofte vil resultere i, at kriminaliteten opdages.

¹⁰ PriceWaterhouseCoopers (februar 2014), *Economic crime: A threat to business globally*

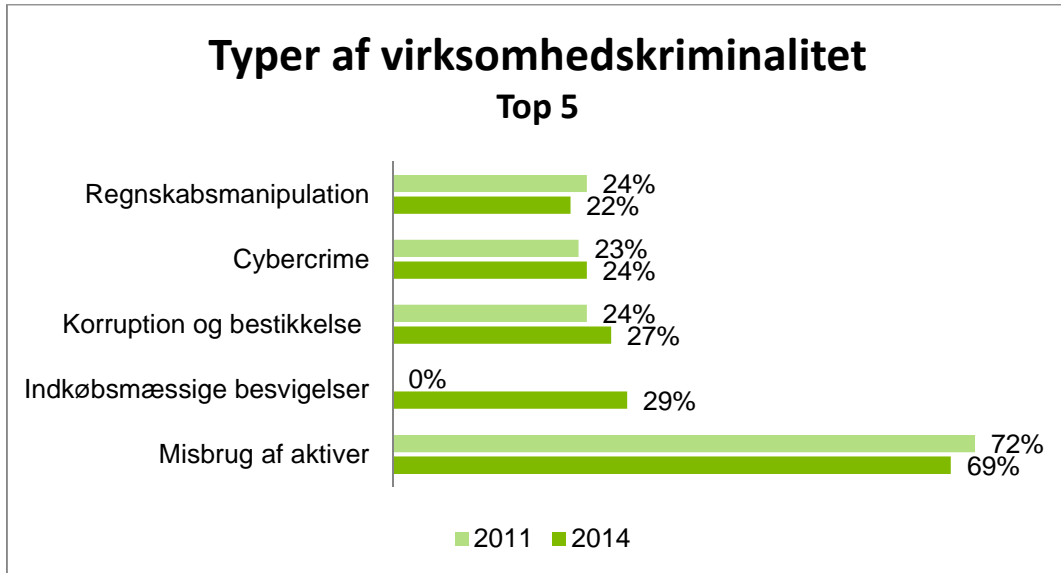
¹¹ Besvigelsebegræbet indeholder, jf. ISA 240, henholdsvis misbrug af aktiver og regnskabsmanipulation, hvorimod økonomisk kriminalitet som begreb dækker over alle de ulovligheder, der kan ske i virksomheden.

¹² Se bilag 1, for opgørelse udarbejdet på baggrund af PWC's undersøgelse.

4.1.3 Statistik på besvigelsestyper

PWC's undersøgelse illustrerer, hvilke typer af økonomisk kriminalitet der er mest udbredt.

Figur 3

Kilde: *Economic crime: A threat to business globally*, side 6 (Egen illustration)

Af figuren fremgår det, at regnskabsmanipulation og misbrug af aktiver er nogle af de hyppigst forekomne typer af virksomhedskriminalitet. Cybercrime, korruption og bestikkelse samt indkøbsmæssige besvigelser vil ikke blive uddybet yderligere, jf. afsnit 2.2. (afgrænsning). Misbrug af aktiver er den mest hyppige form for økonomisk kriminalitet, men som nævnt tidligere (se afsnit 3.1.1) er det som regel ikke her, der bliver snydt for de største beløbssummer. De største beløbsmæssige besvigelser sker ved regnskabsmanipulation. Som det ses af ovenstående udgør regnskabsmanipulation 22 %. Dette er et fald på 2 % siden 2011, men på trods af faldet udgør regnskabsmanipulation fortsat en stor del af den samlede økonomiske kriminalitet.

Det formodes, at der i økonomiske nedgangstider vil forekomme mere regnskabsmanipulation, da virksomhederne prøver at undgå konkurs. Dette medfører ofte lån i banken. Før man kan få lov at låne penge, skal virksomheden udvise økonomisk stabilitet, ellers vil banken formentlig ikke give kredit. I årene lige op til 2009 var den økonomiske krise på sit højeste¹³, hvilket formodes at kunne forklare, hvorfor procentfordelingen var højere i undersøgelsen foretaget i 2011.

4.1.4 Omkostningerne ved virksomhedskriminalitet

Det er relevant at se, hvilke omkostninger det har for virksomheden, at være udsat for økonomisk kriminalitet. Oftest opstår der et økonomisk tab i større eller mindre grad. Jf. PWC's undersøgelse oplevede 26 % af

¹³http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/Samfunds%C3%B8konomiske_forhold/Finanskrisen

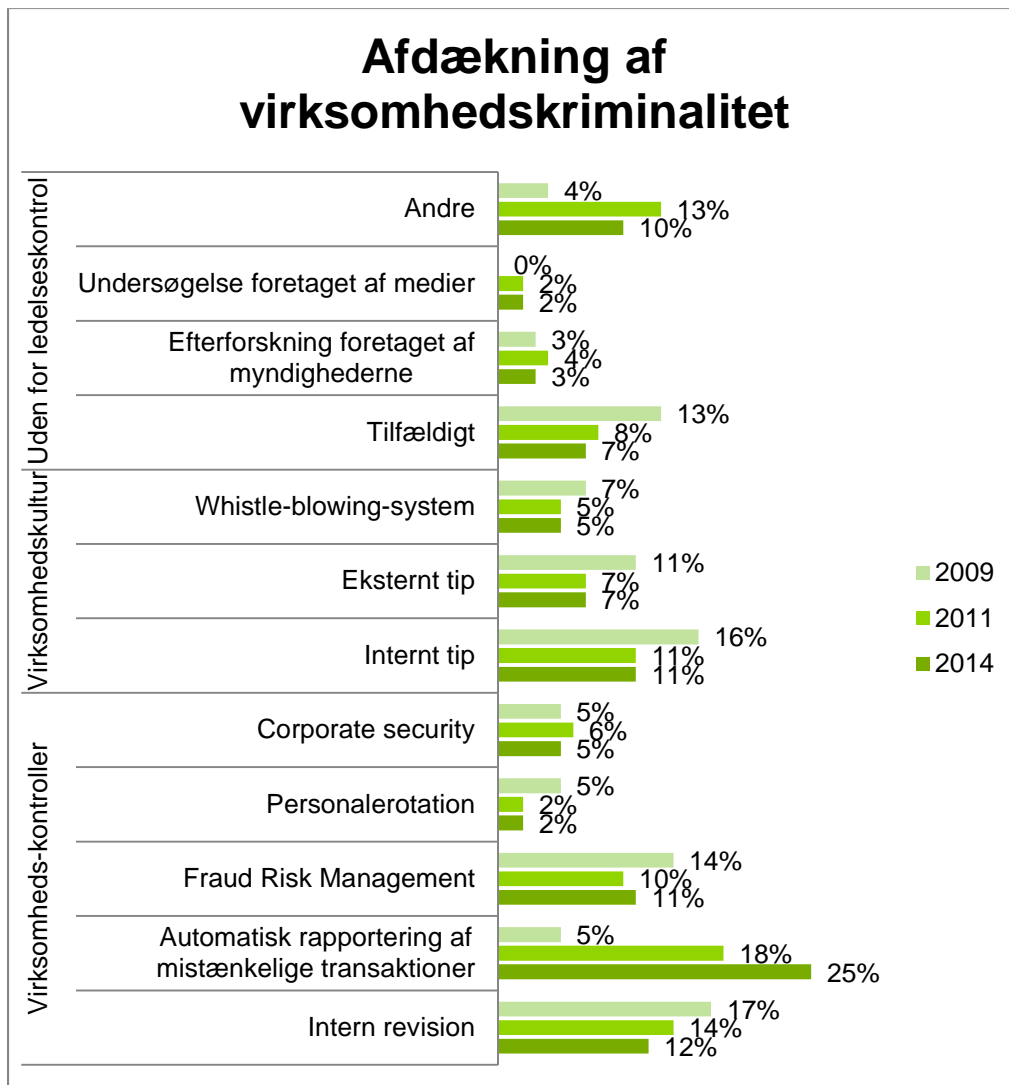
virksomheder et direkte tab på mellem 100.000 US\$ til 1 mio. US\$, svarende til ca. mellem 550.000-5.000.000 danske kroner. Ved direkte tab forstås omkostningen til besvigelsen fratrukket omkostninger til blandt andet juridisk bistand og øvrige omkostninger i forbindelse med opklaring af besvigelsen.

Udover direkte omkostninger vil virksomheden som regel også blive ramt af indirekte omkostningerne i forbindelse med opklaringen. Dette sker i form af en negativ påvirkning af arbejdsmoralen, negativ påvirkning i forholdet til forretningsforbindelser, skade på virksomhedens image.¹⁴

4.1.5 Afdækning af virksomhedskriminalitet

I PWC's undersøgelse er der kigget nærmere på, hvilke metoder der er med til at afdække og opdage virksomhedskriminalitet:

Figur 4

Kilde: *Economic crime: A threat to business globally*, side 41 (Egen illustration)

¹⁴ Jf. bilag 6 for graf fra PWC's undersøgelse

Senere i opgaven gennemgås nogle af de måder hvormed man kan afdække besvigelser, og det uddybes hvad der er ledelsens og revisors ansvar, samt hvilke handlinger der generelt kan sikre virksomheden mod besvigelser. Men af ovenstående kan det konstateres, at det er vigtigt, at ledelsen holder fokus på opretholdelse af interne kontroller og corporate governance, da det historisk er her, man opdager kriminaliteten. Dernæst er det også vigtigt at have en sund virksomhedskultur, hvilket betyder, at virksomheden/medarbejderne har en høj morale, etik og sammenholdsfølelse. Dette har ofte det resultat, at medarbejderne føler sig forpligtet til at udvise god opførsel, og de vil dermed ikke have lyst til at bryde med virksomhedens normer. Samtidig har det som regel også den effekt, at hvis der så er en medarbejder, der begår besvigelser, vil det blive rapporteret, en anden medarbejder bliver opmærksom herpå.

4.1.6 Hvem begår virksomhedskriminalitet

Det fremgår yderligere af PWC's undersøgelse, at 56 % af besvigelsetilfældene er handlinger udført af personer internt i virksomheden. Dette tyder på, at det kan være en fordel at fokusere på de interne kontroller og være mere opmærksom på profilen af en bedrager. Det er som nævnt internt i virksomheden, der er størst sandsynlighed for, at der sker besvigelser, og det kan derfor være en fordel at kende til typerne af personer der muligvis vil begå besvigelser. I bilag 3 er der opstillet en graf, der opsummerer ovenstående tal. Denne indsigt giver revisor mulighed for at skærpe og fokusere sin professionelle skepsis¹⁵, herunder identificere eventuelle "risikomedarbejdere", og det giver også virksomheden mulighed for at identificere, hvilke medarbejdere der er større risiko forbundet med.

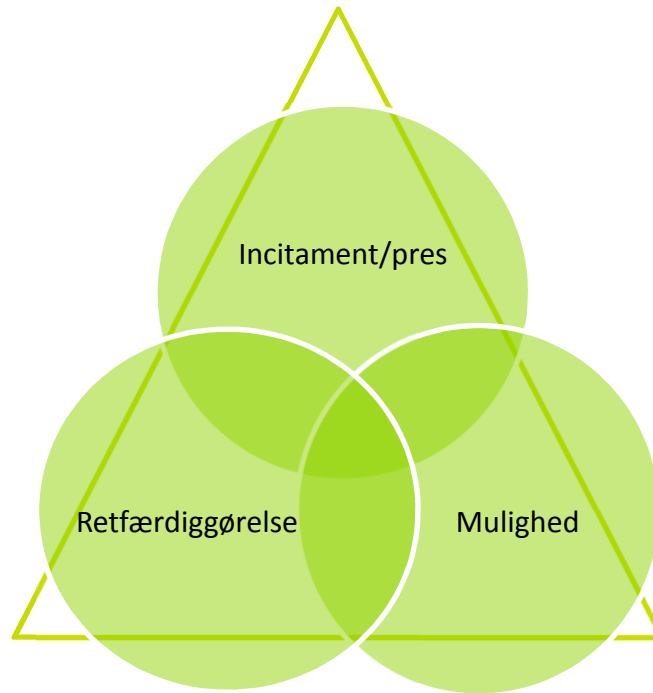
4.2 Besvigelsestrekanter

I dette afsnit vil der blive gjort rede for, hvilke faktorer der har indflydelse på, om en person begår en besvigelser eller ej. Besvigelsestrekanter er en af de mest kendte teoretiske modeller inden for besvigelser. Når der sker besvigelser, er der ofte tale om en skjult adfærd, hvilket selvsagt gør det svært at opdage. I relation til revision og ISA 240 kaldes dette for besvigelserisikofaktorer, som er de faktorer, der ligger til grund for at begå besvigelser. Disse besvigelserisikofaktorer har sit udspring fra den amerikanske kriminolog Donald R. Cressey's¹⁶ teori. På baggrund af Cresseys undersøgelser identificerede han forhold, der gør sig gældende for, at en person foretager besvigelser. Dette blev til besvigelsestrekanter, som er illustreret nedenfor:

¹⁵ Se ISA 240 afsnit 12-14 og A7-A9. Professionel skepsis betyder, at revisor løbende skal have en kritisk holdning til, om opnået information og revisionsbevis indikerer, at der kan foreligge væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser.

¹⁶ Donald R. Cressey nævnes udelukkende for at oplyse om baggrunden for besvigelserisikofaktorer, der er omtalt i ISA 240

Figur 5

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af bilag 1 i ISA 240

Besvigelserisikofaktorerne er ikke rangordnede, da det vil være individuelt, hvilken af faktorerne der er mest afgørende, når en person vælger at foretage regnskabsmanipulation. Dernæst er virksomhedens størrelse også afgørende for, hvilken faktor der vægter tungest. I det følgende vil der uddybende blive beskrevet, hvilke besvigelserisikofaktorer der i relation til fejlinformation skyldes regnskabsmanipulation:

4.2.1 Incitament/pres

For at besvigelser udføres, skal der være et incitament eller pres herfor. Allerede når revisor forsøger at opnå forståelse af virksomheden og dens omgivelser, bør de være opmærksomme på det pres, der specielt kan ligge på ledelsen for at opnå nogle bestemte resultater. Dette kan blandt andet komme til udtryk i forbindelse med organisationsændringer, hvor der kan opstå et incitament til at præstere bedre for at beholde en stilling. Incitament og pres kan ses som det motiv, der ligger bag udførelsen af en handling. Motiverne for regnskabsmanipulation er mange, men den primære årsag for ledelsen må umiddelbart være at manipulere virksomhedens regnskab således, at regnskabet udviser et bedre resultat. Dermed bliver interessenterne mere interesserede, og bl.a. banker vil med større sandsynlighed udvide virksomhedens kredit. Motiverne kan opdeles i hhv. virksomhedsrelaterede motiver og private motiver:

Virksomhedsrelaterede motiver:

Bankerne er som følge af den økonomiske nedgang blevet mindre risikovillige og dermed mere tilbageholdne med at forøge kreditter og give ny lån. I mange tilfælde er virksomhedens drift og vækstmuligheder afhængige af muligheden for at kunne låne penge. Eftersom banker vurderer virksomhedernes kreditværdighed primært ud fra årsrapporten, herunder nøgletal, er det vigtigt, at virksomhedens tal dermed lever op til det banken forventer. Ligeledes kan der være et pres på ledelsen om at skulle opfylde tredjeparters krav

eller forventninger f.eks. på grund af behovet for at opnår yderligere finansiering i form af gæld for at holde den konkurrencemæssige position på markedet.

Private motiver:

De private motiver, der kan ligge bag regnskabsmanipulation, kan være, at ledelsens private økonomiske situationer presset, og resultatet af besvigelsen er dermed udelukkende et ønske om økonomisk berigelse. Hvis dette er tilfældet, vil regnskabsmanipulation som regel ske gennem resultataflønning. Det betyder, at der bliver manipuleret med tallene således, at virksomheden præstere på et fornuftigt niveau, og der dermed ryger flere penge i lommen hos ledelsesmedlemmet. Derudover kan der også bare være tale om ønsket om at tilegne sig større magt og dermed anerkendelse via den positive omtale, man får som medarbejder for, at levere gode resultater.

4.2.2 Muligheder

Et element, der er afgørende for, hvordan der opstår mulighed for besvigelser i relation til regnskabsmanipulation, er virksomhedens art og/eller dens aktiviteter. Muligheden for regnskabsmanipulation, hvis f.eks. ledelsen er ineffektiv som følge af at der er tale om en mindre virksomhed, der primært styres af én person eller af en lille "nærtstående" gruppe af mennesker, er større. I mindre virksomheder vil der som regel ikke være interne kontroller til at opdage besvigelser. Derudover øges muligheden for besvigelser også, hvis der er tale om komplekse og usædvanlige transaktioner, som måske yderligere er baseret på ledelsesmæssige skøn. Derudover skal det igen nævnes, at der i forbindelse med organisationsændringer opstår en åbenlys mulighed for at kunne foretage besvigelser. Dette skyldes, at det i forbindelse med ændringer i organisationen ofte ikke er muligt at opretholde alle etablerede kontroller på grund af udskiftning/rotering af medarbejdere. Dernæst kan ældre medarbejdere også hurtigt føle, at de bliver uretfærdigt behandlet, og de derfor, når de ser muligheden, ender med at bedrage virksomheden.

4.2.3 Retfærdiggørelse

Den sidste faktor i besvigelsestrekanten er retfærdiggørelsen. Retfærdiggørelsen er, hvor moralen borfalder, og man overbeviser sig selv (og muligvis andre) om, at besvigelserne kan retfærdiggøres. Denne retfærdiggørelse kan opstå på mange måder, men udspringer primært fra selvmedlidenhed og selvbedrag, som oftest er drevet af grådighed. En persons gennemførelse af besvigelser er ofte kendetegnet ved, at der i starten er tale om små beløb, men efterhånden driver grådigheden personen til at øge beløbene og finde flere måder at omgå reglerne på.

4.2.4 Eksempel på "anvendelsen" af besvigelsestrekanten

Hvis for eksempel ledelsen er resultataflønnet, betyder det, at ledelsen er meget afhængig af, hvordan virksomhedens økonomiske udvikling går. Dette kan give ledelsen incitament til at manipulere med de vanskeligt reviderbare områder, såsom omsætningen. Hvis der samtidig er tale om et svagt kontrolmiljø, opstår der en mulighed for, at foretage besvigelsen, uden at det nødvendigvis bliver opdaget. Dette efterlader

dermed kun retfærdiggørelsen af handlingen, hvilket altid vil afhænge af personlighedskarakteren. Det kan blandt andet være, at personen føler, at de har arbejdet hårdt, og dermed fortjener at nå planlagte resultater, selvom det måske ikke er tilfældet.

4.3 Delkonklusion

Jf. PWC's undersøgelse ses det, at der er sket et fald i antallet af sager, hvor der er sket besvigelser i form af regnskabsmanipulation. Årsagen kan være, at der har været mere fokus på regnskabsmanipulation fra revisors side grundet den øgede opmærksomhed og kritik af deres vurdering omkring skøn og hensættelser.

Dernæst kan det konkluderes, at økonomisk kriminalitet ofte sker i de større virksomheder. Dette skyldes formentlig, at der er flere interne kontroller, og at det dermed er mere sandsynligt at opdage regnskabsmanipulation. I modsætning til mindre virksomheder, hvor det vil være lettere at skjule regnskabsmanipulation og dermed også sværere for revisor at identificere, da det som regel vil være den daglige ledelse i de mindre virksomheder, der foretager denne form for besvigelser. I forlængelse heraf kan det konkluderes, at det godt kan betale sig for de større virksomheder at indføre og opretholde de interne kontroller, da det primært er herigennem besvigelser bliver opdaget. Ydermere er der også store omkostninger forbundet med besvigelser. Udover de direkte omkostninger må man ikke glemme de indirekte omkostninger, der blandt andet kan være faldende arbejds morale, skadet image og dermed dårligere forhold til forretningsforbindelser.

Der blev også kigget nærmere på, hvilke faktorer der spiller ind for at få personer til at begå virksomhedskriminalitet, herunder besvigelser. Den velkendte besvigelsestrekant, der er implementeret i ISA 240 som de besvigelsesrisikofaktorer, revisor skal være opmærksom på i forbindelse med revisionen. Der er tale om henholdsvis incitament, mulighed og retfærdiggørelse. Hvis disse tre faktorer bliver aktuelle på samme tid, er det meget sandsynligt, at der bliver begået kriminalitet. Derfor er det vigtigt, at revisor og ledelsen har fokus på at afdække disse 3 risici, selvom dette kan være svært.

5. Regnskabsmanipulation i praksis

Indtil videre er begrebet og definitionen på besvigelser blevet belyst samt forekomsten og hyppigheden af besvigelser, som de så ud i 2011 og 2013/14. I det efterfølgende vil der blive set på regnskabsmanipulation og udførelsen heraf ud fra et regnskabsteknisk perspektiv.

Det formodes at revisor vil være bedre til at opdage besvigelser, såfremt revisor har en forståelse for mekanismerne bag besvigelser – både de tekniske og de menneskelige. For at få denne indsigt er det nærliggende at kigge kendte besvigelssager for at erfare, hvordan de er foretaget, og hvordan de blev opdaget. Viden omkring tidligere sager kan styrke revisors indblik i problemområdet og hjælpe til en effektiv fokusering på revisionen og til bedre at kunne afdække disse risici, specielt i relation til ISA 240, og de heri identificerede teknikker til at begå besvigelser:

1. Bogføring af fiktive registreringer for at manipulere med driftsresultatet eller nå andre mål, især tæt på regnskabsperiodens afslutning.
2. Upassende tilpasning af forudsætninger og ændringer af vurderinger ved skøn af regnskabsposter
3. Fortielse af eller undladelse af oplysninger om fakta, der kunne påvirke de beløb, der er registreret i regnskabet.

Nedenfor er oplistet "almindelige" former for regnskabsmanipulation med udgangspunkt i ISA 240¹⁷ med henblik på at give et indblik i, hvordan regnskabsmanipulation forekommer (i praksis). Ud fra en begrænsning om opgavens omfang er der kun medtaget enkelte regnskabsposter under nedestående former:

1. Fremskyndelse, undladelse eller udskydelse af indregning i regnskabet af begivenheder og transaktioner, som er indtruffet i regnskabsperioden.
2. Foretage forkert værdiansættelse, herunder regnskabsmæssige skøn på f.eks. afskrivninger
3. Bogføring af fiktive registreringer for at manipulere med driftsresultatet eller nå andre mål, især tæt på regnskabsperiodens afslutning.
4. Undlade oplysninger i årsregnskabet.

5.1 Fremskyndelse, undladelse eller udskydelse

Som det ligger i ordene, består denne form for manipulation af, at man fremskynder, undlader eller udskylder registreringer for den aktuelle regnskabsperiode, hvad enten der er tale om indtægter og/eller udgifter. Denne handling er med til at forvanske og fordele virksomhedens økonomiske forhold, også kaldet resultatudjævning. Udføres denne handling bevidst er der tale om regnskabsmanipulation.

Udfordringen heri er, at ledelsen ikke er af den opfattelse, at sådanne handlinger er ulovlige, ligesom det heller ikke altid vil være let for revisor at dokumentere, at der er foretaget regnskabsmanipulation. Så læn-

¹⁷ Jf. ISA 240 afsnit A4.

ge den drivende kraft bag fremskyndelse, undladelse eller udskydelse ikke er at skabe en uberettiget fordel, kan det være svært at påstå, at der er tale om regnskabsmanipulation. Modsat vil der uden tvivl være tale om regnskabsmanipulation, hvis indtægter og/ eller udgifter fremskyndes, undlades eller udskydes for, at det eventuelt resulterer i et ekstra godt resultat i pågældende regnskabsår. Dette kan for eksempel være en fordel, hvis man var i gang med at sælge virksomheden, og man dermed gerne vil gøre virksomheden mere værd. Her vil det være en bevidst handling, hvor den drivende kraft er at skabe en uberettiget fordel, hvorfor der altid vil være tale om regnskabsmanipulation.

5.1.1 Eksempler på fremskyndelse mv.

Begrebet at fremskynde, undlade eller udskyde indtægter og/eller udgifter kendes i relation til revision af offentlige instanser, såsom kommunerne, herunder uddannelsesinstitutioner og børnepasningsinstitutioner mv. Deres primære indtægt består som regel af en bevilling fra staten. Normalt er det sådan at disse bevillinger ikke kan overføres fra år til år, såfremt man ikke havde fået benyttet det hele, og det vil samtidig som regel også betyde, at man ikke vil få bevilliget et tilsvarende beløb året efter. Dette resulterer ofte i, at der sidst på året pludselig skal medtages en masse omkostninger, således at man ikke næste år får en lavere bevilling. Et kendt eksempel herpå er børnepasningsinstitutioner hvor, medarbejderne til slut på året bliver tildelt en Ipad, da der var "overskud" i institutionen. Der vil dog formentlig ikke her være tale om decideret regnskabsmanipulation, men mere tale om dårlig økonomistyring, eftersom man ikke har formået at fordele sine omkostninger ud over hele året.

5.2 Forkert værdiansættelse

Regnskabsposter såsom varebeholdninger, tilgodehavender fra salg og forpligtigelser indeholder en del regnskabsmæssige skøn. Risikoen her er, at disse skøn bygger på ledelsesmæssige vurderinger og kan være lette at manipulere med. Samtidig vil de være svære for revisor at identificere. Derudover er det også de poster, der historisk set har været mest regnskabsmanipulation på.

5.2.1 Eksempler på manipulation med varelager

Regnskabsmanipulation sker ofte i forbindelse med værdiansættelsen af lageret, hvilket er præget af skøn. Her tænkes specielt på ukurante varer. Nogle virksomheder har tradition for at sælge deres "udgåede" varer og ikke-salgbare varer til en lavere pris for at sikre lidt penge i kassen. Dette er ikke ulovligt, men det kan være svært at vurdere på balancedagen, hvad værdien af disse varer skal være, eftersom det er umuligt at vide, hvad man kan få solgt disse til, og hvor meget der bliver solgt. Derfor ligger der her en mulighed for ledelsen for bevidst at sætte værdien af disse højere, end hvad de reelt kan få for varerne.

Derudover kan vurdering af selve værdien af varelageret give anledning til yderligere manipulation i relation til de "normale" afskrivninger herpå. Et varelager skal opgøres efter nettorealiseringsprincippet¹⁸, hvilket betyder, at det skal optages til kostpris, medmindre nettorealiseringsværdien er lavere. Dette betyder, at der skal foretages en vurdering af, hvad varerne kan sælges til altså dermed realiseres til. Derfor kræver det som regel, at man går ind og kigger på varernes "liggetid"¹⁹ og derfra vurderer, om prisen på de enkelte varer er sat for højt. Her skal ledelsen også ind og foretage et skøn. Normalt vil man dog formentlig gå ind og lave nogle systemudskrifter på liggetiderne og herudfra beslutte sig for nogle intervaller, som kræver en vis procentmæssig nedskrivning. Denne vil revisor så kunne gennemgå og kontrollere, at det stemmer overens med virksomhedens retningslinjer. Der er dog forsat mulighed for, at ledelsen vælger at afvige fra dette, hvis de mener, der skulle være enkelte varer, der har en højere værdi, selvom de har ligget længe. Her er det vigtigt, at revisor går ind og forholder sig kritisk til disse afvigelser.

Et sidste eksempel på, hvor der kan ske manipulation, er ved varer, hvor ejendomsretten i princippet ikke tilhører den reviderede virksomhed, men hvor disse varer alligevel bliver medtaget i opgørelsen af varelageret. Dette kaldes også for svømmende varer og kan betyde, at varer er faktureret men ikke modtaget og omvendt.

5.2.1.1 Kendte sager om forkert værdiansættelse

Virksomheden Memory Card Technology A/S²⁰ er en af de større kendte sager omkring besvigelser, herunder regnskabsmanipulation. En af de regnskabsposter, der blev manipuleret med, var blandt andet varelageret²¹, herunder også værdiansættelsen heraf. Et af punkterne i sagen omhandler de defekte varer. I år 1998/99 udgjorde defekte varer 13,5 mio. kr., dvs. 4% af det samlede lager, og i år 1999/00 udgjorde de 20 mio. kr., dvs. 4,1% af det samlede lager. Udfordringen var, at de returnerede defekte varer umiddelbart blev optaget til "almindelig" lagerværdi, da virksomheden mente, at chipsene kunne loddet af og genanvendes eller sælges. Der blev derfor ikke foretaget nedskrivning af disse varer, da virksomheden forventede, at de nemt kunne genanvende eller sælge chipsene igen. Der fandtes dog ingen dokumentation for denne vurdering. Det viste sig, at dette ikke kunne lade sig gøre. Der kom ny direktør og der blev foretaget en lageroptælling, hvor lageret viste sig at være langt mindre værd end antaget.²²

¹⁸ Nettorealiseringsværdi er den sum, som fx aktiver forventes at indbringe ved fremtidige nettoindbetalinger, når der laves en balanceopgørelse. Der findes også nettorealiseringsværdi for forpligtelser – Denne er summen af de fremtidige nettoudbetalinger.

¹⁹ Liggetid er den tid, som en vare har ligget på lageret uden at blive solgt.

²⁰ Fremadrettet kaldet MCT

²¹ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009 (sag nr. 52-0004-S)

²² Jf. Kejsers Nye Klæder, side 260-269

Derudover er der sagen omkring eHuset A/S. Her pustede man omsætningen op ved at indtægtsføre regninger, inden varen var leveret²³. Den afledte effekt heraf er dermed værdien af varelageret. Så længe varerne ikke har forladt lageret, er det stadig eHuset, der har ejendomsretten. Værdien af varerne skal derfor medregnes på eHuset's varelager. Den fysiske optælling af varelageret må derfor have skabt en del uoverensstemmelser, da varerne fysisk stadig har været på lageret og derfor må være talt med men bogføringsmæssigt være ført væk.

5.2.1.2 Revisionshandlinger der kan afdække risici

For at afdække ovennævnte besvigelsetyper, skal revisor bl.a. foretage følgende revisionshandlinger:

- Fysisk lagerkontrol, optælling af beholdninger tæt på årsafslutning, og udvidet kontrol ved mange afvigelser
- Vurdering af baggrund for op- eller nedskrivning. Der skal altid indhentes et stærkt²⁴ revisionsbevis for ukurans nedskrivninger
- Gennemgang af svind
 - Vurdering af, om svindet skyldes normale forhold, eller om der er tale om besvigelser. Normalt svind kan f.eks. være, hvis det er et lager med madvarer. Her er der naturligt en kort holdbarhed, hvilket betyder, at der vil være større svind, end ved en virksomhed, hvis varer ikke bliver uaktuelle, eller datoer overskrides.
- Afstemning af lejekontrakter
 - Såfremt en del af lageret bliver udlejet til tredjemand, er det vigtigt at påse underliggende kontrakter, da der eller kan være tale om fiktive udlejninger, som hæver værdien af varelageret.

5.2.2 Eksempler på manipulation med tilgodehavender fra salg

Regnskabsmanipulation kan forekomme på hensættelsen til tab på debitorer, som også er en skønsmæssig post. Her skal gamle tilgodehavender ind og vurderes for sandsynligheden for, at man modtager sit tilgodehavende. Hvis en virksomhed har betalingsbetingelser, der hedder 30 dage, må man formode, at alle tilgodehavender, der er mere end 30 dage, skal der tages stilling til. Inden at man kan sende et tilgodehavende til inkasso eller advokat, skal der sendes 3 rykkere med mindst 10 dages mellemrum. Dette giver yderligere en måneds tid (Hvis der foreligger klare rykkerprocedurer i virksomheden, hvilket ikke altid vil være tilfældet) i forhold til, hvornår der skal tages kritisk stilling til de enkelte tilgodehavender. I forbindelse med regnskabsafslutningen skal ledelsen specielt ind og vurdere tilgodehavender, for at tage stilling til, hvilke der skal tabsføres, og hvilke der er en fornuftig forklaring på, så de dermed kan optages som et aktiv.

²³ Jf. Kejsers Nye Klæder, side 237-243

²⁴ Et stærkt revisionsbevis er som oftest kendetegnet ved at være indhentet hos tredjepart, jf. Revisionsmemo 2011-12, side 60. Hvilket i forbindelse med værdiansættelse kunne være eksterne vurderinger at værdien på f.eks. ligende ejendomme i området, eller i forbindelse med et varelager, se på værdiansættelse i lignende virksomheder.

Derudover kan der også ske manipulation ved oprettelse af fiktive debitorer (tilgodehavender fra salg). Den heraf afledte post, er som oftest resultatopgørelsen, da fiktive debitorer som oftest vil opstå i forbindelse med, at der bliver indregnet fiktive indtægter i resultatopgørelsen. Modposten til omsætningen vil være tilgodehavender fra salg. Således forbedres omsætningen, herunder også selskabets resultat, samtidig med, at aktivsummen forøges. Det er centralt at bemærke, at sådanne fiktive transaktioner ikke vil have nogen likviditetseffekt, da der ikke kommer faktisk likviditet i banken, hvilket betyder, at de fremtidige pengestrømme, som regnskabslæser må forvente, aldrig bliver realiseret, da posten er fiktiv.

5.2.2.1 Kendte sager om manipulation af tilgodehavender fra salg

I denne sammenhæng kan sagen om MCT også bruges. Her havde virksomheden nemlig også manipuleret med værdiansættelsen af en af deres debitorer. MCT havde i regnskabsåret 1998/99 et tilgodehavende hos ITP i USA andragende 40 mio. kr., hvoraf 30 mio. kr. var overforfalden. Debitoren var endvidere ikke omfattet af selskabets debitorforsikringsaftale, og der blev ikke foretaget systematisk rykning af debitoren. Til trods for denne overforfaldne debitor blev der ikke hensat til tab herfor, da direktionen fandt det forsvarligt at indregne debitoren uden hensættelse til tab med den begrundelse, at det ikke var usædvanligt, at der blev ydet lange kredittider til "venligtsindede" virksomheder.²⁵

5.2.2.2 Revisionshandlinger der kan afdække risici

For at afdække ovennævnte besvigelsetyper skal revisor bl.a. foretage følgende revisionshandlinger:

- Udsende saldomeddelser og aggressiv opfølgning herpå.
- Undersøge indbetalinger fra tidligere afskrevne debitorer.
- Undersøge "underlige" debitorer i debitor-kartoteket.
- Undersøge kreditnotaer omkring balancedagen.
- Gennemgang af aldersfordelt debitorliste.
- Gennemgang af hensættelse til tab og konstaterede tab.
- Vurdering af tidligere betalingsmønstre.

5.2.3 Eksempler på manipulation med eventualforpligtigelser

Jf. IAS 37 er eventualforpligtigelser forhold, der eksisterer på balancedagen som resultat af tidligere begivenheder, og som kan medføre træk på virksomhedens økonomiske ressourcer, men hvor forpligtigelsen først kan bekræftes af en eller flere usikre fremtidige begivenheder, som er uden for virksomhedens kontrol. Disse forpligtigelser indregnes ikke i virksomhedens balance men omtales i noter. Denne regnskabspost kan dermed være svær at måle pålideligt, hvilket også gør den mere sårbar over for regnskabsmanipulation.

En kendt form af manipulation på denne post er det såkaldte "channel stuffing". Her er eventualforpligtelsen en afledt post af, at man forsøger at puste omsætningen op. Channel stuffing omfatter, at man puster

²⁵ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009 (sag nr. 52-0004-S)

sit salg op ved at tvinge flere produkter igennem en distributionskanal, end hvad man faktisk kan være i stand til at sælge. Dette er en kortsigtet løsning, som gør, at man kan nå sine mål her og nu, men på længere sigt har det en negativ effekt, da disse varer vil miste værdi, hvis de ikke kan blive solgt.

5.2.3.1 Kendte sager om manipulation med eventualforpligtigelser

Ovenstående skete i virksomheden I-Data²⁶. Virksomheden sendte flere varer ud til forhandlerne end bestilt, vel vidende at forhandlerne havde fuld returret og dermed kunne og ville returnere de produkter, der ikke kunne blive solgt. Forhandlerne blev dermed krediteret de returnerede varer, men udadtil klarede I-Data deres salgsmål endnu en gang. Når varerne først var sendt afsted, blev værdien af returretten nemlig opgjort i noten for eventualforpligtigelser i regnskabet. En note, som de færreste regnskabslæsere har specielt fokus på, da det ikke er en note, der relaterer sig til faktiske indregnede tal i balancen.

5.2.3.2 Revisionshandling der kan afdække risici

Ovenstående kan revisor blandt andet afdække ved at foretage følgende revisionshandling:

- Vurdering af tendensen for returnede varer.

5.3 Bogføring af fiktive registreringer

Fiktive registreringer vedrører både postering af indtægter og omkostninger, som indregnes uden et reelt grundlag herfor. Dette betyder, at den afledte effekt af fiktive posteringer af enten indtægter eller omkostninger blandt andet kan relatere sig til de tidligere gennemgåede forhold som forkert værdiansættelse af for eksempel varelager, tilgodehavender fra salg mv. Igen er formålet hermed at manipulere med driftsresultatet eller nå mål især tæt på regnskabsperiodens afslutning.

5.3.1 Eksempel på bogføring af fiktive registreringer

Et tænkt eksempel herpå kan blandt andet foregå i et telefonselskab. Her presser man sine ansatte til at nå bestemte mål for at opnå bonusser, den såkaldte provisionsaflønning. Denne form for aflønning får som regel medarbejdere til at yde deres maximale, da man ser en gevinst ved sit hårde arbejde. MEN sådanne metoder kan også afføde stigende risiko for besvigelser. Den gode salgsmedarbejder kan blive vant til at modtage en vis bonus, men pludselig mister han sit "touch" og kommer ind i en dårlig periode, hvor ingen af hans salgsteknikker rigtigt giver gevinst. Nu er medarbejderen blevet så afhængig af hans månedlige bonus, at hans forbrug ikke kan undvære den ekstra indtægt. Dette kan lede til, at han f.eks. opretter en masse ordrer lige omkring månedsafslutningen, selvom kunderne ikke har godkendt det, men han sørger så for at afmelde disse abonnementer, inden kunderne får besked herom. På den måde opnår han sin bonus den enkelte måned, selvom han måske mister den igen i næste måned. Hvor han så kan lave samme trick i forbindelse med næste månedsafslutning. I sådanne tilfælde er det absolut vigtigt, at virksomhederne får oprettet kontroller, der kan afdække disse provisionsløns risici.

²⁶ Jf. Kejsereens Nye Klæder, side 226-237

5.3.2 Kendte sager om fiktive registreringer

En kendt sag, der omhandler fiktive registreringer, er bl.a. IT-Factory sagen. Fra 2003 frem til 2008, hvor svindlen afsløres, og selskabet går konkurs lavede, direktør Stein Bagger adskillige transaktioner bundet op på fiktive leasingaftaler. Dette med det eneste formål at puste omsætningen op. Stein Bagger fremstillede falske tillægskontrakter til oprindelige leasingkontrakter, som blev underskrevet og forfalsket med underskrift af Asger Jensby. Den fiktive omsætning opstår således:

IT-Factory sender en faktura til et selskab i udlandet, et såkaldt partnerselskab. Dette er enten fiktivt drevet af Stein Bagger eller drives i samarbejde med Stein Bagger. Det fiktive partnerselskab tillægger en provision og sender i eget navn en faktura videre til et leasingselskab, som IT-Factory har en leasingrammeaftale med. Leasingselskabet betaler fakturaen til partnerselskabet, og partner selskabet betaler herefter den oprindelige faktura til IT-Factory. Endelig betaler IT-Factory en månedlig leasingydelse til leasingselskabet, som over tid vil svare til fakturaen fra partnerselskabet tillagt en rente på typisk 6-12 %.

5.3.3 Revisionshandlinger der kan afdække risici

Ovenstående kan revisor blandt andet afdække ved at foretage følgende revisionshandling:

- Lave analyser/vurderinger af returnede varer / afmeldte abonnementer.
- Sørge for at der er udarbejdet kontroller, der afdækker risici, hvor der oplagt er motivation for at opnå bedre resultater
- Afdækning af forfalskede leasingaftaler er næsten umuligt, men en løsning kunne være at kontakte leasingselskabet og bede om kopier af leasingkontrakter.

5.4 Undlade oplysninger i årsregnskabet

Dette indebærer, at man fortier eller undlader oplysninger, der kunne påvirke de beløb der er registreret i regnskabet. Dette kan være en fordel, hvis ledelsen har kendskab til oplysninger, der kan påvirke positivt eller negativt på resultatet, hvilket vil afhænge af, hvilken situation virksomheden står i. Hvis det påvirker positivt, kan det være en ulempe at oplyse herom, for eksempel i en forening. Her er det ikke altid en fordel, at der er store overskud, da det kan indikere, at der opkræves et for højt kontingent fra medlemmerne. Såfremt oplysningen påvirker negativt, kan ledelsen med fordel fortie dette, hvis foreningen har budgetter og mål, de gerne skulle leve op til.

5.4.1 Eksempel på undladelse af oplysninger

Som tænkt eksempel kan nævnes, at ledelsen kan have interesse i at tilbageholde oplysninger, der påvirker regnskabet negativt. Dette kunne for eksempel være tilfældet, hvis ledelsen ved årsafslutningen er underrettet, om at deres primære leverandør er ved at gå konkurs, og de derfor ikke vil kunne få leveret bestilte varer eller ydelser som aftalt. Dette vil medføre, at virksomheden ikke vil kunne leve op til sine ordreaftaler. Som resultat heraf skal virksomheden til at afholde omkostninger, der skal dække, at der skal findes en ny og eventuelt dyrere leverandør. Såfremt virksomheden ikke kan leve op til sine leveringsaftaler, kan det betyde tabt omsætning, hvis virksomhedens kunder vil annullere deres ordre.

5.4.2 Revisionshandlinger der kan afdække risici

Det kan være svært at afdække risici for ovenstående, men såfremt revisor dokumenterer, at revisor har forespurgt ledelsen om, hvorvidt de har kendskab til oplysninger, der kan påvirke regnskabet. Så kan revisor ikke gøres ansvarlig, da det primære ansvar for at videregive oplysninger, der kan påvirke regnskabet, ligger hos ledelsen. Dette vil blive gennemgået yderligere i kapitel 5 og 6.

5.5 Delkonklusion

De regnskabsposter, hvor sandsynligheden for regnskabsmanipulation er størst, er blevet behandlet, hvilket som oftest er poster, hvor der indgår skøn. Det er dog i for eksempel IT-Factory sagen set, at fiktive bogføringer, og dermed ikke regnskabsmæssige skøn, også kan være mulige steder at manipulere med regnskabet på. Gennemgangen har givet indsigt i, hvilke udfordringer både revisor og virksomhederne kan blive udsat for i forhold til at skulle sikre sig mod besvigelser. Gennemgangen af kendte sager viser også, at det kun bliver sværere for revisor at sikre sig mod besvigelser, specielt hvis ledelsen er involveret. Her er den bedste fremgangsmåde for revisor aldrig at stole alt for meget på ledelsens ord, men at sørge for, at indhentet de såkaldte stærke revisionsbeviser. I det følgende vil der blive kigget på, hvilke foranstaltninger ledelsen og revisor kan foretage sig for at afdækkelig risikoen for besvigelser.

6. Ledelsen ansvar for identifikation af regnskabsmanipulation

I det følgende vil de konkrete elementer, virksomhederne har for at forhindre besvigelser, herunder regnskabsmanipulation, blive gennemgået.

Overordnet skal det siges, at valg af ledelsesstruktur i virksomheden er afgørende for, hvilket "organ" der har ansvaret for en funktion eller opgave. Danske aktieselskaber kan vælge mellem følgende to ledelsesstrukturer; enstrengede og tostrengede ledelsesstruktur.²⁷ For den **en-strengede** ledelsesstruktur er der kun ét ledelsesorgan bestående af direktionen. Ved de **to-strengede** ledelsesstruktur er der to ledelsesorganer henholdsvis den øverste ledelse og direktionen (den daglige ledelse). Kendetegnet ved den "rene" tostrengede ledelsesstruktur er, at der ikke er overlap mellem medlemmer af de to organer (dvs. ingen direktører i den øverste ledelse), og at der er en klar adskillelse mellem de to organers opgaver og ansvar. Fælles for ledelsesmodellerne i selskabsloven er, at den daglige ledelse af virksomheden ligger hos direktionen i selskabet. Aktieselskaber skal herudover have enten en bestyrelse eller et tilsynsråd. Har selskabet en bestyrelse, varetager direktionen den daglige ledelse, mens bestyrelsen varetager den overordnede og strategiske ledelse samt fører tilsyn med direktionen. Har selskabet derimod et tilsynsråd²⁸, skal tilsynsrådet alene føre tilsyn med direktionen, idet direktionen varetager hele ledelsesfunktionen, dvs. også den overordnede og strategiske ledelse. Nedenfor er de to modeller illustreret:

Figur 6

Model	Ledelsesstruktur	Det øverste ledelsesorgan	Det centrale ledelsesorgan
Den enstrengede	Bestyrelse og direktion	Bestyrelsen	Bestyrelsen
Den tostrengede	Tilsynsråd og direktion (den rene version)	Tilsynsrådet	Direktionen

Kilde: Johansen, Thomas Riise mfl. *Danske perspektiver på revisorer og revision*, side 245

Der vil ikke blive dykket dybere ned i ovenstående, da det ikke er det primære i denne opgave. Det er udelukkende medtaget for at vise, at ledelsesansvaret kan ligge forskellige steder, alt efter hvilken ledelsesmodel, virksomheden benytter, samt i relation til at oplyse om, hvilke muligheder virksomheden selv har for at begrænse og opdage besvigelser.

Jf. ISA 240 ligger det primære ansvar for forebyggelse og opdagelse af besvigelser hos virksomhedens øverste og daglige ledelse.²⁹ Den gode forebyggelse fra ledelsens side vil medføre, at sandsynligheden for at blive opdaget vil være for stor, og man dermed vurderer, at det ikke er risikoen værd at forsøge. Ansvaret

²⁷ Jf. selskabslovens § 111

²⁸ Et tilsynsråd kan forekomme i kapitalselskaber, herunder både anparts- og kapitalselskaber, som også har en direktion.

²⁹ Jf. ISA 240

betyder, at der er en forpligtelse til at skabe en kultur af ærlighed og etisk adfærd, som bestyrelsen kan føre tilsyn med og som ledelsen kan overvåge. Bestyrelsens ansvar omfatter også overvejelser omkring muligheden for, at kontroller kan tilsidesættes, eller om ledelsen på anden måde udøver upassende indflydelse på fx regnskabsaflæggelsesprocessen. Det er revisors opgave at opnå et kendskab til virksomheden, herunder kontrolmiljøet, således at revisor er i stand til at foretage en afdækkende revision og udarbejde en fyldestgørende rapportering til selskabets ledelse. Dermed kan det konstateres, at ledelsens og revisors rolle i relation til besvigelser er stærkt sammenhængende, idet ledelsens ansvar er at etablere et kontrolmiljø, der kan forebygge og opdage besvigelser, mens revisor skal kontrollere, at disse kontroller er effektive og afdækker risiciene for besvigelser.

I praksis opdages besvigelser oftest først, når de er udført og derfor allerede har forvoldt skade i større eller mindre omfang. Dette skyldes, at regnskabsmanipulation primært udføres af et eller flere medlemmer af ledelsen eller af direktionen, hvilket dermed gør det svært at opdage og forhindre. Da den øverste ledelse (bestyrelsen) ofte ikke har detailkendskab til den daglige drift, herunder hvilke kontrolforanstaltninger, der er etableret til afdækning af besvigelser, hvorfor det kan være svært for bestyrelsen at leve op til deres ansvar. Selvom det teoretisk er både den øverste og daglige ledelse, der har ansvaret for etablering af kontrollerne, er det i praksis ofte den daglige ledelse, der står med dette ansvar, hvorfor bestyrelsen (den øverste ledelse) ikke har detailkendskab. Ved forebyggelse af besvigelser, herunder også regnskabsmanipulation, har virksomheden forskellige muligheder for kontrolforanstaltninger, såsom interne kontroller, effektiv funktionsadskillelse mv. Funktionsadskillelse vil ikke alene kunne afhjælpe forekomsten af regnskabsmanipulation, men det vil være et godt supplement. Generelt består funktionsadskillelse i etablering af fordeling mellem udførende, kontrollerende og godkendende personer i forhold til bogføringen mv.

I det følgende vil ledelsens kontrolforanstaltninger, som understøtter kravet om, at årsregnskabet er retvisende, blive belyst. Disse kontrolforanstaltninger kan opdeles i henholdsvis interne og eksterne kontroller. Formålet med gennemgang af disse er at klarlægge, hvilke muligheder virksomhederne i dag har for at forebygge og opdage besvigelser.

6.1 Interne kontroller

Interne kontroller er karakteriseret ved at være kontroller, som virksomheden, herunder ledelsen, selv har mulighed for at implementere for at minimere og forhindre forekomsten af besvigelser. I PWC's undersøgelse fremgik det, at 55 % af besvigelserne blev opdaget på baggrund af virksomhedens egne kontroller, og at 23 % blev opdaget på grund af virksomhedens kultur³⁰, hvilket illustrerer vigtigheden af virksomhedens interne kontroller. Herunder gennemgås og belyses nogle af de kontrolforanstaltninger, som virksomhederne selv kan implementere for at forhindre forekomsten af besvigelser.

³⁰ Jf. Bilag 2 for en uddybende graf af den allerede foreviste figur 4.

6.1.1 Kontrolmiljø

Overordnet set er den daglige ledelsens (direktionens) opgaver primært knyttet til den daglige drift og dermed det taktiske og operationelle plan. Derimod relaterer bestyrelsens opgaver sig til det strategiske niveau, som er kendetegnet ved at være mere overordnet og langsigtet. Bestyrelsens opgaver fremgår af selskabslovens § 115 og omfatter ud over at varetage den overordnede og strategiske ledelse at sikre en forsvarlig organisation af kapitalselskabets virksomhed, herunder at påse, at

- 1) bogføringen og regnskabsaflæggelsen foregår på en måde, der efter kapitalselskabets forhold er tilfredsstillende,
- 2) der er etableret de fornødne procedurer for risikostyring og interne kontroller,
- 3) bestyrelsen løbende modtager den fornødne rapportering om kapitalselskabets finansielle forhold,
- 4) direktionen udøver sit hverv på en behørig måde og efter bestyrelsens retningslinjer, og at
- 5) kapitalselskabets kapitalberedskab til enhver tid er forsvarligt, herunder at der er tilstrækkelig likviditet til at opfylde kapitalselskabets nuværende og fremtidige forpligtelser, efterhånden som de forfalder, og at kapitalselskabet således til enhver tid er forpligtet til at vurdere den økonomiske situation og sikre, at det tilstedeværende kapitalberedskab er forsvarligt.³¹

Direktionen skal varetage den daglige ledelse af selskabet og skal følge de retningslinjer og anvisninger, som bestyrelsen giver. Den daglige ledelse omfatter ikke dispositioner, der efter kapitalselskabets forhold er af usædvanlig art eller stor betydning. Sådanne dispositioner kan direktionen kun foretage efter særlig bemyndigelse fra bestyrelsen, medmindre bestyrelsens beslutning ikke kan afventes uden væsentlig ulempe for kapitalselskabets virksomhed. Bestyrelsen skal i så fald snarest muligt underrettes om den trufne disposition. Derudover skal direktionen sikre, at selskabets bogføring sker under iagttagelse af lovgivningens regler herom, og at formueforvaltningen foregår på betryggende måde. Direktionen skal herudover sikre, at selskabets kapitalberedskab til enhver tid er forsvarligt, herunder at der er tilstrækkelig likviditet til at opfylde kapitalselskabets nuværende og fremtidige forpligtelser, efterhånden som de forfalder. Kapitalselskabet er således til enhver tid forpligtet til at vurdere den økonomiske situation og sikre, at det tilstedeværende kapitalberedskab er forsvarligt.³²

Det er dermed bestyrelsens ansvar gennem opsyn og kontrol med selskabets direktion at sikre den fornødne integritet. Samtidig er det bestyrelsens ansvar at sikre, at selskabets rutiner for regnskabsmæssige og finansielle rapportering er hensigtsmæssigt designet, og kontrollerne er passende implementeret. Det er i den forbindelse særligt vigtigt, at bestyrelsen har fokus på, at der er etableret kontroller de steder, hvor risiciene vurderes at være størst, samt at bestyrelsen løbende er orienteret om selskabets finansielle forhold og opfyldelse af lovmæssige reguleringer i øvrigt. Skulle det ske at bestyrelsen eller ledelsen ikke lever

³¹ Jf. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=135933>

³² Jf. SL § 117 og 118

op til sit ansvar om at skabe en forsvarlig organisation af selskabets virksomhed eller direkte tilvejebringer en decideret uforsvarlig organisation, vil bestyrelsen og direktionen kunne ifalde strafansvar.³³

Det er vigtigt, at alle parter er bevidste om deres ansvar og sørger for at implementere de nødvendige kontroller på særligt risikofyldte områder, herunder besvigelserisici fyldte områder. Der er adskillige værktøjer, som skal hjælpe ledelsen med udformning og etablering af interne kontroller. De interne kontroller skal udformes og implementeres således, at de er rettet mod identificerede væsentlig risici, som truer virksomhedens opstillede mål. Nedenfor er det valgt at gennemgå det såkaldte COSO³⁴ framework, da dette nok er den mest anvendte referenceramme i forbindelse med interne kontroller.

6.1.1.1 Coso-framework³⁵

Begrebet interne kontroller spænder vidt og kan således have forskellig betydning for forskellige parter. Ifølge COSO's Internal Control – Integrated Framework er intern kontrol defineret som en proces, der er designet og effektueret af dem, som arbejder med ledelse i virksomheden (såsom bestyrelsen, direktionen mv.) og skal være med til at give en høj grad af sikkerhed for opfyldelsen af virksomhedens mål i de følgende kategorier:

1. Pålidelighed af den finansielle rapportering (specielt i forbindelse med regnskabsaflæggelsen).
2. Effektivitet og økonomisk hensigtsmæssighed af driften.
3. Overholdelse af gældende lovgivning og øvrig regulering

Derudover er intern kontrol også med til at sikre, at der ikke sker uautoriseret erhvervelse eller benyttelse af virksomhedens aktiver, altså sikre sig mod besvigelser.

Frameworket's formål er at gøre virksomhedens bestyrelse, ledelse, rådgivere, revisorer og lovgivere i stand til at vurdere interne kontroller og risici i virksomheden. Fordelene er, at COSO angiver ét fælles framework, altså ét fælles værktøj, der kan implementeres i virksomhederne. Dette er med til, at sikre at alle har den samme tilgang til problemstillingerne omkring håndtering af de interne kontroller.

Ifølge COSO bør et internt kontrolsystem omfatte følgende fem elementer for at være effektivt:

1. Kontrolmiljø
 - a. Kontrolmiljøet er det fundamentale grundlag for interne kontroller. Virksomhedens politikker og holdning bliver tolket via kontrolmiljøet. Kontrolmiljøet afspejler ledelsens holdninger, etik og disciplin, hvilket skal viderebringes til medarbejderne.³⁶ Virksomhedens etiske regler skal fremgå tydeligt, således at medarbejderne ikke kan være i tvivl, om en pågæl-

³³ Jf. SL § 361 til § 369

³⁴ COSO er en forkortelse for Committee of Sponsoring Organizations

³⁵ Jf. side 189-195 i "Auditing & Assurance services" af Asmun, William, Steven og Douglas. Frit oversat fra engelsk til dansk.

³⁶ Andersen J 2000, et al., *Revision – koncept og teori*, side 280

dende adfærd er etisk korrekt eller ej. Hvis det fundamentale kontrolmiljø ikke viser sig at være klarlagt tydeligt, kan der være risiko for, at besvigelser bliver retfærdiggjort.

2. Risikovurdering

- a. Ledelsen bør have en risikovurderingsproces, som skal behandles med jævne mellemrum. Risikovurderingerne kan omhandle de risici, som virksomheden har ud fra, hvilken branche virksomheden er i, eller ud fra andre kontrolbehov, som kan minimere risikoen for besvigelser. Mindre virksomheder har ikke en decideret risikovurderingsproces, men de samarbejder med revisor om at identificere disse risici. Disse vurderinger er ikke en proces, der bliver udført en enkelt gang, men processen skal gentages med jævne mellemrum for at reducere risikoen for besvigelser.

3. Kontrolaktiviteter

- a. Ledelsens retningslinjer til medarbejderne skal overholdes. Derfor er de følgende kontrolaktiviteter med til at følge op på dette: forbyggende og opdagende kontroller, manuelle og automatiske kontroller samt ledelsens kontroller. Alle disse kontroller kan i teorien stilles op til at være effektive, men det store problem er at få dem implementeret i praksis. Ved implementering er der krav om, at de bliver fulgt og respekteret af både medarbejdere og ledelse. For mange procedurer og kontroller kan også give negativt resultat, da de hurtigt bliver for omfattende og tidskrævende for medarbejderne. Alle disse forhold skal ledelsen tage en kritisk vurdering til med jævne mellemrum.

4. Information og kommunikation

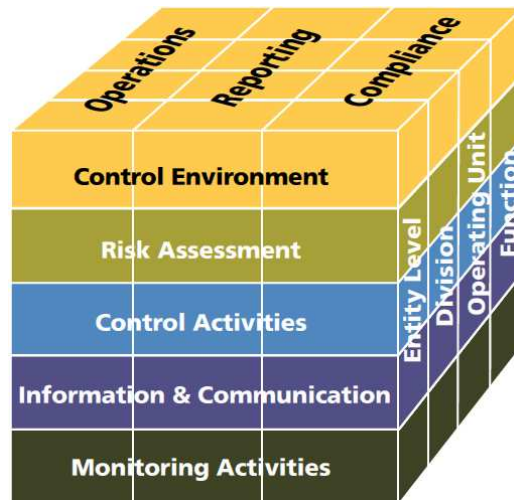
- a. Medarbejdernes individuelle arbejdsopgaver skal kommunikeres korrekt, således at medarbejderen har mulighed for at få en klar forståelse sin egen, og af de andre medarbejders arbejdsopgaver. Kommunikation er nøgleordet i enhver konflikt. Det er derfor vigtigt, at der i virksomheden er en god kommunikationskanal, både fra ledelsen til medarbejderne og omvendt. Alle ansatte skal kende til virksomhedens politikker og holdning til besvigelser. Ledelsen er ansvarlig for at kommunikere denne holdning videre til alle parter i virksomheden

5. Overvågning af kontroller

- a. Det er nødvendigt at overvåge indførte kontroller for at bekræfte at de fungerer effektivt. Ansvaret for denne overvågning kan både ligge hos virksomhedens ledelse eller intern revisor, intern revision er gennemgået i afsnit 6.1.3.

Nedenfor er COSO-kuben vist. Figuren skal illustrere sammenhængen mellem de tidligere fem komponenter, og hvordan det implementeres i virksomheden:

Figur 7

Kilde: Artikel fra FSR (24.01.2012), *COSO har udsendt udkast til opdateret "internal control – integrated framework"*

Alle disse elementer skaber tilsammen helheden for den interne kontrol. En effektiv intern kontrol er ikke ensbetydende med, at besvigelser ikke kan ske, men den vil alt andet lige sikre, at virksomheden opnår en højere grad af sikkerhed for blandt andet pålideligheden i regnskabsaflæggelsen, effektivitet og økonomisk hensigtsmæssighed i driften samt overholdelse af gældende lovgivning og øvrige regulering. De enkelte elementer vil ikke blive gennemgået i denne opgave, afsnittet skal blot give et indblik i ledelsens arbejde med at udforme og implementere et effektivt og velfungerende kontrolmiljø i virksomheden.

6.1.2 Revisionskomiteer³⁷

Som tidligere omtalt findes der to ledelsessystemer; det en- og tostrengede ledelsessystem. I Danmark har man næsten altid benyttet sig af den såkaldte tostrengede ledelsesmodel, dog ikke i den "rene" grad, som der gøres andre lande. Jf. den nye selskabslovens § 111 skal der nu vælges mellem enten den enstrengede eller den "rene" tostrengede model. Forskellen mellem hhv. den gamle danske tostrengede model og den "rene" model er, at det før var muligt både at sidde i bestyrelsen samtidig med, at man var en del af direktionen. I den (nye) "rene" tostrengede model er dette ikke længere en mulighed. Dette betyder, at bestyrelsen har både en kontrol- og en ledelsesopgave, hvilket kan være forbundet med konflikter og uhensigtsmæssigheder, idet bestyrelsen kan ende ud i at skulle kontrollere sine egne beslutninger. I forlængelse heraf er der risiko for, at bestyrelsen mister deres kritiske holdning, samt at bestyrelsen får fokuseret på ledelsesopgaven på bekostning af kontrolopgaven. Nedenfor er en kort gennemgang af begrebet revisionskomiteer.

Af bekendtgørelse nr. 1389 af 22. december 2008 blev det et krav at etablere revisionskomiteer, også kaldet revisionsudvalg, i virksomheder der har værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked i et EU/EØS-land. Virksomheder, der ikke falder under dette krav, kan dog stadig vælge at etablere en revisi-

³⁷ Bestyrelseshåndbogen afsnit 8.3 af Kim Fücksel fra PWC, udgivet af Børsen

onskomité³⁸. Revisionsudvalg er et "underudvalg" til bestyrelsen bestående af typisk 3-4 medlemmer, hvoraf et medlem vælges som formand. Ved sammensætning af udvalget er det et krav, at mindst et medlem er uafhængigt af virksomheden og har kvalifikationer inden for regnskabsvæsen eller revision. For de øvrige medlemmer er der ikke krav til særlige kvalifikationer.

Revisionsudvalget har som primært formål at assistere bestyrelsen med at kontrollere regnskabsafslæggelsesprocessen med henblik på at sikre troværdighed, pålidelighed, transparens og integritet i det eksterne regnskab. Nedenfor er oplistet de opgaver, der er fastsat for revisionsudvalg i Danmark:

- Overvåge regnskabsafslæggelsesprocessen
- Overvåge om virksomhedens interne kontrolsystem, eventuelle interne revision og risikostyringsystemer fungerer effektivt.
- Overvåge den lovpligtige revision af årsrapporten
- Overvåge og kontrollere revisors uafhængighed, herunder særligt levering af yderligere ydelser.

Ovenstående er ikke udtømmende, men det er de opgaver, der som minimum skal udføres af revisionsudvalget. Det er ikke i bekendtgørelsen bestemt, hvorledes disse opgaver udføres eller løses. Derfor afhænger det af virksomhedens aktiviteter, organisering og øvrige forhold, hvor omfattende ovenstående opgaver vil være for virksomheden, herunder også bestyrelsen.

For at kunne udføre opgaverne er det nødvendigt, at revisionsudvalget løbende holder møder. Antallet af møder afhænger af konkrete forhold. På baggrund af de afholdte møder og den viden, som udvalget tilegner sig, skal revisionsudvalget løbende rapportere til den samlede bestyrelse. Denne rapportering er der ingen formelle krav til i forhold til formen og frekvensen. Umiddelbart anbefales det, at formanden for revisionsudvalget på hvert bestyrelsesmøde orienterer den samlede bestyrelse om det arbejde, der er foretaget siden sidst, eventuelt også udleverer referatet fra sidste møde. Ud fra disse oplysninger bliver det så bestyrelsens ansvar at vurdere og evaluere de resultater og det udbytte, som rapportering giver. Slutteligt er det selvfølgelig vigtigt, at den daglige ledelse bliver informeret om eventuelle tilpasninger og effektiviseringer af kontrolmiljøet.

Revisionsudvalgets indførelse kan tydeliggøre adskillelsen mellem bestyrelsens kontrol- og ledelsesfunktioner, selvom det fortsat vil være bestyrelsen, der skal stå til ansvar. Etablering af en revisionskomité vil være med til at sætte interne kontroller fast på bestyrelsens agenda og samtidig give forøget ekspertise, da mindst et medlem skal have kompetencer inden for revision og regnskab. På baggrund af ovenstående kan det konstateres, at etablering af et revisionsudvalg vil styrke virksomhedernes kontrolmiljø og dermed være med til at reducere risikoen for væsentlig fejlinformation.

³⁸ Jf. også revisorlovens § 31

6.1.3 Intern revision³⁹

For at minimere risikoen for besvigelser og for at styrke kontrolelementerne omkring virksomhedens regnskabsproces **kan** virksomhederne etablere interne revisionsafdelinger. Det skal bemærkes, at det for virksomheder i den finansielle sektor er et krav, at der etableres intern revision, såfremt virksomheden i de to seneste regnskabsår i gennemsnit har haft 125 eller flere fuldtidsansatte, ellers er det frivilligt for virksomheden at have intern revision.⁴⁰ For øvrige virksomheder er det som sagt ikke lovpligtigt at have intern revision. Det er dog indeholdt i dansk "soft law" (dvs. anbefalinger efter "følg eller forklar" princippet⁴¹), at virksomheden skal lave en redegørelse for virksomhedsledelse, som anbefaler, at bestyrelsen årligt overvejer behovet for intern revision. Etablering af en intern revisionsafdeling vil oftest ikke være relevant i mindre og mellemstore virksomheder, idet etablering af en sådan afdeling ofte er ressourcetung, specielt på de økonomiske ressourcer i form af løn. Det er derfor vigtigt, at alle virksomheder laver en nøje vurdering af nytteværdien af at have intern revision, altså om der er et reelt behov herfor. Jf. ISA 610 afsnit 7 defineres intern revision som:

En vurderingsfunktion, der er etableret eller stillet til rådighed som en service for virksomheden. Dens opgave omfatter blandt andet en undersøgelse, vurdering og overvågning af hensigtsmæssigheden og effektivitet af intern kontrol.

Den interne revisions opgaver omfatter vurdering af:

- Pålideligheden og integriteten af finansiell og operationel information
- Effektiviteten i virksomhedens procedurer og processer
- Sikring af virksomhedens værdier
- Overholdelse af love og regler.

Derudover kan intern revision også have opgaver i forhold til risikostyring og compliance. Således består den interne revisions opgaver i på daglig basis at udføre undersøgelser, vurdering og overvågning af de kontroller og systemer, der i sidste ende kan være med til at danne talgrundlag for den eksterne rapportering. I mange tilfælde kommer den eksterne revisor kun på revision få gange om året, imens den interne revisionsafdeling løbende har fokus på virksomheden og dennes kontroller. Dette betyder, at en intern revisionsafdeling formentlig hurtigere og mere proaktivt kan tilføje foranstaltninger, der er med til at reducere forekomsten af besvigelser, da de har et meget større detailkendskab til virksomheden.

Den interne revision er et værktøj, som kan afhjælpe bestyrelsen med opfyldelse af bestyrelsesansvaret. Dog skal det bemærkes, at en eventuel etablering af en intern revisionsafdeling ikke ændrer ved, at det er

³⁹ Johansen, Thomas Riise mfl. *Danske perspektiver på revisorer og revision*, Kapitel 6

⁴⁰ Jf. revisionsbekendtgørelsen § 9, stk.1-3.

⁴¹ Følg eller forklar-princippet indebærer, at det er frivilligt, hvorvidt virksomheden vælger at følge en anbefaling eller i en redegørelse forklarer, hvorfor det er valgt ikke at følge en anbefaling.

bestyrelsens, ledelsens og revisors ansvar at forebygge og opdage besvigelser. Det er fortsat dem, der påtegner regnskabet og dermed udtrykker deres konklusion herom.

Det er min opfattelse, at de øgede kontrolforanstaltninger og reguleringer der er ved at etablere intern revision, i de fleste tilfælde vil kunne forbedre kontrolmiljøet og reducere risikoen for besvigelser. Det skal altid holdes for øje, at etablering af intern revision er ressourcetung, og virksomhederne kan derfor med fordel udføre en såkaldte cost-benefitanalyse⁴², som kan danne grundlag for beslutningen. En sådan analyse vil formentlig i langt de fleste tilfælde for mindre virksomheder resultere i, at det ikke kan betale sig at investere i anlæggelsen af en intern revisionsafdeling. Alternativet hertil kunne være oprettelse af en whistleblower-ordning, som er en mindre omkostningstung ordning, hvor det er lettere at tilpasse omfanget mv. til mindre virksomheder..

6.1.4 Whistleblower-ordning⁴³

Whistleblower bruges om en person, der påpeger uregelmæssigheder eller stærkt kritisable forhold i den virksomhed, som vedkommende er ansat i. Afsløringen af disse forhold kan være af interesse for virksomhedens ledelse, f.eks. når det drejer sig om svindel, herunder besvigelser, og ordningen hjælper derfor ledelsen med at begrænse og opdage mulig regnskabsmanipulation. Seneste offentlige eksempel på en whistleblower, er Edward Snowden, tidligere ansat hos det amerikanske CIA, som har gjort verden opmærksom på, at de amerikanske efterretningstjenester blandt andet aflytter private telefonopkald og indsamler data fra internetgiganter som Google og Facebook.⁴⁴

En whistleblower-ordning er en formaliseret ordning i virksomheden, dog vil den ofte være bygget op omkring et eksternt modul. Forstået på den måde, at det som regel outsources, således at medarbejderne er mere tilbøjelige til at benytte systemet, da de dermed ikke risikerer genkendelse. Formålet er at afsløre uregelmæssigheder så tidligt som muligt. Det er et *Early Warning System* omkring interne forhold, men det er ikke begrænset til forhold af intern interesse.

Ordningen kan blandt andet afsløre:

- Medarbejdere, der beriger sig via forkerte fakturaer (svindel)
- Medarbejdere, der modtager gaver fra leverandører
- Medarbejdere, der fifler med rejse- og repræsentationsudgifter
- Ekstravagant forbrug på firmaets regning (misbrug)
- Ledelse, der fifler med regnskabstal (regnskabsmanipulation)

⁴² En cost-benefit-analyse er en konsekvensberegning. Gennem analysen søger man at opgøre omkostningerne og fordelene ved en projekt for derved at nå frem til en samlet økonomisk vurdering af projektet. Fordelene og ulemperne værdisættes monetært (fx i danske kroner), således at disse er målelige og sammenlignelige.

⁴³ KPMG (2011), ACI News – Whistleblowing,

⁴⁴ Nielsen, Rasmus Dam, *Amerikansk flertal: Snowden er en whistleblower - ikke en forræder*, Politikken:

- Ledelse, der manipulerer med oplysninger til det offentlige (vildledning⁴⁵)
- Ledelse, der skjuler stærkt kritisable forhold (fortielser).

Ordningen kan anvendes som supplement til en virksomhedskultur med frihed under ansvar. I Danmark er det endnu ikke et lovkrav at have sådanne ordninger.⁴⁶ Det er tænkt som et værn mod chefer og mod andre, der omgår eller bryder regler. Medarbejderhenvendelser i sådanne sager skal tages alvorligt da der skal meget til, før nogen tør stå frem og kritisere ledelse eller kolleger. Komitéen for god selskabsledelse anbefaler, at man overvejer at etablere sådanne ordninger med henblik på at give mulighed for en hensigtsmæssig og fortrolig rapportering af alvorlige forseelser eller mistanke herom. Det anbefales endvidere, at ordningen i givet fald forankres i et eventuelt revisionsudvalg. Baggrunden herfor er, at virksomheder er sårbare over for besvigelser. Især på ledelsesniveau kan besvigelser være vanskelige at afsløre. Det vil altid være nemmere at kontrollere kassedamen, end det er at sikre sig mod forfalskninger af dokumenter og underskrifter på ledelsesplan.

Ordningen har også ulemper, dels fordi ordningen siges at være til stede uformelt, og dels fordi ordningen udtrykker mistillid til, at den bestående virksomhedskultur kan håndtere den slags problemer. Endeligt går der også kritik på, at der er tale om formaliseret anonymt angiveri, som kan misbruges af personer, der af personlige grunde ønsker at skade en anden. Ordningen kræver derfor klare regler for, hvordan ordningen fungerer.

Overordnet vurderes det, at en whistleblower-ordning i mange tilfælde vil kunne medvirke til opdagelse og forebyggelse af besvigelser, idet meddeleren (whistlebloweren) ikke bliver stillet personligt til regnskab for sine iagttagelser.

6.2 Eksterne kontroller

I Danmark er virksomhederne underlagt flere lovkrav og regelsæt, der på den ene side har til formål at regulere skatte- og regnskabsmæssige forhold og på den anden side at føre kontrol, med om virksomhederne lever op til love og regelsæt. De eksterne kontrolforanstaltninger, som virksomhederne er underlagt, spænder bredt og bliver løbende reguleret fra lovgivers side. Nedenfor er en ikke udtømmende liste over nogle af de eksterne kontroller, som virksomheden er underlagt:

- Erhvervsstyrelsen
- Selskabsloven
- Årsregnskabsloven evt. IFRS (international financial reporting standards)

⁴⁵ Jf. afsnit 2.1. i denne afhandling

⁴⁶ Men ligger som lovforslag for den finansielle sektor.

6.2.1 Erhvervsstyrelsen

Erhvervsstyrelsen er en af flere styrelser, der ligger under Erhvervs- og Vækstministeriet, hvis primære formål er at foretage erhvervsregulering og virksomhedsregistrering.⁴⁷ Alle danske kapitalselskaber er underlagt de regler, som Erhvervsstyrelsen fastsætter, herunder kravene om indsendelse af årsrapport samt fastsættelse af gældende regnskabsstandarder, jf. årsregnskabslovens § 136 som siger følgende:

”Det påhviler Erhvervsstyrelsen at sørge for, at der udarbejdes standarder, der i nødvendigt omfang skal udfylde og supplere denne lov...”

I de tilfælde hvor regler fastsat af Erhvervsstyrelsen overtrædes, kan ledelsen og bestyrelsen ifalde ansvar, herunder straffes med bøde eller fængsel alt afhængig af misligholdelsens karakter.

6.2.2 Selskabsloven

En af de udstedte love af Erhvervsstyrelsen er selskabsloven, som alle danske aktieselskaber⁴⁸ er underlagt. Selskabsloven regulerer overordnet de krav og bestemmelser, som selskaber skal agere under, herunder regler og minimumskrav i forbindelse med ledelses- og bestyrelsessammensætning samt opgavefordeling herimellem. Endvidere indeholder loven regler og krav blandt andet i forbindelse med kapitalforhøjelse, kapitalafgang, opløsning, fusion og spaltning, omdannelse og selvfølgelig regler om revision og granskning⁴⁹.

6.2.3 Årsregnskabsloven

I henhold til årsregnskabslovens § 1 er alle danske kapitalselskaber som hovedregel pligtige til at aflægge et årsregnskab, der er i overensstemmelse med årsregnskabslovens krav. Virksomhederne er således underlagt denne kontrol, som de skal leve op til i forbindelse med udarbejdelse og offentliggørelse af deres årsregnskab. Såfremt der ikke sker overholdelse af årsregnskabslovens bestemmelser, herunder eventuel udførsel af regnskabsmanipulation, kan ledelsen straffes i henhold til straffelovens bestemmelser⁵⁰.

6.3 Delkonklusion

Det kan konstateres, at direktionen og bestyrelsen har det overordnede ansvar for at sikre et kontrolmiljø, der garanterer en pålidelig og troværdig regnskabsaflæggelsesproces. Virksomhederne er underlagt ekstern kontrol, som dækker over love og reguleringer, der er vedtaget, for at regnskaber bliver udarbejdet så ret-

⁴⁷ <http://erhvervsstyrelsen.dk/omerst>

⁴⁸ Jf. SL § 1

⁴⁹ Granskning: En kapitalejer kan på den ordinære generalforsamling eller på en generalforsamling, hvor emnet er sat på dagsordenen, fremsætte forslag om en granskning af selskabets stiftelse eller af nærmere angivne forhold vedrørende selskabets forvaltning eller af visse regnskaber. Jf. SL § 150

⁵⁰ Begrebet besvigelser bruges ikke direkte i straffeloven, men falder ind under begrebet formueforbrydelser, som omfatter underslæb, bedrageri og mandagtsvigt jf. kapitel 28 i straffeloven.

visende så muligt. Disse eksterne kontroller er ikke, som det ligger i ordet, noget virksomhederne selv kan vælge, om de vil følge eller ej, da det er eksternt reguleret.

Derudover kan det udledes, at virksomheden, afhængigt af dens økonomiske ressourcemæssige situation, kan etablere en række interne kontrolforanstaltninger, der har til hensigt at forhindre besvigelser, herunder regnskabsmanipulation. Umiddelbart bør etablering af et pålideligt kontrolmiljø tilpasses den enkelte virksomhed ud fra en væsentlighedsbetragtning og eventuel nytteværdi. Det er afgørende, at virksomhederne har etableret kontrolforanstaltninger, hvis man vil minimere risikoen for besvigelser, da ledelsen ellers vil kunne tilfalde et ansvar.

Udvidelse og udbygning af kontrolforanstaltninger øges løbende, i takt med at samfundsinteressen stiger, som resultat heraf er revisionskomitéer (revisionsudvalg) og whistleblower-ordninger nogle af de nyeste tiltag inden for intern kontrol. Etablering af disse tiltag kan være ressourcetungt, hvorfor en etablering skal overvejes nøje. Det vurderes, at begge ordninger er stærke værktøjer i forbindelse med forebyggelsen af besvigelser, herunder regnskabsmanipulation. Umiddelbart formodes det, at hyppigheden og udbygningen af begge ordninger vil øges i fremtiden, hvilket også understøttes af EU-Kommissionens seneste udspil omkring revisionskomiteer, hvilket vil blive omtalt i kapitel 7.

7. Revisors rolle

Den generalforsamlingsvalgte revisor har ligesom virksomheden et ansvar i forhold til identifikation og rapportering af besvigelser. Har revisor mistanke om besvigelser, eller er sådanne konstateret, har revisor pligt til at rapportere om forholdet. Samtidig skal revisors eksterne rapportering i form af revisionspåtegningen også afspejle eventuelle særlige forhold, hvilket blandt andet kunne være oplysninger om, at revisor ikke har opnået tilstrækkeligt revisionsbevis til at kunne afgive en konklusion på regnskabet, altså et forbehold i påtegningen. I det følgende vil der blive redegjort for revisors generelle rolle i relation til regnskabsaflægelse samt de udfordringer, revisor står overfor, i forbindelse med revision af skønsmæssige poster i relation til regnskabsmanipulation. Herunder vil der også blive set på revisors rapporteringsmuligheder i forbindelse med opdagelse af besvigelser, samt hvad revisor kan blive holdt ansvarlig for.

7.1 Offentlighedens tillidsrepræsentant

Investorer og andre brugere af virksomhedernes regnskab har stor tillid til revisors påtegning. Et regnskab, der ikke er revideret af en uafhængig revisor, har reelt set ikke meget værdi for regnskabslæser. Revisoren har et stort ansvar over for brugerne, da de lægger stor tillid til revisors påtegning. Det er derfor vigtigt, at revisor er uafhængig, og at der ikke opstår interessekonflikter. Revisorlovgivningen stiller krav til revisor om at sørge for, at revisor opretholder sin uafhængighed. I revisorloven er det, beskrevet hvad der forstås ved offentlighedens tillidsrepræsentant, og hvilke opgaver der er fremhævet for denne. Af revisorloven fremgår følgende:

"§16. Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af opgaver efter § 1, stk. 2"

"§1, Stk. 2. Loven finder anvendelse ved revisors afgivelse af revisionspåtegninger på regnskaber, herunder revisors udtalelser om ledelsesberetninger i henhold til årsregnskabsloven, og ved revisors afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed, der ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug"⁵¹.

Formålet med begrebet er blandt andet at understrege revisors uafhængighed af både hvervgiver og af modtageren af revisors erklæring og at understrege, at revisor blandt andet har til opgave at varetage offentlige hensyn ved udførsel af sit arbejde. Uafhængigheden skal opretholdes, for at revisor kan udføre revisionsopgaverne etisk korrekt. Såfremt revisor mister uafhængigheden, vil det medføre, at beslutningerne ikke længere træffes ud fra et neutralt synspunkt, hvormed den etiske handlemåde ikke bliver fulgt. For at bevare uafhængigheden er der i revisorloven § 25 indsat forskellige krav om rotation af virksomhedens eksterne revisor. Denne bestemmelse sikrer, at der ikke skabes et familiært forhold mellem virksomheden og revisor. Det fremgår derfor klart, at for at kunne fungere som offentlighedens tillidsrepræsentant er det vigtigt at fastholde sin uafhængighed under hele "revisor-kunde" forholdet. Derudover skal opgaverne udføres i overensstemmelse med god revisorskik.

⁵¹ Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven), 2008

7.2 God revisorskik⁵²

God revisionsskik har ikke en fast definitionen, da den kan ændre sig i takt med nye lovændringer og tilpasser sig løbende med samfundets holdning. Det fremgår af revisorloven, hvorledes god revisorskik er formuleret:

”§16...Revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader. God revisorskik indebærer desuden, at revisor skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne.”

Ved god revisorskik, forstås den adfærd, som den gode, omhyggelige og fagligt kompetente revisor udviser, der samtidig opfylder de faglige etiske krav, der er opstillet på grundlag af lovgivningens regler om revisors funktioner. Revisor skal foretage revisionen med den omhu, der er nødvendig for at kunne fuldføre opgaverne tilfredsstillende. Revisor skal derfor være omhyggelig og bruge tilstrækkelig tid på de enkelte opgaver, således at de bliver afdækket. Samtidig forventes det, at revisor er nøjagtig, hvilket betyder, at revisor skal have fokus på de regnskabsposter, der har de største risici for fejl. Til sidst kræves det, at revisor skal udvise hurtighed i arbejdshandlingerne, hvilket skal reducere omkostningerne for revisionen. Denne hurtighed må ikke medføre at kvaliteten af revisionen forringes.

Der er følgende krav til revisor etiske adfærd i relation til god revisorskik, jf. retningslinjer for revisors etiske adfærd udgivet af IFAC (International Federation of Accountants):⁵³

1. **Integritet**

Det forventes, at revisor udviser ærlighed i udførelsen af revisionen samt andre professionelle forretningsmæssige forbindelser.

2. **Objektivitet**

Revisors dømmekraft må under ingen omstændigheder blive påvirket af interessekonflikter. Revisor skal forholde sig neutralt ved enhver påbegyndt revisionsopgave og ikke være fordomsfuld fra tidligere erfaringer.

3. **Professionel kompetence og fornøden omhu**

Det er nødvendigt, at revisor løbende opdaterer sin professionelle viden og kompetence. Den ydelse, som revisor yder til klienterne, skal være baseret på den seneste udvikling inden for standarder, lovgivning og god revisorskik.

4. **Fortrolighed**

Revisor får adgang til og kommer til at behandle dele af virksomhedens fortrolige oplysninger, hvorfor det er vigtigt, at revisor hemmeligholder virksomhedens fortrolige oplysninger og ikke videregiver dis-

⁵² Johansen, Thomas Riise mfl., *Danske perspektiver på revisorer og revision*, Kapitel 4

⁵³ Johansen, Thomas Riise mfl., *Danske perspektiver på revisorer og revision*, side 232

se uden virksomhedens samtykke. Dog med undtagelse af, hvis der er tale om tilfælde, hvor revisor har pligt til at videregive disse blandt andet i tilfælde af besvigelser.

5. *Professionel adfærd*

Revisor skal udvise professionel adfærd, hvilket betyder, at love og regelsæt skal overholdes. Revisors uetiske og ukorrekte adfærd må ikke påvirke hele revisionsstanden.⁵⁴

God revisorskik skal udføres i overensstemmelse med de gældende principper og ved anerkendte og accepterede revisionshandlinger, som bliver synliggjort via revisionsvejledninger, standarder, domme, disciplinærnævnskendelser, responsa og gennem praksis.

7.3 Revisors rolle ved regnskabsmanipulation

I forbindelse med aflæggelse af et regnskab kan flere poster være forbundet med regnskabsmæssige skøn foretaget af ledelsen. På disse regnskabsposter foreligger der en forøget risiko for regnskabsmanipulation, hvorfor det her er specielt vigtigt for revisor at forholde sig til og indhente dokumentation for det af ledelsens opgjorte skøn, herunder vurdere hvorvidt der er tale om korrekte skøn eller bevidst manipulation fra ledelsens side. I afsnit 5 er der præsenteret praktiske og teoretiske eksempler på, hvilke regnskabsposter dette kan omfatte. For at kunne forstå de udfordringer, der kan være forbundet med sontringen mellem skøn og regnskabsmanipulation, er det relevant at gennemgå, hvad et regnskabsmæssigt skøn er.

7.3.1 Regnskabsmæssige skøn

For at kunne redegøre for, hvordan revisor skal forholde sig til regnskabsmæssige skøn, er det centralt at belyse selve begrebet. Årsregnskabsloven indeholder ingen definition af begrebet regnskabsmæssig skøn, men af den internationale standard 540 fremgår følgende:

”Regnskabsmæssigt skøn – en tilnærmet angivelse af et monetært beløb i mangel af en præcis målemetode. Dette begreb anvendes for et beløb målt til dagsværdi, hvor der skønsmæssigt er usikkerhed, samt for andre beløb, der kræver skøn...”

Regnskabsmæssige skøn omfatter f.eks. vurdering af nedskrivningsbehov på debitorer og varebeholdning, vurdering af dagsværdi af finansielle aktiver, hvis værdi opgøres efter en værdiansættelsesmodel, forventet brugstid og forbrugsmønstre på anlægsaktiver samt hensættelser til garantiforpligtelser. Et regnskabsmæssigt skøn besluttes ud fra den tilgængelige information oftest på balancetidspunktet. Ændrer disse forudsætninger sig, ændres skønnet også. Såfremt der laves fejl i forbindelse med fastsættelsen, hvis man f.eks. har anvendt en forkert afskrivningsprocent, er der tale om en fejl, der skal rettes efter reglerne om fejlrettelser. Fejl kan dermed omfatte almindelige regnefejl. Det der afgør, om det er tale om en besvigelse er om der er en bevidst eller ubevidst fejl. Som tidligere nævnt er der tale om regnskabsmanipulation, hvis det er en bevidst fejl i forbindelse med de regnskabsmæssige skøn.

⁵⁴ Med revisorstanden menes revisionsfaget generelt.

I forbindelse med revision af regnskabsmæssige skøn er det vigtigt, at revisor får tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for at afgøre, om et regnskabsmæssigt skøn foretaget af ledelsen er rimeligt i den givne situation og behørigt oplyst, hvis det er påkrævet.⁵⁵ For at vurdere, hvornår der er tale om regnskabsmanipulation, er det vigtigt at tage stilling til, om der i det regnskabsmæssige skøn er en væsentlig fejlinformation.⁵⁶ Det er væsentlig for revisor at vurdere, om der er tale om regnskabsmanipulation eller blot et fejl vurderet skøn, da dette vil have væsentlig indflydelse på revisors rapportering.

7.3.2 Revisors rapportering⁵⁷

Hvis revisor bliver opmærksom på, at et eller flere ledelsesmedlemmer i en virksomhed begår eller har begået økonomiske forbrydelser, har revisor i henhold til Revisorloven(RL) § 22 særlig rapporteringspligt. Lovgivningen siger:

*”Indser revisor under udførelse af opgaver efter § 1, stk. 2 og 3, at et eller flere medlemmer af virksomhedens ledelse begår eller har begået økonomiske forbrydelser i **tilknytning til udførelsen af deres hverv**, og har revisor en **begrundet formodning** om, at forbrydelsen vedrører betydelige beløb eller i øvrigt er af grov karakter, skal revisor straks underrette hvert enkelt medlem af ledelsen herom. Underretningen skal indføres i revisionsprotokollen, hvor revisor fører en sådan. Har ledelsen ikke senest 14 dage herefter over for revisor dokumenteret at have taget de fornødne skridt til at standse igangværende kriminalitet og til at rette op på de skader, den begåede kriminalitet har forårsaget, skal revisor straks underrette Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet om de formodede økonomiske forbrydelser. 1.-3. pkt. finder ikke anvendelse på forhold, der er omfattet af reglerne i lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvaskning af penge og finansiering af terrorisme.”*

Formuleringen i RL § 22 omkring, at revisor skal *indse*, at der sker kriminalitet, indebærer ikke, at revisor skal være fuldstændig overbevist om, at der foreligger kriminalitet. Det der har betydning for, hvorvidt der sker rapportering, er de tilfælde, hvor revisor må anse det for mest sandsynligt, at der er tale om kriminalitet. At kriminaliteten skal være sket *i tilknytning til udførelse af deres hverv*, betyder at ”privat” kriminalitet, begået uden tilknytning til virksomheden, ikke er omfattet af rapporteringspligten.

Der skal endvidere være tale om, at revisor har en *begrundet formodning* om kriminelle forhold. En sådan formodning foreligger ikke ved mistanke baseret på fornemmelser. En begrundet formodning skal til dels påhvile på dokumenterbart materiale og faktisk viden, der underbygger mistanken, og dels have en sådan styrke at det forekommer revisor mest sandsynligt, at der foreligger en kriminel adfærd. Arten af den begåede kriminalitet hører under økonomiske forbrydelser vedrørende betydelige beløb eller er af grov karakter.

⁵⁵ ISA’erne 500-580 omhandler hvad der udgør revisionsbevis i en revision af regnskaber og omhandler revisors ansvar for at udforme og udføre revisions handlinger for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

⁵⁶ Væsentlig fejlinformation bliver ikke nærmere beskrevet, men er i beskrevet i ISA 540

⁵⁷ Füchsel, Kim mfl., *Revisor – regulering og rapportering*, side 346- 349

ter. Her menes der primært de groveste forbrydelser i straffeloven, som f.eks. underslæb, mandatsvig, bedrageri, databedrageri, skyldnersvig og skattesvig. Dog vil anden kriminalitet såsom insiderhandel, kursmanipulation og bestikkelse⁵⁸ også skulle rapporteres. Hvis disse betingelserne er opfyldt, har revisor pligt til ifølge erklæringsbekendtgørelsen § 7, stk. 1 at afgive supplerende oplysning i påtegningen på virksomhedens regnskab, hvis der er begrundet formodning om, at ledelsesmedlemmer kan ifalde blandt andet et strafferetligt ansvar i tilknytning til virksomheden. Denne pligt gælder al kriminalitet i relation til virksomheden, medmindre der er tale om virkelig små bagatelagtige summer og forhold, som i givet fald kan anses for undtaget.

Revisor kan ikke pålægge ledelsen at tage bestemte skridt eller træffe bestemte foranstaltninger. Det er revisors ansvar at dokumentere, at ledelsen har taget de fornødne skridt til at standse igangværende kriminalitet og dermed begrænse tabet. Såfremt revisor ikke 14 dage efter underretningen har modtaget en sådan dokumentation fra ledelsen, er det revisors ansvar at underrette Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet om de formodede forbrydelser.

Revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant betyder, at revisor også på dette område indgår i et samspil med de myndigheder, der har til formål at bekæmpe kriminalitet. Revisor skal derfor som **udgangspunkt** forblive på sin post og varetage sit hverv. Såfremt revisor vælger at fratræde, eventuelt fordi revisor ikke længere stoler på ledelsen, skal revisor straks meddele Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet om årsagen til deres fratrædelse.

7.4 Tilsyn med at revisor overholder sine pligter

I det følgende vil de forskellige instanser og organer, som har til formål at sikre, at revisor og revisionsvirksomhederne lever op til deres ansvar blive gennemgået, herunder deres ansvar for opdagelsen af besvigelser og konsekvenserne, såfremt de ikke lever op til deres pligter.

7.4.1 Erhvervsstyrelsen

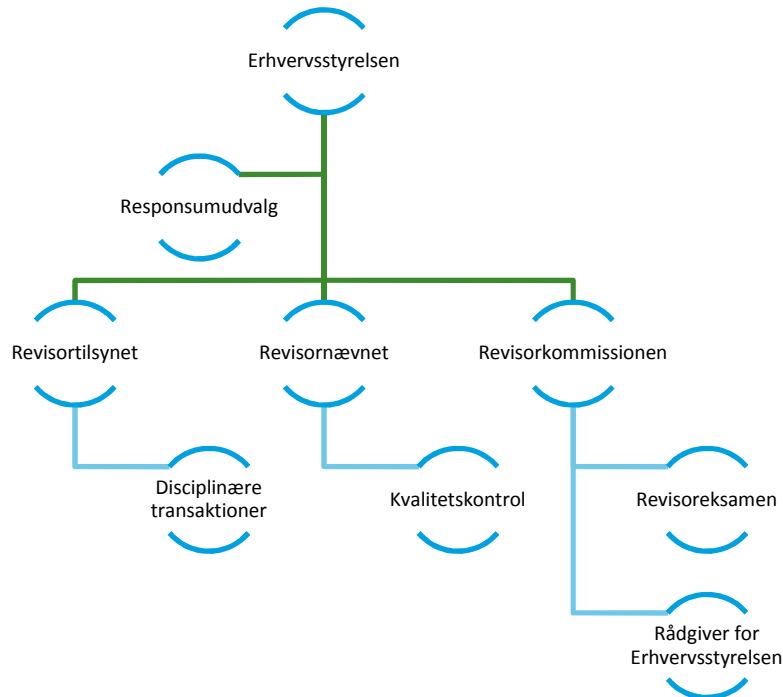
I afsnit 6.2.1. blev Erhvervsstyrelsens ansvar over for virksomheden gennemgået. I dette afsnit vil der blive set på Erhvervsstyrelsens ansvar vedrørende revisorerne. Erhvervsstyrelsen har det overordnede ansvar for at føre tilsyn med revisorerne og revisionsvirksomhederne, jf. RL 32. Erhvervsstyrelsen har nedsat en række organer, som skal hjælpe med at føre dette tilsyn, men de kan også af egen drift iværksætte undersøgelser, hvis det skønnes, at en revisor eller revisionsvirksomheden har overtrådt eller vil overtræde bestemmelser i RL § 37. Erhvervsstyrelsens mulighed for selv at iværksætte en undersøgelse bliver betragtet som nødvendig, fordi Revisortilsynets⁵⁹ kontrol ikke kan blive betragtet som 100 % uafhængig, da det er godkendte revi-

⁵⁸ "Hvidvaskningsloven" er ikke omfattet, da den har sin egen indberetningspligt, hvilket ikke er medtaget i denne opgave.

⁵⁹ Revisortilsynet er uddybet i afsnit 7.4.2

sorer selv, der udfører kontrollen.⁶⁰ Nedenfor er det samlede tilsynssystem illustreret, efterfølgende vil enkelte funktioner blive gennemgået.

Figur 8

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af Füchsel, Kim mfl., *Revisor – regulering og rapportering*, side 85

7.4.2 Revisortilsynet

Revisortilsynets opgave er at foretage kvalitetskontrol af godkendte revisorer og revisionsvirksomheder. Revisortilsynet kontrollerer, om revisorer og revisionsvirksomheder lever op til RL's krav om uafhængighed og kvalitet, når de foretager revision eller afgiver andre erklæringer. Revisortilsynet er derfor ikke en klageinstans, men en kontrolinstans. Revisortilsynet består ikke udelukkende af revisorer men også af både revisorer og repræsentanter for slutbrugere, jf. RL § 34 stk. 1. Revisortilsynet kan, hvis der konstateres forhold, som ikke lever op til RL's krav om uafhængighed og kvalitet, beslutte at:

- Indhente yderligere oplysninger,
- Give revisionsvirksomheden en påtale
- Give en påtale med supplerende kontrolbesøg,
- Indbringe sagen for Revisornævnet
- Oversende sagen til anklagemyndigheden eller andre myndigheder.

⁶⁰ Langsted, Lars Bo mfl., *Revisor ansvar*, side 144

7.4.3 Responsumudvalg⁶¹

Responsumudvalgets primære formål er at udtale sig i sager, hvor der stilles spørgsmål ved, om FSR's medlemmer⁶² har overholdt god revisionsskik, god regnskabsskik og god revisorskik. De sager, som responsumudvalget ofte udtaler sig om sager, som bliver taget op på foranledning af kunder af foreningens medlemmer, dog svares der også på spørgsmål fra domstole og andre offentlige myndigheder. Responsumudvalget har ikke ansvaret for den opsøgende kontrol af revisors arbejde. Denne opgave tilfalder primært Revisortilsynet. Responsumudvalget har ingen dømmende kraft og er derfor heller ikke en del af det disciplinære system. Det disciplinære system varetages af Revisornævnet, som tidligere blev kaldt Disciplinær-nævnet.

7.4.4 Revisornævnet

Det andet udvalg, som Erhvervsstyrelsen nedsætter, er Revisornævnet.⁶³ Revisornævnet er som nævnt en del af det disciplinære system og har til opgave at behandle klager over, at en revisor ved udøvelsen af opgaver omfattet af RL § 1 stk. 2 og 3 tilsidesætter de pligter, som stillingen medfører. Revisornævnet består, i lighed med Revisortilsynet, af både revisorer og repræsentanter for regnskabsbrugerne. Klager kan indbringes af personer, der har en retlig interesse i det forhold, klagen vedrører. Der er dog en række myndigheder og foreninger, f.eks. Erhvervsstyrelsen, Finanstilsynet mv., som altid kan bringe sager for Revisornævnet uden nødvendigvis at have en retlig interesse.⁶⁴ Revisornævnet er i lighed med Responsumudvalget ikke en opsøgende kontrol, men til forskel fra Responsumudvalget har Revisornævnet ret til at ikende bøder for lovovertrædelser og i alvorlige tilfælde fratage revisor og revisionsvirksomheder deres godkendelse.

7.5 Delkonklusion

Revisors primære opgave er at revidere virksomhedens regnskab med det formål at give en sikkerhed for, at regnskabet er retvisende. Revisors rolle ved identifikation og forebyggelse af besvigelser, herunder regnskabsmanipulation, følger god revisorskik samt reglerne i ISA 240.

Revisor fungerer som offentlighedens tillidsrepræsentant, hvorfor det er vigtigt, at revisor opretholder sin tillid, ikke kommer i interessekonflikt samt forholder sig uafhængigt og neutralt ved vurderinger og erklæringer på revisionsopgaver. Hvad angår revisors uafhængighed, er der et lovmæssigt krav om rotation af revisors funktionsperiode, således at revisor ikke bliver familiær med den pågældende virksomhed, der modtager revisionsydelse.

God revisionsskik er en retlig standard til revisor, når der bliver revideret regnskaber. Det kræves, at revisor foretager revisionsopgaverne med den fornødne omhu samt er omhyggelig og nøjagtig med arbejdsopga-

⁶¹ Langsted, Lars Bo mfl., *Revisor ansvar*, side 142

⁶² Medlemmer af FSR, som er foreningen for danske revisorer jf. <http://www.fsr.dk/Om%20os>

⁶³ Füchsel, Kim mfl., *Revisor – regulering og rapportering*, side 85

⁶⁴ Jf. RL 43

verne. For at kunne være konkurrencedygtig skal revisor reducere honoraromkostningerne, hvorfor revisor skal udvise hurtighed, uden at kvaliteten forringes. Der findes ingen generel definition på god revisionssskik, men diverse revisionsvejledninger, domme, responsa og disciplinærnævnskendelser synliggør de accepterede revisionshandlinger, som bliver anset som god revisionssskik.

I relation til besvigelser og herunder regnskabsmanipulation er det vigtigt at have fokus på det regnskabsmæssige skøn, da det ofte er her der er mulighed for manipulation. Dette skyldes at regnskabsmæssige skøn primært bygger på ledelsens vurdering af udvikling mv., og derfor er det vigtigt, at revisor sørger for at udfordre og kræve dokumentation, i de tilfælde hvor det er muligt.

Det er revisors ansvar at tage kontakt til ledelsen ved enhver mistanke om besvigelser i virksomheden. Det er derefter op til ledelsen at foretage de nødvendige handlinger for at udbedre skaden. Hvis ledelsen ikke agter at foretage korrigerende handlinger, er det igen revisors ansvar at anmelde dette til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet. Det er ikke revisors ansvar at forbygge og opdage besvigelser i virksomheden. Ledelsen har det primære ansvar for at opbygge intern kontrol i virksomheden med henblik på at forebygge og opdage besvigelser. Det er her revisors ansvar at undersøge disse interne kontroller for at vurdere, om disse fungerer hensigtsmæssigt og evt. rapportere svaghederne i kontrollen til ledelsen.

For at sikre revisors kompetencer mv. er der fra statens side indført diverse tilsynsmyndigheder. Dette er gjort for at sikre, at revisor lever op til gældende regler og regulering. I de tilfælde, der skulle være sket besvigelser, kan revisor i særlige tilfælde drages til ansvar. Dette kan ske, såfremt revisor ikke har udført sit hverv efter gældende krav og regler, og herunder afgivet forkert rapportering. Revisor kan idømmes henholdsvis erstatningsansvar, strafansvar og disciplinæransvar.

8. Historisk gennemgang

I dette afsnit vil der være en kort gennemgang af den historiske udvikling for regulering inden for revision. Dette skal give indblik i, hvilke episoder der førhen har fået lovgiver til at regulere på området, hvilket skal fungere som en introduktion til gennemgangen af EU-Kommissionens nye forslag.

8.1 Udvikling inden for revisorregulering

For at forstå hvorfor EU kommissionen har udarbejdet nyt lovforslag til regulering af hele revisionsbranchen, er det relevant at forstå de episoder, der førhen har ført til yderligere regulering på området. I det følgende vil forskellige episoder, der har resulteret i yderligere lovgivning på området, blive gennemgået. Nedenstående er en illustration af de mest markante episoder:

Figur 9

Kilde: Egen illustration

8.1.1 Sarbanes-Oxley Act (2002)⁶⁵

Før Sarbanes-Oxley Act indførelsen i 2002 var revisionsbranchen primært selvregulerende. I årene 2000-2002 fandt nogle af de mest kendte erhvervsskandaler sted, såsom Enron, WorldCom mv. Disse skandaler viste, at der var betydelige mangler inden for reguleringen af revisors uafhængighed. Uafhængighedsudfordringen ligger i, at revisor på grund af den gode indtjening ikke vil risikere at miste en kunde ved at stille for udfordrende og undersøgende spørgsmål, hvorfor virksomhederne vil have lettere ved at slippe af sted med ulovligheder.

I Enron skandalen havde deres revisor Arthur Andersen i 2000 tjent 439 mio.kr. på revision og konsulent arbejde, og i 2002 blev de dømt for at have forhindret opklaringen af sagen.⁶⁶ Efter en dybdegående gennemgang af de underliggende problemstillinger inden for erhvervet førte det til gennemførelsen af Sarbanes-Oxley Act (SOX), som havde til hensigt at regulere, hvordan revisionen og erhvervsmarkedet i USA skulle fungere og reguleres fremover. Selvom SOX den dag i dag er en meget stram regulering på markedet, har EU's 8. direktiv udlignet meget af den ulighed, der mentes at opstå mellem USA og resten verden.

8.1.2 EU's henstillinger(2000 og 2002)⁶⁷

I henholdsvis 2000 og 2002 vedtog EU-Kommissionen to henstillinger, dels et om kvalitetssikring (2001/256/EF) og dels et om revisors uafhængighed (2002/590/EF). Begge henstillinger udsprang fra en undersøgelse, der var blevet foretaget i 1996. Af denne undersøgelse kunne det konstateres, at der i de enkelte lande var vidt forskellige måder, hvorpå revisorbranchen blev reguleret. Henstillingen om kvalitetssikring anbefalede landene at lave en offentlig kvalitetssikring og kontrol af revisors arbejde, og henstillingen om uafhængighed anbefalede en meget anderledes regulering heraf. Henstilling anbefalede en såkaldt "principle based approach", når man skulle vurdere, om revisor var uafhængig. Man skulle identificere, hvilken form for trussel, der konkret var tale om, og dernæst i bekræftende fald hvilke sikkerhedsforanstaltninger, man kunne opstille.

Som det fremgår af ordet henstilling er der udelukkende tale om anbefalinger, og der var dermed ikke krav om, at henstillingerne SKULLE indarbejdes i lovgivningen. På trods af dette valgte Danmark at tilpasse revisorloven, så den var i overensstemmelse med henstillingerne. Dette viste sig at være et klogt træk, da de to henstillinger blev indarbejdet i næsten uændret form i EU's 8. direktiv fra 2006, hvorfor det ikke længere ville være frivilligt for medlemsstaterne at indføre reglerne omkring uafhængighed og kvalitet.

⁶⁵For opsummering af primære forhold i SOX jf. bilag 7 (<http://www.soxlaw.com/>)

⁶⁶ Ellemose, Søren - *Kejserens Nye Klæder*, side 192-202.

⁶⁷ Kim Füchesel mfl., *Revisor – regulering og rapportering*, side 22-23

8.1.3 RS 240 og RS 240 – ajourført (2003-2005)⁶⁸

I 1999 fik besvigelser for første gang i Danmark sin egen vejledning – revisionsvejledning 21 med navnet "Vejledning om besvigelser". I kølvandet på erhvervsskandalerne lige omkring årtusindskiftet, såsom Nordisk Fjer og IT-Factory, blev det vurderet at der var behov for yderligere uddybelse og klarlægning af revisors og ledelsens opgaver. Det blev i forbindelse med disse sager konstateret, at kløften mellem regnskabsbruger og revisor var større end antaget.⁶⁹ Derfor blev RS 240 "Revisors pligt til at overveje besvigelser og fejl ved revision af regnskaber" i 2003 vedtaget i Danmark, denne blev dog allerede pr. 31. december 2005 erstattet af en ny og opdateret standard RS 240 (ajourført) "Revisors ansvar for at overveje besvigelser ved revision af regnskaber". Forskellen mellem de to standarder ligger i, at den første omhandlede både besvigelser og fejl, mens den ajourførte kun omfatter besvigelser, da man formentlig ønskede at tydeliggøre at besvigelser var det primære fokus i denne standard.

8.1.4 EU's 8. direktiv (2006)⁷⁰

Som følge af vedtagelsen af den amerikanske SOX indførte EU Kommissionen i 2006 direktiv 2006/43/EF også kaldet det 8. direktiv og EUROSOX. Formålet med det europæiske direktiv var det samme som formålet med SOX; at skabe tillid til revisors arbejde og styrke troværdigheden til virksomhedens regnskaber blandt andet ved at stramme reglerne for revisors uafhængighed. Efter vedtagelsen heraf i 2006 gik der to år, før den danske lov blev implementeret som følge af EU's direktiv.

Direktivets hovedbestemmelser er følgende:

1. Medlemsstaterne må kun godkende revisorer og revisorvirksomheder med et godt omdømme. Derudover er der oplyst en række krav til uddannelses kvalifikationer, samt at godkendte revisorer skal deltage i passende uddannelsesprogrammer.
2. Alle medlemslande skal have et offentligt tilgængeligt, elektronisk register, der indeholder oplysninger omkring alle revisorer, revisionsfirmaer, ejerskab, ledelse der forefindes.
3. Medlemsstaterne skal sikre, at revisorer og revisionsfirmaer er underlagt princippet om faglig etik, uafhængighed til reviderede virksomheder og objektivitet. Derudover skal det sikres, at dokumenter og alle øvrige oplysninger i forbindelse med den lovpligtige revision skal beskyttes efter tilstrækkelige regler om fortrolighed og tavshedspligt.
4. Revisionsstandarder og revisionspåtegninger. Medlemsstaterne kan anvende en national revisionsstandard, så længe EU-Kommissionen ikke har vedtaget nogen international revisionsstandard, der dækker samme emne. Når et revisionsfirma udfører lovpligtig revision, underskrives revisionspåtegningen af den eller de revisorer, der udfører den lovpligtige revision på revisionsfirmaets vegne

⁶⁸ Langsted, Lars Bo mfl., Revisor ansvar, side 315-316

⁶⁹ Begrebet "forventningskløft" er ikke yderligere gennemgået i denne opgave, ganske kort opstår forventningskløften når (som oftest) regnskabsbruger har en formodning om at revisor foretager sig handlinger, som ikke hører under revisors opgaver.

⁷⁰ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=da&numdoc=306L0043

5. De enkelte revisionsfirmaer skal indføre kvalitetssikringssystem, og samtidig skal der føres offentligt tilsyn med kvalitetssikringssystemet.
6. Der skal findes effektive undersøgelses- og sanktionssystemer, som kan konstatere, korrigere og forhindre en utilstrækkelig lovpligtig revision.
7. Medlemsstaterne skal sikre, at revisorer eller revisionsfirmaer kun afskediges/lukkes, hvis dette kan begrundes. Meningsforskelle vedrørende regnskabsbehandling eller revisionsprocedurer kan ikke begrunde en afskedigelse.
8. Revisionsvirksomheder, der reviderer virksomheder med særlig offentlig interesse, skal gøre en række af oplysninger om revisionsvirksomheden på deres hjemmeside.
9. Virksomheder af særlig offentlig interesse skal som udgangspunkt have et revisionsudvalg, men hvis bestyrelsen er tilpas lille, kan dette undlades, hvis blot bestyrelsens sammensætning i så fald kompenserer for kravene til sammensætning af revisionskomiteen.
10. Medlemsstaterne skal sikre, at revisorer og revisionsfirmaer udfører lovpligtig revision i overensstemmelse med de internationale revisionsstandarder.

8.1.5 Revisorloven 2008⁷¹

Som nævnt i foregående afsnit udsprang denne lov af EU Kommissionens 8. direktiv fra 2006, men den trådte først i kraft i Danmark i 2008. I Danmark havde man dog, som nævnt tidligere, allerede i 2003 tilpasset revisorloven, så den fulgte anbefalingerne/henstillingerne omkring uafhængighed og kvalitetssikring. Det, der primært var nyt i 2008-loven var, at der nu blev stillet krav til efteruddannelse, regler om registrering og tilsyn med revisorer og revisionsfirmaer samt regler om etablering af revisionsudvalg i virksomheder af særlig offentlig interesse. Som følge heraf blev Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (i dag kaldet Erhvervsstyrelsen) det organ, der skulle føre tilsyn med revisorer og revisionsfirmaer, og som derfor fik kompetence til at udføre undersøgelser hos revisionsvirksomhederne. Derudover blev det også deres ansvar at samarbejde med tilsynsmyndigheder i andre lande.

8.1.6 ISA 240 (2009)⁷²

I 2009 blev RS 240 (ajourført) erstattet af ISA 240. ISA 240 medførte ikke ændrede krav, men standarden blev opdateret terminologisk og strukturæssigt – indholdet af ISA 240 er gennemgået i kapitel 3. Af nedenstående figur ses udviklingen indenfor besvigelserlovgivningen:

⁷¹ Kim Füchesel mfl., *Revisor – regulering og rapportering*, side 20- 22

⁷² Langsted, Lars Bo mfl., *Revisor ansvar*, side 315-316

Figur 10

Kilde: Egen illustration

8.1.7 "Grønbogen" udsendes af EU-Kommissionen (2010)⁷³

EU-Kommissionen udgav den 13. oktober 2010 Grønbogen, som med udgangspunkt i finanskrisen stillede spørgsmålstegn ved tilstrækkeligheden af revisors arbejde og regulering heraf. En grøn bog er en udgivelse, der analyserer spørgsmål og angiver mulige foranstaltninger i EU. Grønbogen fungerer som et diskussionsgrundlag med formålet at skabe debat og starte en høringsproces på området⁷⁴. Grønbogen er opstillet i en spørgsmålsform, sådan at læser først informeres omkring forskellige løsningsmuligheder, hvorefter 4-5 spørgsmål er fremsat. Dette giver mulighed for, at aktørerne kan svare på konkrete problemer.

Høringsfristen for de i alt 38 spørgsmål som Grønbogen udløb den 8. december 2010. I forbindelse hermed modtog EU-Kommissionen et rekord stort antal høringsvar, i alt 688, hvoraf 10⁷⁵ var fra Danmark. Hørings-svarene kom ind fra hele verden og ikke kun EU-landene, ud af de 688 var i alt 48 fra ikke-EU lande, herunder blandt andet USA. Interessen fra de lande, der ikke er medlem af EU, skyldes, at EU's lovgivning kan have stor betydning for lovgivningen i øvrige lande. Da SOX blev indført i USA, tilpassede EU også deres lovgivning.

8.1.8 Udsendelse af lovforslag (November 2011)

På baggrund af Grønbogen og indkomne høringsvar blev der af EU-Kommissionen den 30. november 2011 fremlagt et forslag til en ny politik på revisionsområdet. Forslaget indeholder omfattende og gennemgribende forslag til både direktivændringer og en helt ny forordning, der skal gælde for revision af virksomheder af særlig offentlig interesse⁷⁶. Lovforslaget er delt i et direktiv og en forordning. Forskellen herpå er,

⁷³ Hele afsnit 8.1.5 og 8.1.6 tager udgangspunkt i oplysninger fra EU-kommissionens forslag af 30.11.2011 og Summary of Responses - Green Paper - Audit Policy: Lessons from the Crisis

⁷⁴ <http://www.euo.dk/spsv/off/alle/48/>

⁷⁵ Her er der tale om følgende; Dansk Aktionærforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri, Europaudvalget (folketinget), Forsikring og Pension, FRR (nu Dansk Revisorforening), FSR – danske revisorer, Nordic Federation of Public Accountants, Novo Nordisk (sammen med Novozymes og Vestas Wind System), Rederiforeningen, Økonomi- og Erhvervsministeret jf. Keirtzner, Lars, *Grønbogen og systemiske risici på revisionsmarkedet*.

⁷⁶ F.eks. børsnoterede virksomheder eller finansielle virksomheder, såsom banker

hvordan de bliver implementeret i medlemslandene. Jf. art. 288 TEUF er forskellen beskrevet således: En forordning er almen gyldig. Den er umiddelbar gældende og uden national indarbejdelse. Hvorimod et direktiv med hensyn til det tilsigtede mål er bindende for enhver medlemsstat, men det overlades til de nationale myndigheder at bestemme form og midler til gennemførelsen⁷⁷. Selve lovforslaget vil blive gennemgået yderligere i kapitel 9, dog kun for de områder, der er vurderet relevante for opgavens problemformulering.

8.1.9 Vedtagelse af lovforslaget (2013-2016)⁷⁸

I ugen op til jul 2013 indgik EU-kommissionen, Ministerrådet og EU-parlamentet en foreløbig aftale om den fremtidige revisorlovgivning i EU. Aftalen skal fremlægges til endelig vedtagelse i EU-parlamentet og i Ministerrådet – formentlig i april 2014.⁷⁹ Da den foreløbige aftale skal undergå en nøje sproglig og juridisk gennemgang samt vedtages endeligt af såvel EU-parlamentet som Ministerrådet, kan der stadig ske ændringer i tekstens ordlyd og fortolkningen heraf, men i de efterfølgende sider plancher følger nuværende fortolkning af teksten i den foreløbige aftale. På baggrund af denne lange proces vurderes det, at hvis lovforslaget bliver gennemført, bliver det formentlig først indført i 2016.⁸⁰

8.2 Delkonklusion

Revisor har altid skullet være indstillet på at ændre arbejdsmetode og indgangsvinkel til revision af regnskaber, i takt med at lovgivninger bliver tilpasset. I kølvandet på de store erhvervsskandaler i starten af 2000-tallet var det nødvendigt for USA at indføre den såkaldte SOX-lovgivning. SOX-lovgivningen modtog en del kritik, da de amerikanske virksomheder mente, at de blev dårligere stillet end resten af verden. Dog var EU ikke langt bagud og indførte i 2006 det 8. direktiv, som dog ikke menes at være lige så strengt reguleret som SOX. Vedtagelsen af EU's 8. direktiv førte til den nye revisorlov for Danmark i 2008, der blandt andet havde fokus på at genoprette tilliden til revisors arbejde. Hvor der før var en form for selvregulering i revisionsbranchen i form af FSR, blev det bevist, at det nu var nødvendigt at indføre offentlig regulering, netop for at kunne sikre tilliden til revisors arbejde.

Perioden omkring indførelsen af den nye revisorlov, var også der, den globale finanskrisen indtraf, hvilket betød at EU-Kommissionen endnu engang mente, at det var nødvendigt at regulere på revisionsområdet. Derfor udsendte EU-Kommissionen i 2010 Grønbogen. Efter modtagelse af rekord mange høringssvar på Grønbogen udsender EU-Kommissionen i november 2011 selve udkastet til det nye lovforslag, der ved hjælp af yderligere regulering af revisor vil kunne genoprette tilliden til revisor og erhvervsmarkedet. Perio-

⁷⁷ <http://www.eu-oplysningen.dk/dokumenter/traktat/TEUF/samtlige/288/>

⁷⁸ <http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Politiske%20maerkesager/Fremtidens%20revisionspolitik/Tidslinie-baggrund-og-fakta>

⁷⁹ <http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Pressemeddelelser/Pressemeddelelser%202013/Ny%20revisionspoliti>

k

⁸⁰ Bilag 4 – Deloitte artikel fra 18. december 2013.

den herefter er en yderst bureaukratisk proces, og på baggrund heraf vurderes det først at et lovforslag bliver indført i 2016.

Sideløbende med disse internationale reguleringer, blev der i Danmark også indført ny lovgivning vedrørende revisors ansvar for at overveje besvigelser ved revision af regnskaber. Siden 1999 havde man været underlagt revisionsvejledning 21, i løbet af årene 2003, 2005 og igen i 2009 kom der nye standarder i form af RS 240, RS 240 (ajourført) og ISA 240. Disse standarder er et resultat af de skandaler mv. der forgik i denne periode, som satte fokus på at forventningskløften mellem revisor og regnskabsbruger var for stor.

9. Gennemgang af EU-Kommissionens forslag

Denne gennemgang og analyse af lovforslaget vil så vidt muligt kun omhandle de områder, der har interesse for afhandlingens problemstillinger.

9.1 EU-Kommissionens forslag

Som nævnt i forgående kapitel udsendte EU-Kommissionen den 13. oktober 2010 Grønbogen, med en opstilling af de spørgsmål, krisen har rejst ved den eksisterende revisionspolitik. På baggrund af Grønbogen og modtagne høringsforslag blev der af EU-Kommissionen den 30. november 2011 fremlagt et forslag til en ny politik på revisionsområdet. Forslaget indeholder omfattende og gennemgribende forslag til både direktivændringer og en helt ny forordning, der skal gælde for revision af virksomheder af særlig offentlig interesse⁸¹.

9.1.1 Begrundelse⁸²

EU-Kommissionens forslag udsprang i lyset af den såkaldte finanskrisen. EU-Kommissionen mente, det var relevant at se på revisors rolle heri, og om der var grundlag for forbedringer. I perioden 2007-2009 havde adskillige banker lidt store tab, som for mange resulterede i konkurser. Dette dannede for mange investorer grundlag for frustration, eftersom bankernes regnskaber var aflagt uden bemærkninger i revisionspåtegningen i disse perioder. Som følge heraf er det EU-Kommissionens vurdering, at mange mistede tillid til revisorerne, hvorfor det var nødvendigt at forbedre tilliden til revisor.

Forslaget indeholder kun forslag med betingelser til den lovpligtige revision af årsregnskaber for virksomheder med interesse for offentligheden. Dette skyldes, at det er disse virksomheder, som på grund af deres størrelse, antal medarbejder eller status kan have afgørende roller for samfundet, hvorfor det anses særligt relevant, at denne slags virksomheder er underlagt tilstrækkelig med regulering og kontrol.

EU-Kommissionens forslag har dermed til formål at styrke revisionen og forventes at have afgørende betydning for revisionsbranchen som helhed. Forslagene har primært til formål at styrke revisors uafhængighed og kvalitet, men FSR er ikke helt af samme overbevisning. De mener ikke, at en lang række af Kommissionens forslag vil øge kvaliteten i revisionen, hvilket er en skepsis, de deler med store dele af det europæiske erhvervsliv, der frygter stigende omkostninger og øget besvær, fordi deres valg- og samarbejdsmuligheder med revisor indskrænkes.⁸³

Med udgangspunkt i EU-Kommissionens forslag er det valgt at vurdere de 3 nedenstående delelementer. På grund af begrænsning af opgavens omfang er kun 3 udvalgt, disse 3 forslag er de mest omdiskuterede og

⁸¹ F.eks. børsnoterede virksomheder eller finansielle virksomheder, såsom banker

⁸² EU-kommissionens forslag af 30.11.2011, side 2

⁸³ FSR- Danske revisorer, *Fremtidens revision: Kvalitet og konkurrencedygtighed*, side 2

vurderes at være mest relevante i forhold til at kunne forbedre ledelsens og revisors muligheder for at opdage og forebygge besvigelser:

- Tvungen rotation af revisionsfirmaer (Høringsspørgsmål nr. 18 og 29, Forordning artikel 33)
- Opdeling mellem revision og ikke-revisionsydelser (Høringsspørgsmål nr. 19, Forordning artikel 9 og 10)
- Nye regler for sammensætning og opgaver for revisionsudvalget (Høringsspørgsmål nr. 9, forordning artikel 31).

Vurderingen vil tage udgangspunkt i artikler og høringssvar fra de forskellige aktører. Høringssvarene, der vil ligge til grund, vil være følgende; The Big 4 (Deloitte, PWC, KPMG og E&Y), FSR-Danske revisorer, Dansk Erhverv, Dansk Industri og Novo Nordisk (herunder Novozymes og Vestas Wind Systems). Disse virksomheder er valgt, da denne opgave primært tager udgangspunkt i det danske marked, og the Big 4 er valgt medtaget da det er disse revisionsfirmaer, der formentlig vil blive mest berørt af indførelsen af forordningen.

9.1.2 Tvungen rotation

9.1.2.1 EU-Kommissionens forslag

Der er i dag et gældende krav om rotation, som medfører, at virksomheder af særlig offentlig interesse ikke kan have den samme revisor/ansvarlige partner efter 7 år. Dette vil EU-Kommissionen bygge videre på.⁸⁴ EU-Kommissionens nye forslag fremgår af artikel 33⁸⁵. Forordningen betyder, at et revisionsfirma maksimalt må være revisor for virksomheden i 6 år, gældende for PIE-virksomheder.⁸⁶ Det fremgår endvidere, at perioden på 6 år kan forlænges med yderligere 3 år, såfremt virksomheden har to revisorer tilknyttet opgaven. Der er desuden 4 års "karantæne" for revisorfirmaet, hvilket betyder, at der skal gå mindst 4 år fra, at revisor har afsluttet sin ansættelsesperiode, til at den samme revisor kan vælges igen.

9.1.2.2 For tvungen rotation

EU-Kommissionen mener, at revisorerne har behov for yderligere uafhængighed over for deres kunder.⁸⁷ Ved at indføre tvungen firmarotation, i modsætning til den gældende lov omkring rotation af ansvarlig partner, er det EU-Kommissionens overbevisning, at revisors uafhængighed vil blive forøget, og at der ikke opstår et familiært forhold mellem de to parter.

Hvis revisor ikke er tilstrækkelig uafhængig af sin klient, er der større risiko for, at revisor ser igennem fingre med fejl, bevidste eller ubevidste, begået af klienten. Dette følger af, at revisor og klient får et tættere

⁸⁴ Jf. RL § 25

⁸⁵ EU-Kommissionens forslag af 30.11.2011, side 56

⁸⁶ Jf. afsnit 1.2 afgrænsning i denne opgave for definition af PIE.

⁸⁷ EU-Kommissionen (2010), *Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen*, side 11

forhold til hinanden, jo længere tid de arbejder sammen. Denne familiaritetstrussel⁸⁸ er således den primære årsag til, at tvungen rotation af revisionsfirmaer kan have en positiv effekt på kvaliteten af revisionen, idet revisors uafhængighed er tæt forbundet med kvaliteten af revisionen. Hvis revisors valgperiode reduceres igennem implementering af tvungen rotation, vil det sandsynligvis forstærke opfattelsen af revisors uafhængighed for nogle interessentgrupper.⁸⁹ Revisors ønske om at skabe et personligt forhold til ledelsen og bestyrelsen hænger i mange tilfælde sammen med, at revisor ønsker at fastholde klienten. Tvungen rotation kan derfor være med til, at revisor ikke i samme omfang vil bestræbe sig på at fastholde kunden, da loven ville sætte en stopper for længerevarende revisionsaftaler. Dette må man formode resulterer i, at revisorerne forholder sig mere kritiske, og dermed stiger sandsynligheden for, at der identificeres eventuelle mistænkelige posteringer og skøn, herunder posteringer og skøn der kunne relatere sig til regnskabsmanipulation.

Et andet argument er også problematikken omkring, at revisor gennem en længere ansættelsesperiode risikerer at udføre en mere rutinepræget revision, da deres kendskab til virksomheden og dens regnskaber er dybdegående, og de derfor kan ende med at være en smule for sikre på deres revision. På baggrund heraf mister revisionen også noget af sin uforudsigelighed, eftersom klienten efterhånden vil lære revisors rutiner at kende – præcis ligesom revisor også opbygger kendskab til klientens rutiner. I tillæg til partnerrotation medfører rotation af hele revisionsfirmaet, at revisionsteamet får en ny tilgang til udførelsen af revisionen. En ny tilgang til opgaven må medføre en bedre kvalitet i revisionen, da ny revisor formentlig vil forlange mere dokumentation for at opnå fuld forståelse af regnskabsposter. Dette vil måske ikke være tilfældet, såfremt revisor har været på opgaven i mange år, og der dermed er opnået en indforståethed mellem revisor og virksomheden, og tingene dermed sker efter samme principper som sidste år.

Tvungen rotation kan derfor have en positiv effekt på kvaliteten af revisionen, da det kan formindske truslen mod at der opstår et for nært venskab mellem revisor og klient, og dermed forøge uafhængigheden. Endeligt kan det også skabe mere uforudsigelighed i revisionen, da der vil komme nye mennesker, med andre tilgangsvinkler til revisionen.

9.1.2.3 Imod tvungen rotation

Tvungen rotation har afledt en del kritik. Dansk Erhverv⁹⁰ har i forbindelse hermed foretaget en undersøgelse blandt 152 af deres medlemmer. Se nedenstående figurer for illustration af besvarelser vedrørende tvungen rotation:

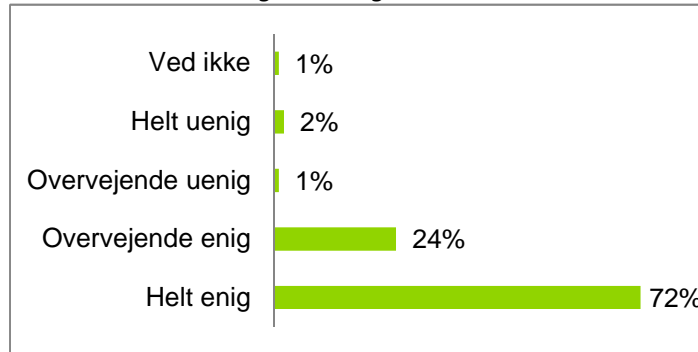
⁸⁸ Høringssvar fra Deloitte, spm. 18.

⁸⁹ Høringssvar fra KPMG, spm 18

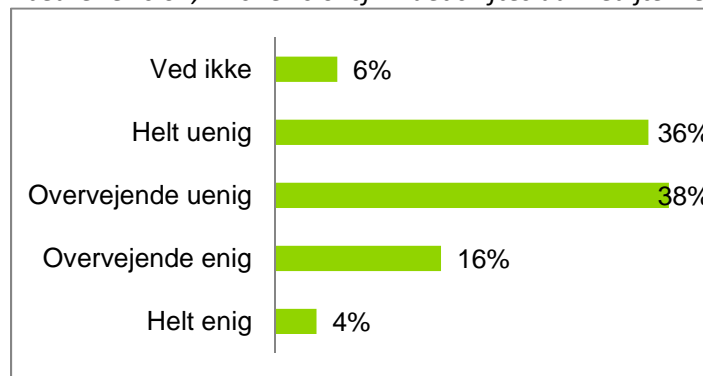
⁹⁰ Dansk Erhverv er en erhvervsorganisation og arbejdsgiverforening for fremtidens erhverv. Dansk Erhverv repræsenterer 17.000 virksomheder og 100 brancheorganisationer inden for handel, rådgivning og vidensservice, oplevelse og velfærd og transport. Jf. <http://www.danskerhverv.dk/OmDanskErhverv/Sider/OmDanskErhverv.aspx>

Figur 11

Det er vigtigt for os at beholde vores revisor lige så længe vi selv ønsker det:

Det vil samlet set give en bedre revision, hvis revisionsfirmaet skiftes ud med jævne mellemrum

Kilde: Dansk Erhvervs medlemsundersøgelse, januar 2012 – side 6

Ovenstående figurer fortæller, at virksomhederne i Danmark generelt ikke mener, at det vil forbedre revisionen, at der bliver indført rotation. Dernæst vil de også gerne selv have muligheden for at vælge, hvor længe de vil beholde deres revisor. Modstanden begrundes med, at forslaget ikke tilgodeser aktionærernes og bestyrelsens interesser – Det bør være dem, der skal vurdere hvem, der er bedst egnet til at varetage revisionen af virksomheden. Nedenfor vil der blive kigget nærmere på høringsvarene på Grønbogen.

Kvaliteten

Et af argumenterne imod tvungen firmarotation er, at kvaliteten af revisionen falder. Det skyldes, at revisor har kortere tid til at opnå viden og indsigt i virksomheden, hvilket er nødvendigt, for at revisor kan lave en revision af høj kvalitet⁹¹. Det gælder først og fremmest viden om virksomhedens forretning, processer og systemer samt den branche, virksomheden befinder sig i. Den slags viden får man primært gennem erfaring, og den kan ikke uden videre gives videre til den næste revisor. EU-Kommissionen erkender også selv, at tvungen rotation af revisionsfirmaer medfører tabt viden.⁹²

⁹¹ Høringsvar fra The Big 4, FSR, DI, FSR, Dansk erhverv og Novo Nordisk)

⁹² EU-Kommissionen (2010), *Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen*, side 12

En tidsbegrænset periode kan resultere i at incitamentet til, at forny revisionen de sidste par år af perioden er begrænset, da der skal bruges tid og dermed penge på noget, som revisor i princippet ikke får noget ud af, da de alligevel ved, at de ikke skal være virksomhedens revisor længere. Hvis der omvendt er adgang til at fortsætte som revisor, så er der et løbende incitament til at forbedre og udvikle revisionen.⁹³ Der er desuden en højere risiko for revisionssvigt, når revisorer skal udskiftes forholdsvis ofte grundet den mindske de indsigt i virksomhedens drift som følge af, at revisorerne skal begynde at forberede rotationen, inden de har opnået den fulde indsigt.⁹⁴ Derudover kan man også risikere, at rotationen skal ske på et tidspunkt, hvor virksomheden har særlige udfordringer, der kræver, at revisor har et dybdegående kendskab til virksomheden. Et dybdegående kendskab vil i sådan en situation resultere i den bedste løsning for virksomheden, hvilket vil blive svært hvis der tiltræder ny revisor.⁹⁵

Hvis man ser på revisionsbranchen, er den i dag sammensat af flere større revisionsfirmaer, der har specialiseret sig i udvalgte brancher. Dette betyder, at de har tilegnet sig særlige kompetencer og viden. Denne branchespecialisering tager flere år at opbygge, hvorfor det kan være svært for andre revisionsfirmaer at tilbyde samme rådgivning og samme kvalitet i revisionen, da disse ikke vil have den fornødne kendskab til de udfordringer og risikoområder, der kan være i de enkelte brancher. Således mener FSR-danske revisorer, at virksomhederne ikke ville kunne opnå branchespecifik rådgivning, og revisor vil ikke kende til de branchespecifikke risici. Dette kan i sidste ende resultere i, at virksomhederne lettere kan manipulere i relation til besvigelser, da det på grund af manglende branchekendskab kan være svært for revisor at identificere manipulation. For at kunne foretage en nøjagtig vurdering af et regnskabsmæssigt skøn inden for en specifik branche, kræver det som oftest en stor viden til branchen.

Omkostninger

Derudover vil et tvunget revisorskifte øge omkostningerne og ressourcetrækket hos både revisor og virksomhederne, og det belaster dermed i sidste ende driften i virksomheden. Dette skyldes, at ny revisor skal lære virksomheden at kende, således at revisor kan få et indgående kendskab til virksomhedens processer mv. og herudfra opstille en korrekt risikoorienteret revision, hvilket ofte kræver ekstra tid for revisor og dermed resulterer i højere honorarer.⁹⁶ Det er dermed ikke sikkert, at de ekstra omkostninger, der bruges de første år, kan nå at blive tjent ind, såfremt der er tidsfrist på ansættelsesperioden. Omkostningerne for den reviderede virksomhed bliver også højere. Ud over forøget betaling til revisor, skal virksomheden også selv bruge flere ressourcer på at besvare spørgsmål fra revisor omkring virksomhedens drift.⁹⁷ Derudover vil

⁹³ Kockvedgaard, Kristian, *EU-Kommissionens overskrift for forslagene: Reform og the audit market*

⁹⁴ Røder, Jens, *Grønbogen om revisionsbranchen*

⁹⁵ Høringssvar fra Novo Nordisk mfl.

⁹⁶ Høringssvar fra the Big 4, FSR, Novo Nordisk mfl

⁹⁷ Høringssvar fra Deloitte, E&Y

virksomhederne også skulle bruge ressourcer på udbudsrunderne, hvilket også ofte er en krævende proces, og som pålægger virksomhederne en administrativ byrde.⁹⁸

Yderligere

Et godt klientforhold mellem revisor og virksomhed er en vigtig del af en revision. Tillid mellem de to parter kan være med til at afhjælpe fejl. Begrundelsen herfor er, at hvis ledelsen har et godt tillidsforhold til revisor, vil de som regel gå til dem, når de står med spørgsmål til håndtering og opstilling af regnskabet. Hvis dette ikke er tilfældet, kan det resultere i, at ledelsen ikke spørger, og at regnskabet dermed bliver forkert. Som regel sker dette ubevidst, men risikoen for fejl bliver større, specielt i forhold til at revisor samtidig ikke har det dybdegående kendskab til virksomheden og derfor ender med at overse fejl. Dette kan også være med til at forøge risikoen for, at bevidste fejl ikke bliver identificeret, igen som følge af manglende virksomhedskendskab fra de ny revisorer.

Endeligt argumenteres det også, at det bør være op til ledelsen i virksomhederne at vælge deres revisor. Det må alt andet lige være dem, der er bedst kvalificerede til at vurdere, hvilken revisor der kan levere den bedste kvalitet i forhold til deres specifikke udfordringer.⁹⁹

9.1.2.4 Konklusion

På baggrund af ovenstående gennemgang af fordele og ulemper kan det være uklart at fastlægge, hvad der er den bedste løsning, og hvad der vil resultere i højere kvalitet af revisionen, og dermed understøtte formålet med styrkelse af det retvisende billede og forøgelse af uafhængigheden. Det tyder dog ikke på, at tvungen rotation af revisorfirmaer har den ønskede effekt, hvis man kigger på erfaringer fra Italien. Disse erfaringer konkludere følgende:¹⁰⁰

- *Rotationsprincippet betyder, at hver gang revisor skal skiftes, vil der i sagens natur være ét firma mindre til at konkurrere om at få kunden.*
- *Opstartsomkostninger øges hos såvel virksomheder som revisor, når der tiltræder en ny revisor*
- *Kendskabet til klienten bliver mindre*
- *Der er flere forbehold i årene lige før, at en ny revisor træder til*
- *Det er kun den oplevede uafhængighed, der er øget.*
- *Aktiemarkedet belønner ikke virksomhederne. To-revisorsystemet bidrager altså ikke sig selv til at skabe stabile finansmarkeder.*

På baggrund af ovenstående konklusion fra evalueringen af systemet på det italienske marked, anbefaler man i stedet, at man øger den interne og ekstern kvalitetskontrol samt bruger de internationale standarder. Hvilket også er det, FSR – danske revisorer mener, ville være et bedre alternativ.

⁹⁸ Høringssvar fra FSR

⁹⁹ Høringssvar fra PWC

¹⁰⁰ FSR (april 2012), *Fremtidens revision*, side 22-23

I relation til at forbedre forebyggelsen og identifikationen af regnskabsmanipulation vurderes det at, den allerede gældende lovgivning omkring rotation af den kundeansvarlige partner er en tilstrækkelig. Den gældende lovgivning er med til at skabe en ny tilgang til revisionsopgaven, uden at man mister den viden man når at opbygge via et længerevarende klientforhold. Det vurderes, at kendskabet som opnås via et længerevarende klientforhold, opvejer for den risiko der er ved, at der kan opstå et familiært forhold, i relation til at forebygge og opdage besvigelser. Kendskabet til klienten, hjælper til at revisor til kunne identificere de risikofyldte poster/forhold, og vil dermed bedre kunne lave en risikorettet revision.

9.1.3 Opdeling mellem revision og ikke-revisionsydelse

9.1.3.1 EU-Kommissionens forslag¹⁰¹

I artikel 10 i EU-Kommissionens forslag lægges der endvidere op til markante begrænsninger i revisors arbejdsopgaver. Det foreslås at forbyde levering af udvalgte ikke-revisionsydelse til reviderede virksomheder, forbyde levering af samtlige ikke-revisionsydelse til reviderede virksomheder, samt at kræve rene revisionsfirmaer, der kun må udføre lovpligtig revision, og som skal være uden forbindelse til firmaer, der leverer ikke-revisionsydelse. Forordningen kræver, at revisionsfirmaer må levere revisionsydelse og i begrænset omfang relaterede finansielle revisionsydelse¹⁰² til deres PIE-revisionsklienter. De må altså ikke levere ikke-revisionsydelse til PIE's eller disses moder- eller datterselskaber, og det gælder også for medlemmer af det netværk, som revisionsfirmaet eventuelt tilhører.

9.1.3.2 For opdeling mellem revision og ikke-revisionsydelse

Forordningen om begrænsning af leveringen af ikke-revisionsydelse implementeres for at styrke revisors uafhængighed. Når revisor leverer både revisionsydelse og ikke-revisionsydelse svækkes uafhængigheden, da revisor så får en forretningsmæssig interesse i den virksomhed de reviderer.¹⁰³ Såfremt revisor både leverer revisionsydelse og ikke-revisionsydelse svækkes uafhængigheden, da der kan opstå selvrevision. Dette kan opstå, hvis revisor har rådgivet klienten om blandt andet regnskabsmæssige spørgsmål og samtidig skal foretage revision heraf. Dernæst kan revisor også ende ud med at blive økonomisk afhængig af klienten, hvilket kan resultere i mindsket objektivitet, da revisor vil kunne se en fordel i, at virksomheden klarer sig godt. Revisor vil være tilbøjelig til at se igennem fingre med forhold, der kan herske usikkerhed om, herunder også regnskabsmanipulation, da revisor ikke vil være interesseret i at miste kunden.

9.1.3.3 Imod opdeling mellem revision og ikke-revisionsydelse

Dansk Erhverv har også her været inde og spørge deres medlemmer omkring deres holdning til, om revisor skal have lov til at udføre ikke-revisionsydelse.

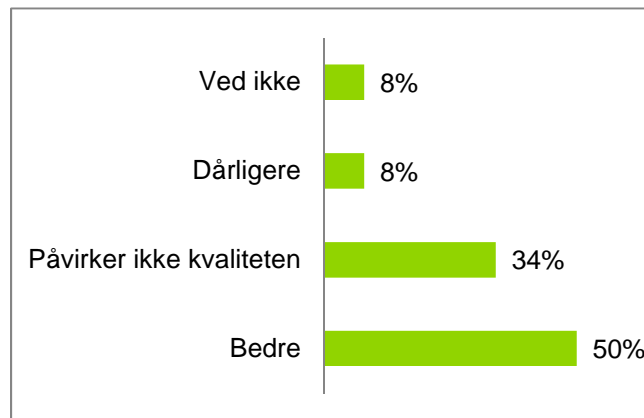
¹⁰¹ EU-Kommissionen (2010), *Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen*, side 13

¹⁰² Relaterede finansielle revisionsydelse defineres i artikel 10, stk. 2 jf. EU-Kommissionens forslag side 30

¹⁰³ EU-Kommissionen (2010), *Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen*, side 13

Figur 12

Hvis revisor står for både revision og andre ydelser for samme kunde, så giver det højere kvalitet, fordi revisor får større indsigt i virksomheden:

Kilde: Dansk Erhvervs medlemsundersøgelse, januar 2012 – side 4

Som det fremgår, mener halvdelen af virksomhederne, at det samlet set giver en bedre kvalitet, hvis revisor både står for revision og andre rådgivningsydelser for den samme klient, mens 34 % mener, at det ikke påvirker kvaliteten. Kun 8 % mener ligefrem, at det vil påvirke kvaliteten negativt. Ud fra denne figur kan det overordnet siges, at virksomhederne i Danmark ikke mener, at det bør forbydes. Nedenfor vil der blive kigget nærmere på høringssvarene til Grønbogen.

Kvalitet

Argumenterne imod at begrænse levering af ikke-revisionsydelser er de samme som dem, der findes imod at implementere tvungen firmarotation. Begge handler om revisors mulighed for at have den fornødne viden og indsigt i virksomheden, som er med til at styrke revisors revision af høj kvalitet. I argumenterne mod tvungen firmarotation var også tidsperspektivet, som kunne svække kvaliteten af revisionen. Tiden er ikke i dette forslag en faktor, der skal medregnes.

Ved at levere ikke-revisionsydelser til virksomheden får revisor en viden og indsigt i virksomheden, som er brugbar i selve revisionen og gør kvaliteten af denne højere.¹⁰⁴ Det kan blandt andet dreje sig om viden omkring afgørelser inden for moms og skat, som kan forbigå revisorerne, hvis revisorerne ikke har haft mulighed for at være med inden over dette emne. For at kunne gennemføre en kompleks revision af høj kvalitet kræver det teams med forskellig ekspertise og kompetencer (f.eks. aktuarer, vurderingsekspert, it-specialister, skattespecialister mv.), som ved, hvilke kritiske spørgsmål der skal stilles inden for de forskellige risikoområder. Dernæst hjælper det også revisorerne, at de har mulighed for at spørge internt i revisionsvirksomheden, hvis de ikke mener, deres viden er tilstrækkelig for at kunne lave kvalificeret revision af

¹⁰⁴ Høringssvar fra The Big 4, Dansk Industri, Novo Nordisk mfl.

et risikofyldt område. Denne varierede teamsammensætning er svær at opnå ved "rene revisionsfirmaer".¹⁰⁵

Situationen er ofte den, at revisor i forbindelse med sin rådgivning får indsigt i forhold, som efterfølgende indgår som en del af revisionsplanlægningen. Netop det bidrager til en revision af højere kvalitet. Såfremt revisor ikke længere kan rådgive virksomhederne om eksempelvis risiko- og skatteforhold, som i dag er integreret del af revisionsprocessen, så vil det svække kvaliteten af revisionen.¹⁰⁶

Såfremt revisor kun har mulighed for at beskæftige sig med revision af transaktioner, der allerede er gennemført, og med historiske oplysninger, bliver revisors muligheder begrænset i forhold til at identificere og forstå de risici, der vil påvirke virksomhedens fremtidige drift og indtjening. Revisor har en unik mulighed for at få indsigt i og fortrolighed med den virksomhed, der revideres. Revision af komplekse virksomheder, hvilket PIE-selskaber som regel er, kræver, at revisor har adgang til viden på højt multidisciplinært plan, og derfor er det i interessenternes interesse, at revisor kan beskæftige sig med andre opgaver i virksomheden. Det er endnu vigtigere, at revisionsfirmaerne kan forsætte med at rådgive andre virksomheder end revisionsklienter, fordi den mangfoldighed giver revisor mulighed for at trække på ekspertviden. Skal revisor købe sig til denne viden, vil omkostningerne forøges væsentligt, og revisor skal alligevel altid kvalitetssikre den tilkøbte viden og de ressourcer, der anvendes, fordi revisor stadig har ansvaret for revisionen.¹⁰⁷ Ved dannelsen af "rene" revisionsfirmaer, hvor revisor kun er i kontakt med klienten i forbindelse med revisionen, er der yderligere risiko for, at revisionen forandres til en slags inspektion med tilhørende tjeklister. Denne mulige afkrydsningsmentalitet vil have en negativ indflydelse på kvaliteten af revisionen, fordi en sådan fremgangsmåde ikke er tilstrækkelig til at tage højde for kompleksiteten i en revision.¹⁰⁸

Rekruttering

Et andet argument er at begrænsning af levering af ikke-revisionsydelser vil gøre det sværere at rekruttere de dygtigste personer til branchen. Det skyldes, at en sådan begrænsning vil have en ringere tiltrækningskraft på de personer, der skal udføre revisionen, da de typisk leder efter en karriere med varierede arbejdsopgaver.¹⁰⁹ Det samme vil højst sandsynligt gælde for specialister på andre områder, hvilket vil medføre, at revisionsfirmaerne bliver tvunget til at købe flere ydelser fra tredjepartsspecialister, hvilket som nævnt kan have negative konsekvenser for kvaliteten af revisionen. Specielt i lyset af at tredjeparter ikke er underlagt de samme tilsyn, kontroller og uafhængighedsregler som revisorerne.¹¹⁰ Selvom det fortsat er revisor, der

¹⁰⁵ Høringssvar fra Deloitte

¹⁰⁶ Renge, Morten Speitzer, *Kæmperegning på vej fra EU til danske virksomheder*

¹⁰⁷ Røder, Jens, *Revision og revisors rolle fremadrettet efter indførslen af Kommissionens lovforslag – har revisor de rette kompetencer?*

¹⁰⁸ Høringssvar fra KPMG

¹⁰⁹ Høringssvar fra PWC og KPMG

¹¹⁰ Høringssvar PWC

har det direkte ansvar for den udefrakommende arbejdskraft, må det forøge risikoen for at kvaliteten bliver lavere. Hvis der er færre af de dygtigste medarbejdere i branchen, vil det føre til, at der bliver udført revisioner af dårligere kvalitet, hvilket skyldes, at kvaliteten af revisionen afhænger af revisorenes kompetencer.

Omkostninger

Som nævnt tidligere vil begrænsning i levering af ikke-revisionsydelser, være med til at forøge omkostningerne for både revisor og virksomheden. Revisor skal til at indhente dokumentation for andre parter, hvilket vil betyde en mere ressourcekrævende indhentelse af dokumentation. I modsætning til hvis dokumentation allerede var tilgængelig for revisorvirksomheden, hvilket ville være tilfældet, såfremt det var konsulenter fra eget firma, der havde bistået med rådgivningen. I relation til forøgede omkostninger for virksomheden er det også her ressourcekrævende at skulle finde udefrakommende specialister, da det kræver undersøgelser af, hvem der er bedst kvalificeret til at rådgive om den pågældende udfordring. I modsætningen til at virksomheden kan ringe sin revisor op og den vej igennem nemt og hurtigt kan få assistere med den pågældende udfordring.

Yderligere

En sidste ting, der taler imod begrænsning i levering af ikke-revisionsydelser, er det faktum, at når virksomhederne får rådgivning fra deres revisor, får de rådgivning fra autoriserede personer, som skal overholde etiske regler, og som er underkastet offentlig kontrol og yderligere er forsikret. Revisors uddannelse er også med til at give en bedre forståelse af regnskabs-, revisions- og risikoforhold. For restriktive begrænsninger i revisors mulighed for at yde rådgivning m.m. vil reducere virksomhedens mulighed for at vælge rådgivning, som er effektiv og kvalificeret, fordi revisor har et indgående kendskab til virksomheden.¹¹¹

9.1.3.4 Konklusion

Yderligere opsplnitning af revisors opgaver vil formentlig resultere i en større uafhængighed og troværdighed. Hvorvidt det vil forøge muligheden for at forebygge og opdage besvigelser er svært at afgøre. Umiddelbart vurderes det, at revisorerne opnår en større indsigt i virksomheden, hvis de også har mulighed for at deltage i de rådgivende opgaver. Større indsigt i virksomheden er som regel med til at hjælpe revisor med at finde identifikationer på besvigelser, herunder også regnskabsmanipulation. Det kunne eksempelvis være tilfældet, hvis virksomheden undlader at informere revisor om en eventuel skatteforespørgsel, hvor afgørelsen ikke tilgodeser ledelsens interesser. Hvis samme revisionsfirma ikke har været med inde over en sådan forespørgsel, kan det være svært at få denne information, da de ikke ved, der har været en forespørgsel i gang. Centralt er det dog at bemærke, at revisor konstant skal være opmærksom på, at der ikke forekommer selvrevision.

¹¹¹ Fücksel, Kim, *EU's Grøn bog om revision*, Karnov Group

9.1.4 Ny regler for sammensætning af revisionsudvalg

9.1.4.1 EU-Kommissionens forslag

Der bør være en regelmæssig dialog mellem virksomhedens revisionsudvalg, den eksterne revisor og den interne revisor. Dette sikrer, at der ikke er nogen smuthuller i den samlede overensstemmelse, risikoovervågningen og den gennemgribende kontrol af aktiver, passiver, indtægter og udgifter. Et godt eksempel på denne form for kommunikation findes i tysk lovgivning, som kræver, at den eksterne revisor fremlægger en udførlig rapport for tilsynsorganet. Disse rapporter, som ikke offentliggøres, indeholder et mere detaljeret resumé end revisionspåtegningen af de grundlæggende resultater af revisionen vedrørende going concern-princippet og tilknyttede overvågningssystemer, fremtidige udviklingstendenser og risici for virksomheden, offentliggørelse af indhold, konstaterede uregelmæssigheder, anvendte regnskabsmetoder eller eventuelle "camouflagetransaktioner".¹¹²

Det er tidligere gemmegået, hvad et revisionsudvalg er, samt deres opgaver og formål, som de ser ud jf. det gældende 8. direktiv og RL § 31. Forskellen fra EU-Kommissionens nye forordning i artikel 31 er, at der nu lægges op til, at udvalgsmedlemmerne skal have kompetencer af relevans for den reviderede virksomheds sektor. Derudover lægges der op til, at et flertal af medlemmerne af revisionsudvalget skal være uafhængige, og at formanden for revisionsudvalget udpeges af medlemmerne og skal være uafhængig.

Selvom der i selve Grønbogen blev lagt op til, at der skulle laves en udførlig rapport til tilsynsorganet i lighed med rapporterne i Tyskland, så er det ikke blevet indarbejdet i artikel 31.

9.1.4.2 For ny sammensætning af revisionsudvalg

Forslaget om revisors rapportering til revisionsudvalget anses for at være et godt supplement til den øvrige rapportering. Forslaget stiller imidlertid krav om, at revisionsudvalgene skal offentliggøre revisors rapport, hvorfor informationen kun kommer virksomheden til gode. Dansk Aktionærforening mener godt, at det kunne være en fordel, at en sådan rapport skulle offentliggøres, da det på den måde vil skabe direkte værdi for regnskabsbrugerne.

Danske Aktionærforening mener, man skal huske, at de finansielle oplysninger, som revisor normalt erklærer sig om, og som bliver offentliggjort, også er oplysninger, som investorer som regel ville kunne indhente selv. For at uddybe, er mange investorer gode til at analysere tallene, som årsrapporten udviser. Selvfølgelig er det revisor, der sikrer, at tallene er korrekte, men selvom tallene er rigtige kan, det godt være, at virksomhedens håndtering af funktionsadskillelse ikke er optimal, og revisor i revisionsprotokollen anbefaler, at deres interne kontroller skal forbedres. Dette vil regnskabsbruger, herunder aktionærer, ikke have en chance for at vide på baggrund af en almindelig revisionspåtegning, men det kunne godt være relevant for en investor at have sådanne oplysninger til grundlag for sin vurdering af, om man har lyst til at investere penge i en virksomhed som ikke har optimale interne kontroller.

¹¹² EU-Kommissionens Grøn bog – læren om krisen, side 8

9.1.4.3 Imod ny sammensætning af revisionsudvalg

Kritikken går blandt andet fra FSR og Dansk Industri på, at det først var i 2008, at Revisionsudvalget, som vi kender det i dag, blev en realitet, hvorfor det er svært allerede i 2010/2011 at skulle forholde sig til, om revisionsudvalgene har haft den ønskede virkning. Men som man umiddelbart læser det, er det ikke på grund af modstand. Det er blot for at gøre opmærksom på, at EU-Kommissionens grundlag for allerede at foretage ændringer formentlig ikke er så veldokumenteret.

Henholdsvis PWC, KPMG, E&Y og Deloitte mener, at ISA 260 afdækker de behov, der skulle være. Bl.a. KPMG mener, det kunne være en fordel, at der i første omgang blev udarbejdet en best practice på området. Da implementeringen af revisionsudvalgene i medlemslandene er meget forskelligt implementeret.

9.1.4.4 Konklusion

Der er umiddelbart lidt spredt holdning til ændring af Revisionsudvalg. Som udgangspunkt er tilbagemeldingerne ikke direkte imod, at der skulle foretages nye regler for revisionsudvalg. Generelt viser tilbagemeldingerne at, at de allerede gældende regler har potentiale til at kunne have den ønskede effekt. Dansk Aktionærforeninger mener dog, at man lidt glemmer, at investorerne mv. ikke får et stort brugbart udbytte af revisionsudvalgene som de fremstår nu, da de udelukkende fungerer som et "internt kontrolsystem". Revisionselskaberne mener dog, at man hellere skulle lave best practice på de allerede gældende regler. Umiddelbart vil det formentlig kunne forbedre muligheden for at forebygge og opdage besvigelser, at ændre i sammensætningen i udvalget for dermed at gøre udvalget mere uafhængigt. I Danmark har vi allerede en rapport der udarbejdes til internt brug, revisionsprotokollen, hvorfor det formentlig vil have begrænset effekt at udarbejde endnu en rapport.

9.2 Delkonklusion

Gennemgangen udviste mange fordele og ulemper, hvorfor det kan være svært at fastlægge hvad der er den bedste løsning, i relation til om forslagene vil forbedre forebyggelsen og opdagelsen af besvigelser, herunder regnskabsmanipulation.

I relation til tvungen rotation vurderes det, at via det kendskab, som man opnår via et længerevarende klientforhold opvejer for den risiko der ligger ved at der kan opstå et familiært forhold. Kendskabet til klienten, hjælper revisor med at kunne identificere de risikofyldte poster/forhold, og revisor vil dermed bedre kunne lave en risikorettet revision. Det vurderes, at den allerede gældende lovgivning omkring rotation af den kundeansvarlige partner, er en fordel – da dette vil kunne skabe ny tilgang til revisionsopgaven, uden at man mister vigtig viden.

I relation til identifikation af besvigelser, er det også svært at sige om yderligere opdeling af revisors opgaver vil have en positiv effekt. Umiddelbart vurderes det, at revisorerne opnår en større indsigt i virksomheden hvis de også har mulighed for at deltage i de rådgivende opgaver. Større indsigt i virksomheden er som

regel med til at hjælpe revisor med at finde identifikationer på besvigelser, herunder også regnskabsmanipulation.

Vedrørende ændringerne til revisionsudvalgene tyder tilbagemeldingerne på, at de allerede gældende regler formentlig er tilstrækkelige, hvilket er svært at vurdere eftersom de ikke på daværende tidspunkt havde været gældende i særligt mange år. Dansk Aktionærforening mener, at man lidt glemmer, at investorerne mv. ikke får et stort udbytte af revisionsudvalgene som de fremstår nu, da det udelukkende fungerer som et "internt kontrolsystem". Revisionselskaberne mener, at man hellere skulle tilpasse de gældende regler med noget "best practice". Det konkluderes på baggrund heraf, at det formentlig godt kunne forbedre muligheden for at forebygge og opdage besvigelser, at ændre i sammensætningen i udvalget for dermed at gøre udvalget mere uafhængigt. I Danmark har vi allerede en rapport der udarbejdes til internt brug, revisionsprotokollen, hvorfor det formentlig vil have begrænset effekt at udarbejde endnu en rapport.

10. Konklusion

Med udgangspunkt i ISA 240, som var det teoretiske grundlag for opgaven, er der i opgavens indledning redegjort for begrebet besvigelser, herunder regnskabsmanipulation. Jf. ISA 240 skal der være tale om en bevidst handling begået af enten den daglige ledelse, medarbejdere eller tredjepart, som leder til vildledning og uberettiget eller ulovlig fordel. Denne handling kan enten ske ved misbrug af aktiver eller regnskabsmanipulation.

Af PWC's undersøgelse fremgik det, at der var sket et fald i antallet af sager, hvor der var sket besvigelser, blandt andet i form af regnskabsmanipulation. En årsag til dette kunne være, at der har været mere fokus på regnskabsmanipulation fra revisors side, grundet den øgede opmærksomhed som følge af den finansielle krise. Dernæst fremgik det af undersøgelsen, at regnskabsmanipulation primært sker i de større virksomheder. Hvilket nok primært skyldes, at der er flere interne kontroller og det dermed er mere sandsynligt at opdage regnskabsmanipulation. I modsætning til mindre virksomheder, hvor besvigelser vil være lettere at skjule, og sværere for revisor at identificere, da besvigelserne som regel vil blive foretaget af den daglige ledelse. Det fremgik, at indførelsen og opretholdelsen af de interne kontroller, og dermed funktionsadskillelse, godt kan betale sig. Undersøgelsen udviste at 55 % af besvigelserne bliver opdaget via virksomhedens egne kontroller. Udover de direkte omkostninger i forbindelse med besvigelsen, forekommer også indirekte omkostninger, der blandt andet kan være faldende arbejdsmorale, skadet image og afledt heraf, dårligere forhold til sine forretningsforbindelser. Hvilket underbygger at implementering af interne kontroller er en fordel.

De faktorer, der spiller ind for at personer begår økonomisk kriminalitet, herunder besvigelser i form af regnskabsmanipulation, er defineret i besvigelsestrekanten. I ISA 240 er der implementeret de såkaldte besvigelsesrisikofaktorer, som revisor skal være opmærksom på i forbindelse med revisionen. Der er tale om henholdsvis incitament, mulighed og retfærdiggørelse, hvis disse tre faktorer er aktuelle på samme tid, er det meget sandsynligt, at der bliver begået økonomisk kriminalitet. Derfor er det vigtigt, at revisor og ledelsen har fokus på at afdække disse 3 risici, selvom dette kan være svært.

Regnskabsmanipulation kan i praksis udføres på flere forskellige måder og relaterer sig til flere regnskabsposter. En regnskabspost der ofte bliver manipuleret er omsætningen, da ledelsen ofte gerne vil forbedre virksomhedens resultat. Ved regnskabsmanipulation af omsætningen ses det ofte, at omsætningen er op-pustet eller periodiseret fejlagtigt. Kendetegnet for denne type regnskabsmanipulation er, at der er indregnet omsætning på baggrund af falsk eller fiktivt grundlag og at omsætningen bevidst er indregnet i en forkert periode for derved at forvride virksomhedens resultat. Da bogføring, og dermed regnskab, tager udgangspunkt i det dobbelte bogholderi, vil indregning af fiktiv omsætning alt andet lige også påvirke virksomhedens aktiver, herunder tilgodehavende fra salg.

Gennemgangen viste også, at i relation til besvigelser og herunder regnskabsmanipulation er, det vigtigt for revisor at have fokus på det regnskabsmæssige skøn, da det ofte er her, der er mulighed for manipulation.

Dette skyldes, at regnskabsmæssige skøn primært bygger på ledelsen vurdering af udvikling mv., hvorfor det er vigtigt, at revisor sørger for at udfordre og kræve dokumentation, i de tilfælde hvor det er muligt. Gennemgangen af kendte sager viste, at det kun bliver sværere for revisor at sikre sig mod besvigelser, specielt såfremt ledelsen er involveret. Her er det umiddelbart den bedste fremgangsmåde for revisor, aldrig at stole alt for meget på virksomheden, men sørge for at få indhentet de såkaldte stærke revisionsbeviser.

Udførelsen af regnskabsmanipulation er ofte kortsigtet, idet forbedring af resultatet i år 1, ofte vil medføre forringelse af resultatet i år 2, da posterne skal tilbageføres i den efterfølgende periode. Konsekvensen heraf bliver derfor et forringet resultat i år 2. For at undgå dette, er ledelsen nødt til at forsætte med regnskabsmanipulation i efterfølgende perioder, for at neutraliserer den negative effekt. Det kan derfor konkluderes, at udførelse af regnskabsmanipulation har en selvforstærkende effekt, idet ledelsen må opretholde regnskabsmanipulation år efter år, for at undgå negativ påvirkning.

Det er direktionen og bestyrelsen, der har det overordnede ansvar, for at sikre et kontrolmiljø, der garanterer en pålidelig og troværdig regnskabsaflæggelsesproces, selvom virksomhederne er underlagt ekstern kontrol. Den eksterne kontrol dækker over love og reguleringer, der er vedtaget, for at sikre, at regnskaber er mest retvisende. Disse eksterne kontroller er ikke, som det ligger i ordet, noget virksomhederne selv kan vælge, om de vil følge eller ej, da de er eksternt regulerede. For at ledelsen kan afdække sit ansvar kan de, afhængigt af deres økonomiske situation, etablere en række interne kontrolforanstaltninger, der har til hensigt at forhindre besvigelser, herunder regnskabsmanipulation og dermed leve op til sit ansvar. Etableringen af et pålideligt kontrolmiljø bør tilpasses den enkelte virksomhed ud fra en væsentlighedsbetragtning og eventuel nytteværdi.

Mulighederne og værktøjerne i forbindelse med at forbygge og opdage besvigelser er mange og kan blandt andet bestå af indførelsen af betryggende funktionsadskillelse, etablering af en intern revisionsafdeling, indførelse af revisionskomitéer (revisionsudvalg) og whistleblower-ordninger. Det vurderes, at ordningerne er stærke værktøjer til forebyggelse af besvigelser og herunder regnskabsmanipulation. Selvom ordningerne implementeres er det centralt at bemærke, at risikoen for forekomsten af regnskabsmanipulation aldrig kan udelukkes helt, hvilket skal ses i sammenhæng med, at ledelsen i kraft af deres rolle og beføjelser i mange tilfælde forsat vil være i stand til at tilsidesætte kontroller.

I praksis er det sjældent revisor, der opdager besvigelser, men virksomheden selv, hvilken også fremgik af PWC's undersøgelse. Trods dette vurderes det, at revisor i kraft af sit hverv og forpligtelser, herunder rapportering om kontrolsvagheder til ledelsen, hjælper til, at virksomheden selv forebygger og identificerer regnskabsmanipulation. Revisors tilstedeværelse har derfor en præventiv effekt. Revisors rolle ved identifikation og forebyggelse af besvigelser, herunder regnskabsmanipulation følger, god revisorskik samt reglerne i ISA 240. Revisor fungerer som offentlighedens tillidsrepræsentant, hvorfor det er vigtigt, at revisor opretholder sin tillid, ikke kommer i interessekonflikt, forholder sig uafhængig og neutral ved vurderinger

og erklæringer på revisionsopgaver. For at sikre revisors uafhængighed er der et lovmæssigt krav om rotation af revisors funktionsperiode, således at revisor ikke bliver familiær med den pågældende virksomhed, der modtager revisionsydelse.

Såfremt revisor får indsigt i, at der udføres besvigelser i en virksomhed, skal revisor straks underrette hvert enkelt medlem af ledelsen samt anføre forholdet i revisionsprotokollatet til bestyrelsen. Hvis revisor finder, at underretningen af ledelsen ikke vil forhindre at besvigelsen foresættes, skal revisor straks underrette Statsadvokaten. Det samme gælder, såfremt flertallet af virksomhedens medlemmer af ledelsen er involveret i eller har kendskab til forbrydelsen. Til trods for, at revisionen ikke er direkte rettet mod besvigelser, vurderes det, at ISA 240 og efterlevelsen heraf er central i forbindelse med vurdering og sikring af det retvisende billede, idet standarden indeholder brugbare og vigtige guidelines for revisors arbejde og overvejelser.

I kølvandet på de store erhvervsskandaler i starten af 2000-tallet var det nødvendigt for USA at indføre den såkaldte SOX-lovgivning og i 2006 indførte EU det 8. direktiv. Vedtagelsen af EU's 8. direktiv førte til den nye revisorlov for Danmark i 2008 samt indførelse af ISA 240 i 2009, lovgivningerne havde fokus på at genoprette tilliden til revisors arbejde. På trods af, at virksomhedens og revisors pligter heri er klart defineret, er der i offentligheden en anden opfattelse af revisors pligter, hvilket særligt kom til udtryk i forbindelse med den finansielle krise, hvor forventningens kløften tydeligt fremgik.

Perioden omkring indførelsen af den nye revisorlov var også, der den globale finanskrisen indtraf, hvilket betød at EU-Kommissionen endnu engang mente det var nødvendigt at regulere på revisionsområdet. Derfor udsendte EU-Kommissionen i 2010 Grønbogen, og i november 2011 blev udkastet til det nye lovforslag udsendt. Lovforslaget skulle ved hjælp af yderligere regulering af revisor kunne genoprette tilliden til revisor, ved blandt andet at styrke revisors uafhængighed. Forslaget indeholder i hovedtræk en regulering af revisionsbranchen og revisors beføjelser, herunder tvungen rotation, opdeling af ydelser og revisionsudvalg og tilpasninger i revisionsudvalg. Forslagene er i opgaven gennemgået med henblik på, at vurdere hvorvidt det vil forbedre forebyggelsen og opdagelsen af besvigelser, hvilket som udgangspunkt ikke var forslagens primære fokuspunkt. Fokuspunktet var at styrke tilliden til revisor, ved at styrke uafhængigheden.

Med udgangspunkt i forslagene er det imidlertid vanskeligt at anskue og vurdere, hvilke præcise konsekvenser og betydninger en eventuel indførelse vil have i praksis. På baggrund heraf, kan der være uklart at fastlægge hvad der er den bedste løsning, og vil resultere i højere kvalitet af revisionen, og dermed understøtte formålet med styrkelse af det retvisende billede og forøgelse af uafhængigheden.

Det vurderes, at det kendskab som opnås via et længerevarende klientforhold opvejer for den risiko, der er ved, at der kan opstå et familiært forhold. Kendskabet til klienten, hjælper revisor til at kunne identificere de risikofyldte poster/forhold, og vil dermed bedre kunne lave en risikorettet revision. Det vurderes dog at

den allerede gældende lovgivning omkring rotation af den kundeansvarlige partner er tilstrækkelig, da det skaber ny tilgang til revisionsopgaven, uden at man mister vigtig viden. Hvorvidt en yderligere opsplitning af revisors opgaver vil resultere i en større uafhængighed og troværdighed er svært at afgøre. Med udgangspunkt i den nuværende overvågning samt de nuværende love og reguleringer, som revisor er underlagt, er der noget, der indikerer, at en yderligere opsplitning formentlig kun i begrænset omfang vil påvirke revisors uafhængighed. I relation til identifikation af besvigelser er det også svært at sige, om en yderligere opdeling vil have en positiv effekt. Umiddelbart vurderes det, at revisor opnår en større indsigt i virksomheden, hvis de også har mulighed for at deltage i de rådgivende opgaver. Større indsigt i virksomheden er som regel med til at hjælpe revisor med at finde identifikationer på besvigelser, herunder også regnskabsmanipulation. Der er umiddelbart lidt spredte holdninger til ændringer i revisionsudvalget. Som udgangspunkt er tilbagemeldingerne ikke direkte imod, at der skulle foretages nye regler for revisionsudvalg. Hvis man ændre i sammensætningen i revisionsudvalget, for dermed at gøre udvalget mere uafhængigt, vil det formentlig forbedre muligheden for at forebygge og opdage besvigelser. I Danmark har vi allerede en rapport der udarbejdes til internt brug, revisionsprotokollen, hvorfor det formentlig vil have begrænset effekt at udarbejde endnu en rapport.

Hermed kan det endeligt konkluderes, at der generelt er rigtige mange muligheder for at opdage og forebygge besvigelser, herunder regnskabsmanipulation. For virksomhedens, herunder ledelsen side, er det vigtigste redskab at sørge for, at der i virksomheden er fungerende interne kontroller, da det oftest er her besvigelser bliver identificeret, og interne kontroller har dermed også en forbyggende effekt. Vedrørende revisors opgave i relation til besvigelser, er revisionsbranchen et meget reguleret erhverv, hvor ikke meget udestår til tilfældighederne. Som udgangspunkt vil det næsten altid være revisors primære opgave i relation til besvigelser at sørge for, at bevare sin uafhængighed og sørge for at teste og kontrollerer at virksomheden, herunder ledelsen, sørger for at oparbejde et effektivt internt kontrolmiljø, da det som nævnt ofte er i virksomhedens interne kontroller, at besvigelser identificeres.

Det er generelt ikke min opfattelse at de gennemgående forslag kan være med til at opdage og forebygge besvigelser. Det skal selvfølgelig nævnes, at formålet med forslagene heller ikke direkte har været at sikre sig mod besvigelser. Det er dog i forbindelse med opgaven forsøgt at påse, om de udvalgte tiltag alligevel kunne have den effekt, at forbedre forhold omkring besvigelser, hvilket det dog ikke vurderes at være tilfældet. Forebyggelsen og opdagelsen af besvigelser skal formentlig ikke komme via tilpasning af revisionsbranchen og revisors opgaver, men snarere via øvrige tilpasninger og fokusering på måden, hvorpå revisions udføres. Det kunne blandt andet tænkes, at der ville blive stillet yderligere krav til at den information som revisors modtager fra ledelsen i forbindelse med besvigelserafdekning i højere grad skal understøttes af yderligere materiale. Dette kunne blandt andet gøres ved at revisor skulle have adgang til ledelsens personlige og økonomiske data, således at revisor i forbindelse med risikovurderingen kan indarbejde en eventuel risiko for, at ledelsen foretager regnskabsmanipulation for at tilgodese egne interesser.

Derudover vurderes det også, at samfundskritikken og herunder forventningskløften kan afhjælpes ved nye reguleringer om, at ledelsen i højere grad end tidligere giver flere verbale beskrivelser i årsregnskabet, herunder beskrivelser i noterne. Ved at ledelsen i højere grad belyser baggrunden og argumenterer for indregningen af posten, herunder regnskabsmæssige skøn, får regnskabsbrugeren en større forståelighed for posten samt de usikkerheder der kan være tilknyttet hertil. Derudover vil regnskabslæser formentlig også forstå at det er ledelsen der har foretaget denne vurdering og ikke revisor.

11.Litteraturliste

Bøger:

Langsted, Lars Bo mfl. (7. udgave, 3. opslag 2012), *Revisor ansvar*, Forlaget Thomson

Andersen, Ib (2008), *Den Skinbarlige Virkelighed – videns produktion inden for samfundsvidenskaberne*, Forlaget samfundslitteratur.

Aasmund Eilifsen, William F. Messier Jf., Steven M. Glover & Douglas F. Prawitt (2010, 2. edition), *Auditing & Assurance Services*, McGraw-Hill Higher education.

Johansen, Thomas Riise mfl.(1. udgave, 2011), *Danske perspektiver på revisorer og revision*, Karnov Group

Steffensen, Henrik mfl.(6. udgave, 2011), *Kommentarer til årsregnskabsloven*, Karnov Group

Füchsel, Kim mfl. (2. udgave, 2010), *Revisor – regulering og rapportering*, Thomson Reuters

Ellemose, Søren (2. udgave, 2006), *Kejserens Nye Klæder*, Jyllands-Postens Forlag

Revisionsmemo 2011/12 – håndbog for praktikere (4. udgave, 2011), Magnus Informatik A/S

Artikler

FSR (24.01.2012), *COSO har udsendt udkast til opdateret "internal control – integrated framework"*:

http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Andre%20forretningsomraader/Informatik%20Risk%20Management%20og%20interne%20kontroller/Faglige%20notater%20og%20artikler/COSO%20Internal%20Control%20-Integrated%20Framework

Nielsen, Rasmus Dam (10.06.2013), *Amerikansk flertal: Snowden er en whistleblower - ikke en forræder*, Politikken:

<http://politiken.dk/udland/ECE2019906/amerikansk-flertal-snowden-er-en-whistleblower---ikke-en-forraeder/>

FSR (24.01.2012), *Fra grøn bog til lovforslag – tidslinje, baggrund og fakta*:

<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Politiske%20maerkesager/Fremtidens%20revisionspolitik/Tidslinie-baggrund-og-fakta>

Artikler fra magasinet "Revision & Regnskabsvæsen"

Keirtzner, Lars (Magasin nr.5 fra maj 2011), *Grønbogen og systemiske risici på revisionsmarkedet*, Karnov Group

Füchsel, Kim (Magasin nr. 5 fra maj 2011), *EU's Grønbog om revision*, Karnov Group

Koktvedgaard, Kristian (magasin nr. 3 fra 2012), *EU-Kommissionens overskrift for forslagen: Reform of the audit market*, Karnov Group

Røder, Jens (magasin nr. 10 fra 2010), *Grønbogen om revisionsbranchen*, Karnov Group.

Renge, Morten Speitzer (magasin nr. 11 fra 2011), *Kæmperegning på vej fra EU til danske virksomheder*, Karnov Group

Renge, Morten Speitzer (magasin nr. 7 fra 2011), *Kan man skille det kolde og varme vand i bassinet?*, Karnov Group

Røder, Jens (magasin nr. 7 fra 2012), *Revision og revisors rolle fremadrettet efter indførelsen af Kommissionens lovforslag – har revisor de rette kompetencer?* Karnov Group

Øvrige publikationer

Justitsministeriet (03.06.2013), *Indsats mod økonomiske kriminalitet styrkes:*

<http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2013/indsatsen-mod-%C3%B8konomisk-kriminalitet-styrkes>

PriceWaterhouseCooper (februar 2014), *Economic crime: A threat to business globally*,

<http://www.pwc.com/CRIMESURVEY>

Bestyrelseshåndbogen afsnit 8.3 af Kim Füchsel fra PWC, udgivet af Børsen:

<http://v4.blh.dk/article.aspx?book=44&ArticleId=0dc31a23-077c-4add-966e-dcba0f1dae00>

KPMG (2011), *ACI News – Whistleblowing*,

<http://www.kpmg.com/DK/da/nyheder-og-indsigt/nyhedsbreve-og-publikationer/danske-nyhedsbreve/aci-news/Sider/ACI-News-nr-2-Juni-2011.aspx>

EU-Kommissionens forslag af 30.11.2011, *Europa-parlamentets og rådets forordning – om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden:*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0779:FIN:DA:PDF>

EU-Kommissionen (2010), *Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen:*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0561:FIN:DA:PDF>

FSR- Danske revisorer (20. april 2012), *Fremtidens revision: Kvalitet og konkurrencedygtighed*:
<http://www.fsr.dk/~media/Files/Presse%20og%20nyheder/Politiske%20maerkesager/fremtidens%20revisi onspolitik/Diverse/Politisk%20udspil%20-%20EU%20kommissionens%20revisionsforslag.ashx>

EU-Kommissionen (4.02.2011), *Summary of responses – green paper – audit policy, lessons from the crisis*:
http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/audit/summary_responses_en.pdf

FSR (april 2012), *Fremtidens revision*:
<http://www.fsr.dk/~media/Files/Presse%20og%20nyheder/Politiske%20maerkesager/fremtidens%20revisi onspolitik/Diverse/Endeligt%20Handout%20til%20seminar.ashx>

Dansk Erhvervs medlemsundersøgelse (13. februar 2012), *Erhvervslivet imod tvungen adskillelse af revision og rådgivning*
<http://www.danskerhverv.dk/Nyheder/Documents/Analysenotat-revision-eu-groenbog.pdf>

Høringssvar fra The Big 4 (Deloitte, PWC, KPMG og E&Y), FSR-Danske revisorer, Dansk Erhverv, Dansk Industri og Novo Nordisk (herunder Novozymes og Vestas Wind Systems) er hentet på EU-Kommissionens hjemmeside:
<https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp?FormPrincipal: idcl=navigationLibrary&FormPrincipal SUBMIT=1&org.apache.myfaces.trinidad.faces.STATE=DUMMY&id=81e5448b-6875-4234-b07f-c866d313bc0c>

Bilag 1

Antal besvarelser		
	2014	2011
Vesteuropa	1.555	1.317
DK	118	116
DK udgør i %	8%	9%
Nordiske Lande		
Finland	34	61
Norge	92	67
Sverige	91	79
DK	118	116
Total	335	323
DK udgør i %	35%	36%

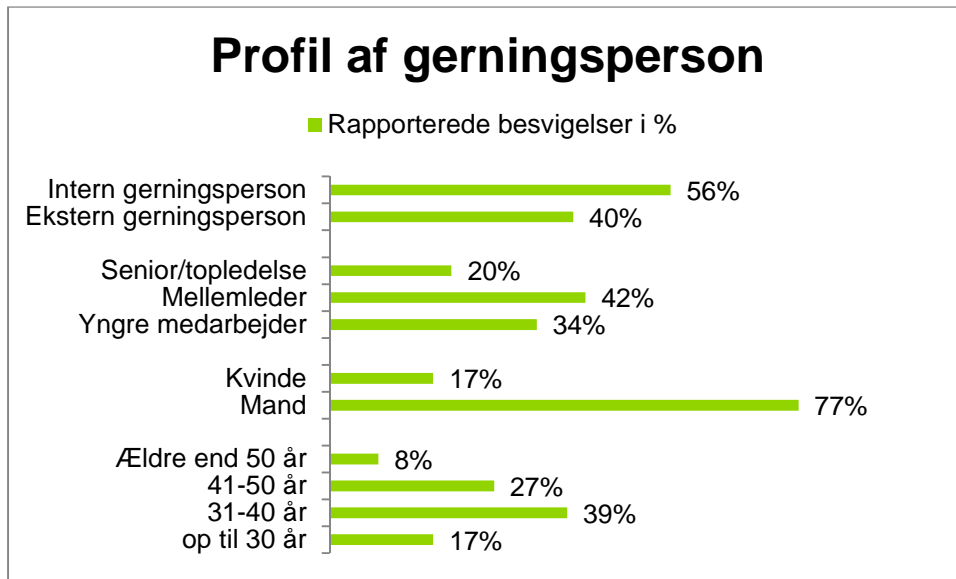
Kilde: egen tilvirkning på baggrund af PriceWaterhouseCooper (februar 2014), *Economic crime: A threat to business globally*, side 52.

Bilag 2

Kilde: egen tilvirkning på baggrund af PriceWaterhouseCooper (februar 2014), *Economic crime: A threat to business globally*, side 41.

Bilag 3

Kilde: *Economic crime: A threat to business globally*, side 39-46, side 16 (egen illustration)

Bilag 4

EU-kompromis om "Grønbogen" tæt på at være på plads

EU-kommissionen, repræsentanter for EU-parlamentet og det litauiske formandskab for ministerrådet blev tirsdag enige om nye regler for revisionsbranchen. Reglerne, der alene vedrører PIE-virksomheder, og som stadig skal præciseres på visse områder, skal godkendes af regeringerne i de enkelte medlemslande samt af EU-parlamentet, hvorefter der vil gå to år, før de træder i kraft. Reglerne vil få betydning for, for længe vi kan være revisor for vores PIE-kunder, og for hvilke rådgivningsydelser vi må udføre for vores PIE-revisionskunder.

Virksomheder skal i henhold til reglerne skifte revisionsfirma senest efter ti år – med mulighed for at forlænge fristen op til 20 år efter en udbudsrunde. Firmaer, der bruger to revisionsfirmaer, kan vente med udskiftning i op til 24 år. Og reglerne indfører forbud mod at levere visse rådgivningsydelser til revisionskunder.

Ovenstående er en del af indholdet i et nyt EU-forslag, der – hvis det vedtages – forventes at træde i kraft sommeren 2016.

Initiativet til nye regler kom fra EU Kommissær Michel Barnier i 2010 i halen på finanskrisen med henblik på at forbedre kvaliteten af revisionen og for at øge revisorers uafhængighed. Det nuværende kompromis ligger et stykke fra det oprindelige forslag.

Det nye forslag introducerer et loft over de rådgivningsydelser, der kan leveres til PIE-revisionskunder. Vedtages de nye regler, vil rådgivningsydelserne højst kunne udgøre 70 af revisionsomsætningen opgjort over en 3-årig periode.

Der indføres et absolut forbud mod visse rådgivningsydelser til revisionskunder, for eksempel visse former for skatterådgivning og rådgivning om "working capital management, providing financial information, business process optimization, cash management, transfer pricing, creating supply chain efficiency". Endvidere indføres der forbud mod rådgivning vedrørende finansiering, kapitalstruktur og investeringsstrategi, mens due diligence-ydelser og erklæringer på prospekter mv. fortsat er tilladte.

Kompromisforslaget ser ud til at have gode muligheder for at blive vedtaget. Det er blevet til efter forhandlinger mellem formandsskabet, der repræsenterer de 28 EU medlemsstater, JURI-komiteen, der repræsenterer EU-parlamentet og EU-kommissionen. EUs ministerråd og medlem-merne i EU-Parlamentet skal dog stadig vedtage forslaget før, det er endeligt.

KL og NLT følger vedtagelsesprocessen nøje, så vi kan være bedst muligt forberedte til at håndtere de nye markedsvilkår.

Har du spørgsmål til artiklen kan du kontakte KL eller [Jan Bo Hansen](#)

Bilag 5

EU-regulering af lovpligtig revision for virksomheder af særlig offentlig interesse

EU-kommissionen har udsendt et forslag til lovpligtig revision af virksomheder. Især den del af forslaget, der vedrører revisors uafhængighed er gennemgribende. Det lægger op til et forbud mod at sælge rådgivningsydelser til PIE revisionskunder, blandt andet børsnoterede virksomheder og finansielle institutioner (se boks, red.). KL har nedsat en arbejdsgruppe, der følger den politiske behandling tæt og analyserer de mulige strategiske scenarier, herunder muligheder og begrænsninger i forhold til den nuværende regulering. Set i lyset af høj usikkerhed i den politiske proces ventes det endelige færdigbehandlede forslag tidligst at træde i kraft i 2015.

EU-kommissionen udsendte i november 2011 forslag til regulering af lovpligtig revision af virksomheder af væsentlig offentlig interesse, de såkaldte PIE-virksomheder, i EU. Forslaget har form af en EU-forordning og kommer i forlængelse af den Grøn bog, kommissionen udsendte i 2010. En udvalgt komité behandler det nuværende forslag frem til slutningen af 2012, så en afstemning kan tidligst komme på tale i starten af 2013. Den endelige færdigbehandlede forordning ventes tidligst at træde i kraft i 2015.

Forordningen giver ikke anledning til ændringer i det daglige arbejde

Forordningen har mødt en del modstand fra revisorbranchen. Også erhvervslivet, der frygter stigende priser og faldende kvalitet, stiller sig kritisk over for forordningen. Således blev Grønbogen fulgt op af et stort antal kritiske hørings svar. På nuværende tidspunkt er det langt fra sikkert, at forordningen går igennem i sin nuværende form. I Deloitte fortsætter vi vores arbejde som hidtil og holder fast i vores aktuelle forretningsstrategi. Det er også det overordnede budskab til vores kunder.

Intern arbejdsgruppe analyserer de mulige konsekvenser for Deloitte

KL har nedsat en arbejdsgruppe, der følger den politiske behandling af forordningen tæt og overvejer de mulige forretningsmæssige konsekvenser af de forskellige forslag. Som altid, når vi som branche eller revisorer og rådgivere bliver mødt med ny regulering, repræsenterer forandringerne ikke kun udfordringer, men også nye muligheder for Deloitte. Arbejdsgruppen vil igennem hele processen have et stærkt fokus på at identificere de områder og tiltag, der kan give os nye konkurrencemæssige fordele i markedet. Arbejdsgruppen vil desuden have fokus på den eksterne og interne kommunikation.

Overblik over de centrale forslag

Forordningen er ganske omfattende, men her kan du læse om nogle af de centrale forslag.

Forslag om revisors uafhængighed de mest gennemgribende

Flere af de mest gennemgribende forslag i forordningen vedrører revisors uafhængighed. Kommissionen lægger blandt andet op til et stort set totalt forbud mod rådgivningsydelser til PIE-revisionskunder. Ifølge udkastet må det revisionsfirma, der varetager en revisionsopgave, således alene yde revision og visse tilknyttede attest ydelser, som for eksempel erklæringer på rapportering til virksomheder.

Der indføres krav om firmarotation

Kravet om rotation af de underskrivende revisorer mindst hvert 7 år opretholdes i forslaget, dog med en afkølingsperiode

på 3 år mod de nuværende 2 år. Desuden indføres der krav om rotation af revisionsfirmaet mindst hvert 6. år med en afkølingsperiode på 4 år. Har virksomheden to revisionsfirmaer til at varetage den lovpligtige revision, kan rotationsperioden strækkes til 9 år.

Tvunget udbud – En virksomheds revisionskomité skal indstille to kandidater til ledelsen

Som grundlag for valg af revisor skal virksomhedens revisionskomité i henhold til forslaget igangsætte en udbudsproces efter fastlagte kriterier. På den baggrund skal komiteen indstille mindst to kandidater til valg til virksomhedens øverste ledelse. Indstillingen skal pege på den foretrukne kandidat, og præferencen skal være begrundet. Begrundelsen skal blandt andet baseres på resultatet af den seneste revisortilsyns kontrol hos de foreslåede kandidater.

Forslag om udvidet revisionspåtegning og rapportering til revisionskomité

EU-forslaget indeholder ud over uafhængighedsbestemmelserne også forslag om en betydelig udvidet revisionspåtegning, der detaljeret beskriver, hvordan revisionen er udført. Påtegningen må dog maksimalt være på 4 sider eller 10.000 tegn. Herudover er der krav om rapportering til virksomhedens revisionskomite, der i realiteten svarer til den revisionsprotokol, der har været praksis i Danmark i mange år. Kravene til indholdet udvides dog.

Bestemmelsen "Audit only firms" får formentlig ikke betydning for Deloitte

En bestemmelse, der kaldes "Audit only firms", er direkte rettet mod Big 4. Det er dog usandsynligt, at bestemmelsen vil få betydning for Deloitte. Bestemmelsen går på, at hvis en revisionsvirksomhed

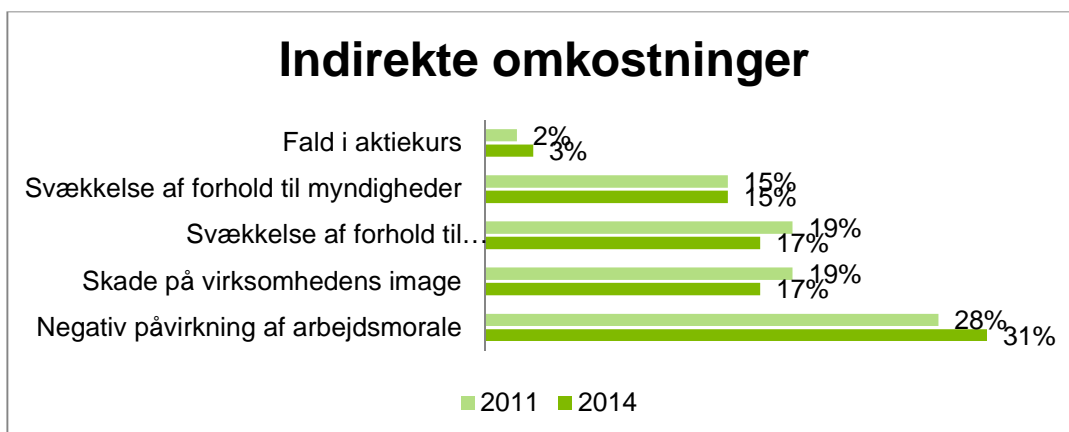
- oppebærer mere end 1/3 af sin revisionsomsætning fra store PIE og
- tilhører et netværk, som samlet har mere end 1,5 mia. EUR i revisionsomsætning i EU, så må revisionsvirksomheden hverken direkte eller indirekte levere ikke-revisionsydelser til nogen PIE i EU. Den må heller ikke tilhøre et netværk, der leverer ikke-revisionsydelser i EU.

Bestemmelsen vurderes ikke at få betydning for DTTL-netværket. Lige nu er kun to DTTL-medlemsfirma i EU over grænsen på 1/3 af revisionsomsætningen fra store PIE, og der er mindst 2 år at tilpasse sig i – fra den endelige forordning er vedtaget, til den træder i kraft.

KL og Reputation & Risk

14. marts, 2012

Bilag 6

Kilde: *Economic crime: A threat to business globally*, side 12 (egen illustration)

Bilag 7

SOX reguleringen indeholder 11 afsnit, der hver regulerer følgende:

1. Afsnit 1 består af ni sektioner og etablerer Public Company Accounting Oversight Board, som skal føre et uafhængigt tilsyn med offentlige revisionsfirmaer, der leverer revisionsydelse. Det blev også tilsynsudvalgets opgave at føre registrering af revisorer, som definerer de specifikke processer og procedurer for overholdelse af audit, inspektion og politimæssige adfærd samt sikre kvalitetskontrollen, og overholdelsen af de specifikke mandater i SOX.
2. Afsnit 2 består af ni sektioner og fastlægger standarder for revisors uafhængighed for at begrænse interessekonflikter. Afsnittet behandler også nye revisors godkendelseskrav, revisionspartner rotation og krav til revisors rapportering. Afsnittet begrænser revisionsfirmaer fra at levere ikke-revisionsydelse (fx rådgivning) for de samme kunder.
3. Afsnit 3 består af otte sektioner og dikterer, at topledelsen har ansvaret for nøjagtigheden og fuldstændigheden af virksomhedernes regnskaber. Afsnittet definerer samspillet mellem eksterne revisorer og virksomhedens revisionsudvalg samt specificerer ansvarsfordelingen for rigtigheden og gyldigheden af virksomhedernes regnskaber. Afsnittet sætter specifikke grænser for adfærden af virksomhedernes medarbejdere og beskriver konkrete fordele og civile sanktioner for manglende overholdelse heraf.
4. Afsnit 4 består af ni sektioner. Afsnittet beskriver øgede rapporteringskrav for finansielle transaktioner, herunder off-balance-sheet transaktioner, proforma-tal og lagertransaktioner. Det kræver interne kontroller at sikre rigtigheden af finansielle rapporter og oplysninger, og kontrollerne kræver revision. Det kræver også rettidig indberetning af væsentlige ændringer i økonomiske forhold og specifikke, forbedrede anmeldelser af SEC¹¹³ eller dens agenter for virksomhedernes rapporter.
5. Afsnit 5 består af én sektion, som omfatter foranstaltninger, der skal bidrage til at genoprette investorerne tillid til rigtigheden af rapporteringen. Afsnittet definerer adfærdskodekser for analytikere og kræver oplysning om eventuelle interessekonflikter.
6. Afsnit 6 består af fire sektioner og definerer de foranstaltninger, der skal til for at genoprette investorerne tillid til aktiemarkedet. Afsnittet definerer også SEC-autoritet til at censurere eller forhindre værdipapir-fagfolk fra at fortsætte deres hverv og definerer betingelser omkring, hvorvidt en person kan blive udelukket fra at praktisere som mægler, rådgiver eller forhandler.
7. Afsnit 7 består af fem sektioner og kræver, at rigsrevisionen og SEC udfører forskellige undersøgelser og rapporterer deres resultater. Undersøgelserne og rapporterne skal omfatte virkningerne af konsolidering af de offentlige revisionsfirmaer, betydningen af kreditvurderingsbureauer i driften af værdipapirmarkederne, værdipapirers krænkelser og håndhævelsesforanstaltninger, samt de investeringsbanker, der bistod Enron og andre til at manipulere indtjening og sløre det ægte økonomiske billede.

¹¹³ SEC omfatter selskaber der er registreret på den amerikanske børs, SEC står for *Security and Exchange Commission*

8. Afsnit 8 består af syv afsnit og er også nævnt som "Corporate and Criminal Fraud Accountability Act of 2002". Det beskriver specifikke strafferetlige sanktioner for manipulation, ødelæggelse eller ændring af regnskaber eller andre indgreb i det finansielle billede af virksomheden.
9. Afsnit 9 består af seks sektioner, og er også kaldet "White Collar Crime Penalty Enhancement Act of 2002". Dette afsnit øger de strafferetlige sanktioner, der er forbundet med funktionær forbrydelser og konspirationer. Afsnittet anbefaler stærkere retningslinjer for strafudmåling og tilføjer specifikt manglende certificeringer i virksomhedernes regnskaber som en strafbar handling.
10. Afsnit 10 består af ét afsnit, som siger, at den administrerende direktør bør underskrive virksomhedens selvangivelse.
11. Afsnit 11 består af syv sektioner. Afsnittet identificerer virksomhedernes svig og optegner manipulation som en strafbare handling og slutter sig til de lovovertrædelser, til specifikke sanktioner. Dette gør det muligt for SEC midlertidigt at ty til, at fryse transaktioner eller betalinger, der er blevet anset for "store" eller "usædvanlige".

Kilde: <http://www.soxlaw.com/>